

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

JOURNAL OF LOCAL MANAGEMENT AND DEVELOPMENT PIBULSONGKRAM RAJABHAT UNIVERSITY

บทความวิจัย

- สาเหตุ พฤติกรรมและผลกระทบของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรี
กรณีศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก
พรธีรา บุระพา และพิษณุ อภิสมมาตรโยธิน
- เสรีภาพทางการแสดงออก ตัวตน และพื้นที่ทางสังคมของ Cosplayer
อารยา บำรุงศิลป์, บุญยานุช เมียนเอี่ยม และพิษณุ อภิสมมาตรโยธิน
- Millennial's Public Service Motivation in Urban Bangkok
Panapa Chintaradeja
- การเมืองในทัศนคติของวัยรุ่นไทย กรณีศึกษานิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัย
แห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก
พันธกานต์ ดำริห์ และพิษณุ อภิสมมาตรโยธิน
- ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชนในสำนักงาน
สาธารณสุข จังหวัดเพชรบูรณ์
นาวิ นุชชม และยชญ์สุธา วิชัยธนพัฒน์

บทความวิชาการ

- การบริโภคอาหารของชาวล้านนา
อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ
- การเก็บอากรที่ดิน : พัฒนาการระเบียบการจัดเก็บภาษีที่ดินและการจัดการ
ปกครองในมณฑลพายัพของรัฐบาลสยาม ระหว่าง ค.ศ.1900 - 1925
ชัยวัฒน์ ปะสุนะ
- ชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชน
วิศรา นบหนอง, สุเมธา ทัศนเปรมสิน, ภัทรกัญญ์ ระเบียบดี, ชุติมา ถวัลย์
ปรีดา, รัฐพงษ์ แซ่อย่าง และอัญญะพร ธิติยศศักดิ์

ปีที่ 1
ฉบับที่ 2

ประจำเดือน
กรกฎาคม-
ธันวาคม 2564

Vol.1, No.2
July-December
2021

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

JOURNAL OF LOCAL MANAGEMENT AND DEVELOPMENT

PIBULSONGKRAM RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2564 Vol.1 No.2 July – December 2021

ISSN (Online): 2773-9384

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ทั้งภายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานจากภายนอก ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการ และการวิจัย ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในสาขาดังกล่าวต่อไป

เจ้าของ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

จัดทำโดย คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
156 หมู่ 5 ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000
โทร. 0-5526-7000-2 ต่อ 2210
โทรสาร. 0-5526-7091

ที่ปรึกษาวารสาร

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

คณบดีวิทยาลัยคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น

บรรณาธิการ

อาจารย์สุเทพ คำเมฆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.โกวิท พวงงาม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล แจ่มจันทร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย เลาหิเชียร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรียานุช พรหมภาสิต	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภูวเดช วงศ์เคี่ยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร.นนทชา ชัยทวีชานันท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์ ดร. อรรถพล วงศ์ชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์อเนก สุขดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์กฤติมา อินทะกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุวดี พ่วงรอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
อาจารย์รสสุคนธ์ ประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

คณะกรรมการฝ่ายประสานงานและจัดทำวารสาร

นางสาวมนัสนันท์ จิตธิธวัชกุล	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปปฏิบัติการ
นางสาวมาริษา อนันทรวัน	นักวิชาการศึกษา
นางสาวพรภินันท์ บัวทับ	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปปฏิบัติการ

รูปแบบบทความที่ตีพิมพ์

บทความวิชาการ (Academic articles) และบทความวิจัย (Research articles)

การเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม

การส่งบทความ

ผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jclmd_psrui/index

เงื่อนไขการตีพิมพ์

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างน้อย 3 คน ในลักษณะผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ประเมินบทความ และผู้ประเมินไม่ทราบชื่อผู้แต่ง (Double blind peer review)

บทบรรณาธิการ

คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ได้ดำเนินการจัดทำวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการ และการวิจัย ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา นิติศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในสาขาดังกล่าวต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพสูงขึ้น และขอเชิญชวนคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษา เสนอบทความเข้ารับการพิจารณาถ้อยแถลงเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ โดยวารสารมีกำหนดออก ปีละ 2 ครั้ง ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม ซึ่งได้ให้ความสำคัญในการพิจารณาและคัดเลือกบทความที่มีคุณภาพมาลงตีพิมพ์ โดยทุกบทความได้ผ่านการกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ตรงสาขาเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความก่อนลงตีพิมพ์ โดยมีลักษณะที่ผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ประเมินบทความ และผู้ประเมินไม่ทราบชื่อผู้แต่ง (Double blind peer review) เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพก่อนการตีพิมพ์

สำหรับวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2564 นี้ได้รวบรวมบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน 8 เรื่อง ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งล้วนเป็นบทความที่ให้ความสำคัญต่อประเด็นปรากฏการณ์ที่ศึกษาในทางมิติทางสังคมศาสตร์ทุกสาขาเพื่อเติมเต็ม และต่อยอดช่องว่างขององค์ความรู้เชิงวิชาการและวิชาชีพในปัจจุบัน เป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการต้องขอขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจประเมินบทความอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้ได้บทความที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านส่งผลงานอันมีคุณค่ามาร่วมตีพิมพ์ในวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ซึ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับท่านผู้อ่าน นักวิชาการและผู้สนใจต่อไป และขออนุญาตเชิญชวนผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมและสมัครตีพิมพ์บทความผ่านระบบออนไลน์ของวารสารท่านั้นจากเว็บไซต์ [https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jclmd_psrุ/search/search](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jclmd_psrु/search/search)

อาจารย์สุเทพ คำเมฆ

บรรณาธิการ

สารบัญ	หน้า
บทความวิจัย	
สาเหตุ พฤติกรรมและผลกระทบของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีกรณีศึกษามหาวิทยาลัย แห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก	1-15
พรธีรา บุระพา และพิษณุ อภิสมจารโยธิน	
เสรีภาพทางการแสดงออก ตัวตนและพื้นที่ทางสังคมของคอสเพลย์เยอร์	16-27
อารยา บำรุงศิลป์, บุญยานุช เมี้ยนเอี่ยม แลพิษณุ อภิสมจารโยธินะ	
MILLENNIAL'S PUBLIC SERVICE MOTIVATION IN URBAN BANGKOK	28-38
Panapa Chintaradeja	
การเมืองในทัศนคติของวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา กรณีศึกษานักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก	39-55
พันธกานต์ ดำริห์ และพิษณุ อภิสมจารโยธิน	
ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและ ความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์	56-64
นาวิ นุชชม และยชญ์สุธา วิชัยชนพัฒน์	
บทความวิชาการ	
วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนา	65-76
อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ	
การเก็บอากรที่ดิน: พัฒนาการระเบียบการจัดเก็บภาษีที่ดินและการจัดการปกครองในมณฑลพายัพ ของรัฐบาลสยาม ระหว่าง ค.ศ. 1900-1925	77-96
ชัยวัฒน์ ปะสุนะ	
ชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชน	97-111
ชุดิมา ถวัลย์ปรีดา , ภัทรกัญญ์ ระเบียบดี , รัฐพงษ์ แซ่อย่าง , วริศรา นบนอบ , สุเมธา ทิศนเปรมสิน , อัญเชิญพร อติยศศักดิ์ และจันทร์ศรัณย์ ภูติอริยวัฒน์	
คู่มือสำหรับผู้เขียนบทความ	112
หลักเกณฑ์ในการพิจารณาตีพิมพ์บทความ	112
จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารทางวิชาการ (Publication Ethics)	115

สาเหตุ พฤติกรรมและผลกระทบของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรี
กรณีศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก

CAUSE, BEHAVIORS AND EFFECTS OF SMOKING OF UNDERGRADUATE STUDENT¹

A CASE STUDY IN A UNIVERSITY IN PHITSANULOK PROVINCE

Received: 02/07/2564

Revised: 04/12/2564

Accepted: 02/12/2564

พรธีรา บุระพา¹

Porntheera Boorapa¹

พิษณุ อภิสมัชชาโยธิน²

Phitsanu Aphisamacharayothin²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสาเหตุเชิงพฤติกรรมของการสูบบุหรี่ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ 3) เพื่อศึกษาผลกระทบของการสูบบุหรี่ และ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและพฤติกรรมการสูบบุหรี่ โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณด้วยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2-4 มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 375 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความถี่ ร้อยละ และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สาเหตุเชิงพฤติกรรมของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 15.23, S.D. = 2.375) มีทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.46, S.D. = 0.649) มีการหาซื้อได้ง่ายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81, S.D. = 0.833) มีความสามารถในการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.93, S.D. = 0.966) ได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.64, S.D. = 1.282) การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.99, S.D. = 1.234) การสนับสนุนทางสังคมจากสื่ออยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.36, S.D. = 1.247) 2) พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.86, S.D. = 1.198) 3) ผลกระทบของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลกระทบของการสูบบุหรี่มากที่สุด ได้แก่ ทำให้เกิดโรคต่างๆ จากการสูบบุหรี่ เช่น ภูมิแพ้ ไอเรื้อรัง เป็นต้น (ร้อยละ 19.20) 4) ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งใน

¹นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Bachelor of Arts Social Development Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

²อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²Lecturer, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

*E-mail: Porntheerab61@nu.ac.th

จังหวัดพิษณุโลก การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = -0.258$ และ -0.465 ตามลำดับ) ส่วนการหาซื้อได้ง่าย ความสามารถในการเข้าถึง การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนและการสนับสนุนทางสังคมจากสื่อ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($r = 0.351, 0.473, 0.576, 0.704$ และ 0.568 ตามลำดับ)

คำสำคัญ: พฤติกรรมการสูบบุหรี่, ผลกระทบของการสูบบุหรี่, ปัจจัยนำ, ปัจจัยเอื้อ, ปัจจัยเสริม

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the causes of smoking behaviors, 2) to study smoking behaviors, 3) to study the impacts of smoking, and 4) to study the relationship between causes and smoking behaviors. It is quantitative research. Data were collected by using a questionnaire with 375 samples from second to fourth year-undergraduate students in academic year of 2020 from a university in Phitsanulok province by simple sampling method and analyzed by using mean, standard deviation, frequency, percentage, and Pearson correlation coefficient.

The results were found that 1) behavioral causes of smoking among undergraduate students of a university in Phitsanulok province: the samples had knowledge on smoking at a high level ($\bar{X} = 15.23$, S.D.= 2.375), had attitude towards smoking at a moderate level ($\bar{X} = 3.46$, S.D.= 0.649), enabled to buy at a high level ($\bar{X} = 3.81$, S.D.= 0.833), had accessibility at a moderate level ($\bar{X} = 2.93$, S.D.= 0.966), had social support from family at a moderate level ($\bar{X} = 2.64$, S.D.= 1.282), had social support from peer at a moderate level ($\bar{X} = 2.99$, S.D.= 1.234), and, had social support from mass media at a moderate level ($\bar{X} = 3.36$, S.D.= 1.247). 2) Smoking behavior of undergraduate students of a university in Phitsanulok province was found that the samples had smoking behaviors at a moderate level ($\bar{X} = 2.86$, S.D.= 1.198). 3) The impact of smoking among the undergraduate students of a university in Phitsanulok province the most was the cause of various diseases such as allergies, chronic cough, etc., (19.20%). 4) Causal relationship of smoking behavior among undergraduate students at a university in Phitsanulok province revealed that knowledge and attitude towards smoking had a negative relation to

smoking behaviors significantly at .01 ($r = -0.258$ and -0.465 respectively). In addition, the ability to buy, accessibility, social support from family social support form peer, and social support form mass media had a positive relation to smoking behaviors significantly at .01 ($r = 0.351, 0.473, 0.576, 0.704$ and 0.568 respectively).

Keywords: Smoking behaviors, Smoking Impacts, Predisposing factors, Reinforcing factors, Enabling factors

บทนำ

วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภาวะทั้งทางร่างกาย จิตใจอารมณ์ และสังคม นับว่าเป็นวิกฤติช่วงหนึ่งของชีวิตที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย หากกระบวนการดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเหมาะสมก็จะช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวได้ แต่ถ้าไม่สามารถปรับตัวได้ โอกาสที่จะหันไปสู่วิถีทางที่ผิดคือเกิดการกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเกิดขึ้นได้ ซึ่งพฤติกรรมการสูบบุหรี่ถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนในลักษณะหนึ่ง แต่ไม่รุนแรงเท่าสารเสพติดประเภทอื่นๆ การสูบบุหรี่จึงเป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยรุ่น และพบว่าพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ชลธาร วิศรุตรวงศ์ และคณะ, 2552) ซึ่งบุหรี่ยังเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ และบุหรี่ยังจัดเป็นสิ่งเสพติดประเภทหนึ่ง ที่สามารถซื้อขายกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีพิษทำลายสุขภาพทั้งผู้สูบเองและผู้ใกล้ชิดรอบข้าง (รุ่งรัตน์ พรชัยวัฒนาการ และวรารณ ธาระวานิช, 2540) โดยมีนิโคตินเป็นส่วนผสมสำคัญเพราะเป็นตัวการที่ทำให้ผู้สูบบุหรี่นั้นติดบุหรี่ แม้ว่าอยากจะเลิกสูบบุหรี่และพยายามที่จะเลิก นิโคตินก็เป็นส่วนที่ทำให้สมองสั่งการให้เกิดอาการอยากสูบบุหรี่ และจะต้องเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดก็ทำให้เกิดความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (ประภาพรรณ เทวกุล ณ อยุธยา, 2543)

แม้ปัจจุบันจะมีมาตรการการลดการสูบบุหรี่กันอย่างแพร่หลายในหลาย ๆ รูปแบบทั้งการกำหนดประชาคมโลก ให้มีวันงดสูบบุหรี่โดยองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) อีกทั้งยังได้กำหนดกฎหมายบังคับใช้ในพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ซึ่งห้ามขายบุหรี่ให้กับเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี หากผู้ใดฝ่าฝืนมีโทษจำคุก 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท รวมทั้งการห้ามขายสินค้าอื่นแถมบุหรี่ หรือขายบุหรี่และแถมสินค้าอื่น ห้ามโฆษณาทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้สถานประกอบการและสถานที่สาธารณะเป็นเขตปลอดบุหรี่ (สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ, 2554) ปรากฏว่าไม่ได้ส่งผลให้ผู้สูบบุหรี่มีจำนวนลดน้อยลงไปได้ แต่กลับมีผู้สูบบุหรี่เกิดเพิ่มขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่องและอายุในการสูบบุหรี่ครั้งแรกก็น้อยลงทุกที เนื่องจากมาตรการที่ผ่านมาเป็นการปรับพฤติกรรมและให้ความรู้เท่านั้น จึงไม่สามารถจัดการปัญหาการสูบบุหรี่ที่เกิดขึ้น

ของวัยรุ่นได้ เพราะการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นมีหลายปัจจัย ได้แก่ 1) ทักษะต่อการสูบบุหรี่ เช่น การสูบบุหรี่ทำให้มีความทันสมัย น่าสนใจ มีความมั่นใจใน 2) การเข้าถึงคน แก๊งๆ คลายความเครียด จิตใจคึกคักมีความกล้าและเป็นความสุขให้กับตนเองอีกรูปแบบหนึ่ง บรรทัดฐานการยอมรับการสูบบุหรี่ของเด็ก บิดามารดายอมรับในการสูบบุหรี่ และคนส่วนใหญ่ในสังคมก็ยอมรับเช่นกัน 3) ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น ต่างคนต่างอยู่ ไม่มีกิจกรรมร่วมกัน ปรีกษาใครไม่ได้ ไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์กัน 4) อิทธิพลจากสื่อโฆษณา เช่น สัญลักษณ์ของบุหรี่ตามป้ายโฆษณา ภาพยนตร์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต มีแพร่หลายและมีวางขายอย่างเห็นได้ชัดเจน 5) การยอมรับจากคนในสังคม เช่น มีความรู้สึกเป็นผู้ใหญ่ มีความสัมพันธ์ที่ดีและถูกยอมรับจากเพื่อน เป็นที่น่าสนใจต่อเพื่อนและเพศตรงข้าม เลียนแบบบุคคลในครอบครัว คิดว่าคนในสังคมสูบกันเป็นเรื่องปกติ 6) ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ เช่น การสูบบุหรี่ทำให้ไม่ดีต่อร่างกาย ต่อระบบทางเดินหายใจ โรคหัวใจ เจริญเติบโตช้า สมรรถภาพทางเพศเสื่อมและเกิดผลกระทบระยะยาวต่อสุขภาพ ทำให้วัยรุ่นจดจำในกระบวนการคิด จนกลายเป็นความคิดอัตโนมัติที่ฝังลึกใน (Core Believe) เมื่อมีสิ่งกระตุ้นขึ้นก็พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างอัตโนมัติโดยขาดการพิจารณาไตร่ตรอง (Beck, 1993)

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลควบคุม จึงให้ความสำคัญกับเรื่องบุหรี่ เนื่องจากสาเหตุการเสียชีวิตของคนไทยมาจากการสูบบุหรี่และสูบบุหรี่มือสองปีละกว่า 40,000 คน บุหรี่ยังถือว่าเป็นสารเสพติดประเภทหนึ่งที่ดีแต่ยาก เป็นพฤติกรรมที่มนุษย์นั้นสร้างมาขึ้นเองทั้งที่ไม่มีความจำเป็น ซึ่งนอกจากจะทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายยังทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพทั้งผู้สูบเองและผู้รอบข้างที่ได้รับควันบุหรี่ เพราะควันบุหรี่มีสารพิษมากกว่า 4,000 ชนิด อีกทั้งควันบุหรี่ยังมีสารก่อมะเร็งมากกว่า 50 ชนิด ทำให้คนที่ไม่ได้สูบบุหรี่มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคร้ายเช่นเดียวกับคนสูบ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2552) ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพโดยตรงแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอีกด้วย เกิดการสูญเสียที่สำคัญอันเนื่องมาจากพบว่ามีคนสูญเสียจากการรักษาพยาบาลที่เป็นผลจากการสูบบุหรี่ และความสูญเสียทางเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากความเจ็บป่วย พิกัด และเสียชีวิต ดังนั้นผู้ที่สูบบุหรี่จัดโดยเริ่มสูบบุหรี่ตั้งแต่อายุน้อยและสูบบุหรี่ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ๆ จึงมีโอกาสที่จะเป็นโรคร้ายสูงมาก และยังทำให้ผู้ที่ไม่สูบบุหรี่แต่ได้รับควันจากบุหรี่ยังมีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคร้ายเช่นเดียวกับคนสูบ เนื่องจากได้รับควันบุหรี่จากสถานที่สาธารณะ (นิตยาภรณ์ ด้วงเรือง, 2540)

เนื่องด้วยจังหวัดพิษณุโลกยังเป็นศูนย์กลางภาคเหนือตอนล่างที่เชื่อมโยงกับภาคเหนือตอนบนของภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นที่ตั้งบนจุดตัดของเส้นทางจากเหนือสู่ใต้และจากตะวันออกสู่ตะวันตกของอินโดจีน ดังนั้น จึงเป็นจังหวัดที่น่าสนใจอีกทั้งยังเป็นแหล่งของสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนตั้งอยู่ ซึ่งมีมหาวิทยาลัยมีขนาดใหญ่และมีนิสิตจำนวนมาก รวมทั้งบริเวณรอบรั้วมหาวิทยาลัยนั้นประกอบไปด้วย หอพัก ร้านค้า และสถานบันเทิง ล้วนเป็นแหล่งที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการสูบบุหรี่ ถึงมีการติดป้ายหรือ

การรณรงค์ไม่ให้อาการลุกลามแต่ก็ยังไม่เป็นผล ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นกล่าวคือปัญหาการสูบบุหรี่นั้นไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเหมาะสม จึงเกิดการหาทางป้องกันและการเปลี่ยนแปลงให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสูบบุหรี่ได้ ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการลดอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรไทย ฉะนั้นการหาทางป้องกันการสูบบุหรี่จึงเป็นทางออกที่จะช่วยลดปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากสูบบุหรี่ เช่น ลดความเจ็บป่วย เพิ่มคุณภาพชีวิต ลดภาระค่าใช้จ่ายทางด้านสาธารณสุขของประเทศ และช่วยเสริมสร้างให้มีความพร้อมในการพัฒนาประเทศต่อไป

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสาเหตุ พฤติกรรม และผลกระทบของการสูบบุหรี่ของนิสิตปริญญาตรี รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและพฤติกรรมการสูบบุหรี่ เพื่อให้เข้าใจถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งเมื่อสามารถทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตดังกล่าวแล้ว สามารถนำไปเป็นแนวทางการป้องกัน ควบคุม แก้ไขปัญหา กำหนดนโยบายและลดอันตรายที่เกิดจากพฤติกรรมการสูบบุหรี่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุเชิงพฤติกรรมของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นิสิตระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2-4 ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 14,219 คน (งานทะเบียนนิสิตและประเมินผล กองบริการการศึกษา, 2563) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นิสิตระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 375 คน ซึ่งคำนวณจากสูตรของ (Krejcie & Morgan, 1970) และสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (simple random sampling) โดยการจับฉลาก

ดังนั้น เกณฑ์คัดเข้าคือ เป็นนิสิตมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลกระดับปริญญาตรีชั้นที่ 2-4 ช่วงอายุ 20 ปีขึ้นไป (แบบสอบถามมีการสอบถามข้อมูลเรื่องของพฤติกรรมการสูบบุหรี่ จึงทำในช่วงอายุ 20 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่ในช่วงชั้นปีที่ 2-4 ซึ่งจะได้ไม่ต้องใช้ consent form จากผู้ปกครอง) และยินยอมเข้าร่วม และเกณฑ์คัดออก

คือ นิสิตที่ตอบแบบสอบถามไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และไม่สะดวกตอบแบบสอบถามจนแล้วเสร็จ (หากชั้นปีที่ 2-4 หากมีอายุไม่ถึง 20 ปี คัดออก)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) แบบสอบถามวัดความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ วัดความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ ผู้วิจัยดัดแปลงจากแบบสำรวจพฤติกรรมและสถานการณ์การสูบบุหรี่ในสถานประกอบการ ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ประกอบด้วยจำนวน 20 คำถาม เป็นความรู้เกี่ยวกับบุหรี่ ลักษณะของคำถาม 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และไม่ใช่ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน 2) แบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ 3) แบบสอบถามปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การหาซื้อได้ง่ายและความสามารถในการเข้าถึง จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ 4) แบบสอบถามปัจจัยเสริม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม จำนวน 15 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ 5) พฤติกรรมการสูบบุหรี่ จำนวน 10 ข้อ มีลักษณะเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ 6) ผลกระทบของการสูบบุหรี่ จำนวน 1 ข้อ มีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด (opened ended questionnaire) เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

แบบสอบถามการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก

1) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมครบถ้วนของเนื้อหาในประเด็นและสาระสำคัญตรงตามพฤติกรรมที่ต้องการวัด รวมทั้งความเหมาะสมของสำนวนภาษาและปรับปรุงแก้ไข แล้วหาดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) โดยต้องมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับนิสิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แบบสอบถามความรู้ วิเคราะห์หาความยากง่าย และอำนาจจำแนกหาค่าความเที่ยงด้วยสูตรคูเดอรีชาร์ดสัน 20 (KR-20) ได้เท่ากับ .73 แบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ แบบสอบถามปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การหาซื้อได้ง่ายและความสามารถในการเข้าถึง แบบสอบถามปัจจัยเสริม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เพื่อน และสื่อ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ หาความเที่ยงด้วยการหาความสอดคล้องภายใน โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha – Coefficient) แบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ ได้เท่ากับ .75 แบบสอบถามปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การหาซื้อได้

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

ง่ายและความสามารถในการเข้าถึง ได้เท่ากับ .78 และ .75 ตามลำดับ แบบสอบถามปัจจัยเสริม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เพื่อน และสื่อ ได้เท่ากับ .88, .92 และ .94 ตามลำดับ แบบสอบถามพฤติกรรมการสูบบุหรี่ ได้เท่ากับ .96

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1.การวิเคราะห์สาเหตุเชิงพฤติกรรมของการสูบบุหรี่

1.1 ปัจจัยนำ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)

ส่วนทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ และ 1.2 ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การหาซื้อได้ง่ายและความสามารถในการเข้าถึง และ 1.3 ปัจจัยเสริม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

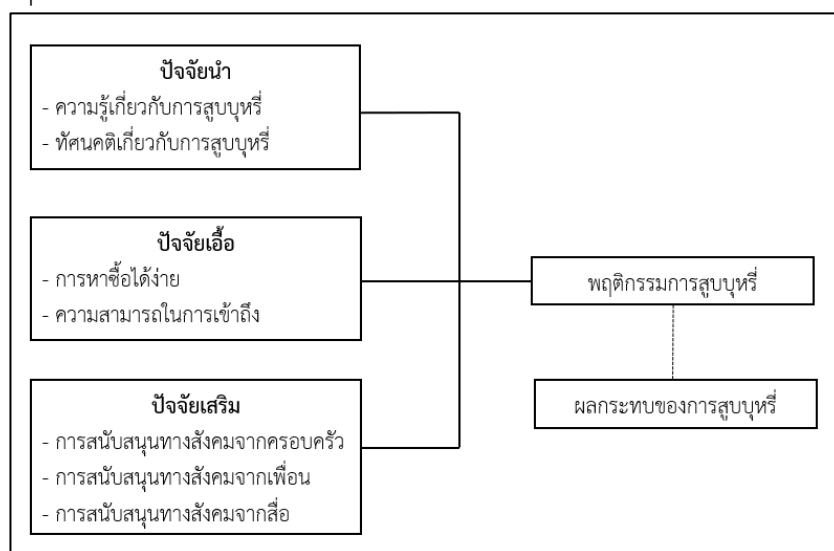
2.การวิเคราะห์พฤติกรรมการสูบบุหรี่ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3.การวิเคราะห์ผลกระทบของการสูบบุหรี่ ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายเปิด (opened endedquestionnaire) เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็น ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและจัดกลุ่มคำตอบ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

4.การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ใช้สถิติอนุमान ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment CorrelationCoefficient)

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดจากทฤษฎีแนวคิดการวิเคราะห์สาเหตุเชิงพฤติกรรม (PRECEDE Framework) ของ Green และ Kreuter (1999) ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยเชิงสาเหตุ ประกอบด้วย ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) และปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาสาเหตุเชิงพฤติกรรมของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก จากการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยเชิงสาเหตุประกอบด้วยปัจจัยนำ (Predisposing Factors) ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) และปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า

1.1 ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) ประกอบด้วย ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ ผลพบดังนี้

1) การวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.23 (S.D.= 2.375) โดยส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ในระดับมาก จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 54.40 รองลงมาคือ ระดับมากที่สุด จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 34.10 ระดับปานกลาง จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 10.90 มีความรู้ในการ และระดับน้อย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

2) การวิเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 (S.D.= 0.649) ซึ่งหากพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า นิสิตคิดว่าการสูบบุหรี่ส่งผลกระทบต่อครอบครัว การสูบบุหรี่ทำให้สุขภาพทรุดโทรมลง การสูบบุหรี่มีทั้งอันตรายและผลเสียมากกว่าผลดี ค่าใช้จ่ายในการซื้อบุหรี่ สามารถออมเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอย่างอื่นได้ และการสูบบุหรี่ทำให้รายรับในแต่ละเดือนไม่เพียงพออยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43, 4.39, 4.30, 4.29 และ 3.89 ตามลำดับ (S.D.= 0.814, 0.842, 0.946, 0.975 และ 1.171 ตามลำดับ) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างคิดว่าการสูบบุหรี่ทำให้มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น การเลิกสูบบุหรี่เป็นการทำลายบุคลิกภาพของตนเอง การสูบบุหรี่ 1 ซองต่อวัน ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และการสูบบุหรี่เป็นเรื่องปกติของคนธรรมดาทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94, 2.78, 2.73 และ 2.57 ตามลำดับ (S.D.= 1.511, 1.527, 1.677 และ 1.280 ตามลำดับ) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างคิดว่าการสูบบุหรี่ช่วยผ่อนคลายความเครียด อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.32 (S.D.= 1.201)

1.2 ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) ประกอบด้วย การหาซื้อได้ง่ายและความสามารถในการเข้าถึง ผลพบดังนี้

1) การวิเคราะห์การหาซื้อได้ง่าย พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการหาซื้อได้ง่ายอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 (S.D.= 0.833) ซึ่งหากพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างหาซื้อบุหรี่ในร้านค้าสะดวกซื้อได้

เสมอ ซ็อบุห์ ฌ ร้านค้าที่อยู่บริเวณใกล้เคียงที่พักอาศัย ซ็อบุห์ ฌ ร้านค้าที่จำหน่ายบุหรีได้ตลอดเวลา ซ็อบุห์ ฌ ร้านค้าที่จำหน่ายบุหรีในราคาถูก และซื้อจากเพื่อนได้เสมออยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29, 4.06, 3.95, 3.61 และ 3.14 ตามลำดับ (S.D.= 0.959, 0.977, 1.031, 1.102 และ 1.336 ตามลำดับ)

2) การวิเคราะห์ความสามารถในการเข้าถึง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ซึ่งหากพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างหาบุหรีได้เสมอจากเพื่อน สามารถซื้อบุหรีได้แม้จะใส่ชุดนิตินิต สามารถซื้อบุหรีได้แม้จะอายุไม่ถึง 18 ปี หาบุหรีได้เสมอในบ้าน และหาบุหรีได้เสมอจากคนในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49, 3.02, 2.77, 2.73 และ 2.65 ตามลำดับ (S.D.= 1.196, 1.450, 1.431, 1.368 และ 1.294 ตามลำดับ)

1.3 ปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) ประกอบด้วย การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว เพื่อน และ สื่อ ผลพบดังนี้

1) การวิเคราะห์การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 (S.D.= 1.282) ซึ่งหากพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสมาชิกภายในครอบครัวสูบบุหรี สมาชิกภายในครอบครัวยอมรับได้และไม่ว่าหากจะสูบบุหรีอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.05 และ 2.91 ตามลำดับ (S.D.= 1.578 และ 1.438 ตามลำดับ) นอกจากนี้ สมาชิกภายในครอบครัวอนุญาตให้สูบบุหรีได้ทุกที่ในบ้าน มีสมาชิกภายในบ้านแนะนำและสอนท่านสูบบุหรี และสมาชิกภายในครอบครัวให้เงินไปซื้อบุหรีอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49, 2.42 และ 2.36 ตามลำดับ (S.D.= 1.425, 1.408 และ 1.347 ตามลำดับ)

2) การวิเคราะห์การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 (S.D.= 1.234) ซึ่งหากพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีเพื่อนในกลุ่มสูบบุหรีเป็นแบบอย่าง เมื่อต้องการจะสูบบุหรีเพื่อนก็ให้บุหรีสูบ เพื่อนในกลุ่มแนะนำและสอนสูบบุหรี เพื่อนในกลุ่มแบ่งปันหรือชักชวนให้ลองสูบบุหรี และเมื่อลองสูบก็น่าจะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30, 3.22, 2.92, 2.90 และ 2.63 ตามลำดับ (S.D.= 1.421, 1.375, 1.410, 1.348 และ 1.339 ตามลำดับ)

3) การวิเคราะห์การสนับสนุนทางสังคมจากสื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากสื่ออยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 (S.D.= 1.247) ซึ่งหากพิจารณารายข้อคำถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นโฆษณาบุหรีจากอินเทอร์เน็ตโฆษณา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 (S.D.= 1.370) นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างเห็นโฆษณาบุหรีจากโปสเตอร์โฆษณา เห็นโฆษณาบุหรีจากยูทูบ และเห็นโฆษณาบุหรีทำให้เห็นตัวอย่างการสูบบุหรีจากดารารหรือศิลปิน อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47, 3.40, 3.20 และ 3.12 ตามลำดับ (S.D.= 1.359, 1.395, 1.416 และ 1.495 ตามลำดับ)

2. ผลการศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 (S.D.= 1.198) ซึ่งหากพิจารณารายข้อคำถาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างสูบบุหรี่เวลาไปเที่ยวสังสรรค์ และสูบบุหรี่เพื่อผ่อนคลายความเครียดอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และ 3.65 ตามลำดับ (S.D.= 1.602 และ 1.553 ตามลำดับ) นอกจากนี้ สูบบุหรี่เป็นประจำอย่างน้อยครั้งละ 1 มวน สูบบุหรี่เพื่อเข้าสังคม สูบบุหรี่ ณ บริเวณมหาวิทยาลัย และสูบบุหรี่เพื่อเสริมความมั่นใจในตนเองมากขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39, 3.32, 3.09, 2.74 และ 2.56 ตามลำดับ (S.D.= 1.574, 1.573, 1.508, 1.450 และ 1.414 ตามลำดับ) นอกจากนี้ สูบบุหรี่หลังจากรับประทานอาหารเสร็จสูบบุหรี่เพื่อให้ตัวเองดูดี มีเสน่ห์ และสูบบุหรี่เพื่อลดความอ้วนอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44, 2.02 และ 1.74 ตามลำดับ (S.D.= 1.516, 1.371 และ 1.205 ตามลำดับ) (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์พฤติกรรมการสูบบุหรี่

ข้อคำถามพฤติกรรมการสูบบุหรี่(n=375)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. สูบบุหรี่เวลาไปเที่ยวสังสรรค์	3.71	1.602	มาก
2. สูบบุหรี่เพื่อผ่อนคลายความเครียด	3.65	1.553	มาก
3. สูบบุหรี่ร่วมกับเพื่อนเมื่อเข้าสังคม	3.39	1.574	ปานกลาง
4. สูบบุหรี่เป็นประจำอย่างน้อยครั้งละ 1 มวน	3.32	1.573	ปานกลาง
5. สูบบุหรี่เพื่อเข้าสังคม	3.09	1.508	ปานกลาง
6. สูบบุหรี่ ณ บริเวณมหาวิทยาลัย	2.74	1.450	ปานกลาง
7. สูบบุหรี่เพื่อเสริมความมั่นใจในตนเองมากขึ้น	2.56	1.414	ปานกลาง
8. สูบบุหรี่หลังจากรับประทานอาหารเสร็จ	2.44	1.516	น้อย
9. สูบบุหรี่เพื่อให้ตัวเองดูดี มีเสน่ห์	2.02	1.371	น้อย
10. สูบบุหรี่เพื่อลดความอ้วน	1.74	1.205	น้อย
เฉลี่ยพฤติกรรมการสูบบุหรี่	2.86	1.198	ปานกลาง

3. ผลการศึกษาผลกระทบของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลกระทบของการสูบบุหรี่มากที่สุด ได้แก่ ทำให้เกิดโรคต่างๆ จากการสูบบุหรี่ เช่น ภูมิแพ้ ไอเรื้อรัง เป็นต้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 19.20 รองลงมาได้แก่ เสียสุขภาพโดยตรงจากการสูบบุหรี่ เช่น เหนื่อย หอบง่าย ไอและมีเสมหะ ส่งผลกระทบต่อตนเองและบุคคลอื่นรอบข้าง สูบบุหรี่แล้วกลิ่นเหม็นติดตัว ติดเสื้อผ้า เสียบุคลิกภาพ เช่น ฟันเหลือง เหงือกดำ ปากคล้ำ มีกลิ่นปาก เสพติดการสูบบุหรี่ เลิกยาก เสียเงินที่ใช้จ่ายที่ซื้อ บุหรี่จำนวนมาก การสูบบุหรี่ส่วนใหญ่ทำให้เกิดผลเสีย แต่สูบแล้วผ่อนคลาย ส่งผลกระทบต่อบุคคล

รอบข้างที่ได้รับคว้นบุรี ส่งผลกระทบต่อตนเองเท่านั้น เกิดมลพิษ สภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่ สมรรถภาพทางเพศเสื่อม และไม่ค้อยอยากรับประทานอาหาร (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ผลกระทบของการสูบบุหรี่

ผลกระทบของการสูบบุหรี่	ความถี่	ร้อยละ
1. เกิดโรคต่าง ๆ จากการสูบบุหรี่ เช่น ภูมิแพ้ ไอเรื้อรัง	72	19.20
2. เสื่อมสุขภาพโดยตรงจากการสูบบุหรี่ เช่น เหนื่อยหอบง่าย ไอและมีเสมหะ	61	16.26
3. ส่งผลกระทบต่อตนเองและบุคคลอื่นรอบข้าง	60	16.00
4. สูบบุหรี่แล้วกลิ่นเหม็นติดตัว ติดเสื้อผ้า	46	12.26
5. เสื่อมบุคลิกภาพ เช่น ฟันเหลือง เหงือกดำ ปากคล้ำ มีกลิ่นปาก	35	9.33
6. เสพติดการสูบบุหรี่ เลิกยาก	30	8.00
7. เสียเงินที่ใช้จ่ายที่ซื้อบุหรี่จำนวนมาก	25	6.66
8. การสูบบุหรี่ส่วนใหญ่ทำให้เกิดผลเสีย แต่สูบแล้วผ่อนคลาย	15	4.00
9. ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้างที่ได้รับคว้นบุรี	13	3.46
10. ส่งผลกระทบต่อตนเองเท่านั้น	6	1.66
11. เกิดมลพิษ สภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่	5	1.32
12. สมรรถภาพทางเพศเสื่อม	5	1.32
13. ไม่ค้อยอยากรับประทานอาหาร	2	0.53
รวม	375	100.00

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การหาซื้อได้ง่าย ความสามารถในการเข้าถึง การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน และการสนับสนุนทางสังคมจากสื่อ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.351, 0.473, 0.576, 0.704 และ 0.568 นอกจากนี้ ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ และทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ -0.258 และ -0.465 (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่าง สาเหตุ และพฤติกรรมของการสูบบุหรี่

ตัวแปร	ความรู้เกี่ยวกับ การสูบบุหรี่ (X1)	ทัศนคติ เกี่ยวกับ การสูบบุหรี่ (X2)	การหา ซื้อได้ ง่าย (X3)	ความสามารถ ในการเข้าถึง (x4)	การ สนับสนุน ทางสังคม จาก ครอบครัว (x5)	การ สนับสนุน ทางสังคม จากเพื่อน (x6)	การ สนับสนุน ทางสังคม จากสื่อ (x7)	พฤติกรรม การสูบบุหรี่ (y)
X1	1	0.224**	-0.039	-0.216	-0.186**	-0.160**	-0.235**	-0.258**
X2		1	.003	-0.098	-0.577**	-0.491**	-0.538**	-0.465**
X3			1	0.564**	0.344**	0.376**	0.345**	0.351**
X4				1	0.456**	0.467**	0.390**	0.473**
X5					1	0.746**	0.666**	0.576**
X6						1	0.579**	0.704**
X7							1	0.568**
Y								1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุปผลการวิจัย

สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1.สาเหตุเชิงพฤติกรรมของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า

1.1 ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ = 15.23 และ (S.D.= 2.375)

1.2 ทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 (S.D. = 0.649)

1.3 การหาซื้อได้ง่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการหาซื้อได้ง่ายอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 (S.D.= 0.833)

1.4 ความสามารถในการเข้าถึง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 (S.D.= 0.966)

1.5 การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 (S.D.= 1.282)

1.6 การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 (S.D.= 1.234)

1.7 การสนับสนุนทางสังคมจากสื่อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการสนับสนุนทางสังคมจากสื่ออยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 (S.D.= 1.247)

2. พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า พฤติกรรมการสูบบุหรี่อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 (S.D.= 1.198)

3. ผลกระทบของการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลกระทบของการสูบบุหรี่มากที่สุด ได้แก่ ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ มากมายจากการสูบบุหรี่ เช่น ภูมิแพ้ ไอเรื้อรัง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 19.20 รองลงมาได้แก่ เสียสุขภาพโดยตรงจากการสูบบุหรี่ เช่น เหนื่อยหอบง่าย ไอและมีเสมหะ ส่งผลกระทบต่อตนเองและบุคคลอื่นรอบข้าง สูบบุหรี่แล้วกลิ่นเหม็นติดตัว ติดเสื้อผ้า เสียบุคลิกภาพ เช่น ฟันเหลือง เหงือกดำ ปากคล้ำ มีกลิ่นปาก เสพติดการสูบบุหรี่ เลิกยาก เสียเงินที่ใช้จ่ายที่ซื้อบุหรี่จำนวนมาก การสูบบุหรี่ส่วนใหญ่ทำให้เกิดผลเสีย แต่สูบแล้วผ่อนคลาย ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้างที่ได้รับควันบุหรี่ ส่งผลกระทบต่อตนเองเท่านั้น เกิดมลพิษ สภาพแวดล้อมไม่น่าอยู่ สมรรถภาพทางเพศเสื่อม และไม่ค่อยอยากรับประทานอาหาร ตามลำดับ

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า การหาซื้อได้ง่าย ความสามารถในการเข้าถึง การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน และการสนับสนุนทางสังคมจากสื่อ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.351, 0.473, 0.576, 0.704 และ 0.568 ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่าหากกลุ่มตัวอย่างมีการหาซื้อได้ง่าย ความสามารถในการเข้าถึง การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน และการสนับสนุนทางสังคมจากสื่อ เพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดพฤติกรรมการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นไปด้วย นอกจากนี้ ความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ และทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ -0.258 และ -0.465 ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่าหากกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ และทัศนคติเกี่ยวกับการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นจะทำให้เกิดพฤติกรรมการสูบบุหรี่ลดลง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 มหาวิทยาลัยควรมีมาตรการการควบคุมร้านค้าบริเวณมหาวิทยาลัยในการจำหน่ายบุหรี่แก่กลุ่มเยาวชนอย่างเข้มงวด เพื่อลดอัตราการสูบบุหรี่ของนิสิต ส่วนด้านครอบครัว เพื่อน และสื่อควรเป็นแบบอย่าง

ที่ถูกต้องชักชวนและนำเสนอไปในทางที่ดี ให้ความรู้และความเข้าใจในการสูบบุหรี่ว่าจะก่อให้เกิดโทษต่อตนเอง และผู้อื่นอย่างไร ให้คำปรึกษาเมื่อมีปัญหาและคำแนะนำที่เหมาะสมเกี่ยวกับพฤติกรรมการสูบบุหรี่

1.2 มหาวิทยาลัยควรมีการรณรงค์เพื่อให้นิสิตตระหนักถึงโทษของบุหรี่ รวมถึงให้ความรู้ความเข้าใจใหม่ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสูบบุหรี่หรือผลกระทบที่เกิดจากการสูบบุหรี่

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการสูบบุหรี่ประเภทต่างๆ โดยการทบทวนเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกในกลุ่มที่ต้องการจะศึกษาและหาสาเหตุของพฤติกรรมอย่างละเอียดมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2545). *เกณฑ์ในการพิจารณาความสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)*. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564, เข้าถึงได้จาก [www.exmba.buu.ac.th/Research/Bkk/Mk- 6-Bkk/.../05_ch](http://www.exmba.buu.ac.th/Research/Bkk/Mk-6-Bkk/.../05_ch)
- งานทะเบียนนิสิตและประเมินผล กองบริการการศึกษา. (2563). *รายงานสถิติจำนวนนิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีการศึกษา 2563*. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2564, เข้าถึงได้จาก https://www.reg2.nu.ac.th/publish//studentstat_DL/
- จอมภักดิ์ คลังระหัด, ชนิกานต์ บุญนาค, และลลิตา เรืองวิไลเวทย์. (2550). *พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาหญิง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชลธาร วิศรุตวงศ์ และคณะ. (2552). *รวมกฎหมายยาสูบ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุตร
- ชลลดา ไชยกุลวัฒนา ประกายดาว สุทธิ และวิชานีย์ ใจมาลัย. (2560). *พฤติกรรมการสูบบุหรี่และปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับการสูบบุหรี่ ของวัยรุ่นตอนต้นจังหวัดพะเยา*. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(3), 57–67
- ณัฐพัฒน์ ชยาวิวัฒนาวงศ์. (2553). *พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี*. (วิทยานิพนธ์ ศบ.ป). มหาวิทยาลัยศิลปากร, เพชรบุรี.
- ธราดล เก่งการพานิช, มณฑา เก่งการพานิช, และลักขณา เต็มศิริกุลชัย. (2550). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นหญิง*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสุขศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิตยาภรณ์ ด้วงเรือง. (2540). *การเปรียบเทียบผลการใช้การควบคุมตนเองกับการใช้สัญญาเงื่อนไขเพื่อลดพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนพิบูลฯ สังฆราชประชาอุทิศ อำเภอพิบูล จังหวัดนครราชสีมา*. (ปริญญาโท) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

บงกช ศิลปานนท์, และภาณุพันธ์ ลาภรัตนทอง. (2556). *แนวทางการลดละการสูบบุหรี่ของนักศึกษาหญิง มทร.*

ล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาภาคพายัพ, จังหวัดเชียงใหม่.

ประภาพรพรณ เทวกุล ณ อยุธยา. (2543). *หยุดการแพร่ภัยบุหรี่ สิ่งที่เราต้องทำ และผลได้ผลเสียทางเศรษฐกิจของ*

การควบคุมยาสูบ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.

พิษณุ อภิสมการโยธิน. (2559). *การจัดการชีวิตของแม่เลี้ยงเดี่ยวสตรีเยาวชนและครอบครัวพิษณุโลก*. พิษณุโลก:

ภาควิชาสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พิษณุ อภิสมการโยธิน. (2562). *ชีวิตวิถีเชิงพรรณนาและเชิงอนุมานเบื้องต้นสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ :

ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

รุ่งรัตน์ พรชัยวัฒนากร และวรากรณ์ ธาระวานิช. (2540). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นตอน*

ปลายในมหาวิทยาลัยของรัฐบาลและเอกชนเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย*. 40(1): 72.

ศรัณญา เบญจกุล, มณฑา เก่งการพานิช, ลักขณา เต็มศิริกุลชัย และณัฐพล เทศขยัน. (2550). *ประสิทธิผลของ*

โครงการค่ายเยาวชนไทย. *วารสารควบคุมยาสูบ* 1(2): 14-28.

สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ. (2554). *สรุป 25 ปี การควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศไทย พ.ศ.2535-*

2560. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2564, เข้าถึงได้จาก

<http://www.trc.or.th/th/media/attachments/2562/01/29/2560.pdf>

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552.). *สถานการณ์การสูบบุหรี่ของคนไทย*. สืบค้นเมื่อ 26

มกราคม 2564, เข้าถึงได้จาก <http://www.thaihealth.or.th/>

อภิณัฐ ช้างกลาง และพิษณุ อภิสมการโยธิน. (2561). *การวิเคราะห์สาเหตุเชิงพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับ*

พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตหญิงระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก.

วารสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยทักษิณ, 7(1), 146-164.

อารัตน์ อิงคภากร. (2557). *ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการสูบบุหรี่ของนิสิตชาย ระดับปริญญาตรี*

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

Beck, Arron T., et al . (1993). *Cognitive Therapy of Substance Abuse*. USA.: The Guilford Press.

Green Education L. Krueter. M. (1999). *Health Promotion Planning An Approach (3ed)*. Toronto : Mayfield Publishing Company.

Green, Lawrence W., & Krueter, Marshall. (1999). *The precede/proceed*. Retrieved January 26, 2021, from <http://www.infosihat.gov.my/infosihat/artikelHP/>

เสรีภาพทางการแสดงออก ตัวตนและพื้นที่ทางสังคมของคอสเพลย์เยอร์
EXPRESSION FREEDOM, SELF AND SOCIAL SPACE OF COSPLAYER

Received: 01/07/2564

Revised: 07/12/2564

Accepted: 09/12/2564

อารยา บำรุงศิลป์¹

Araya Bamrungsin¹

บุญยานุช เมี้ยนเอี่ยม²

Boonyanuch Mian-iam²

พิชณุ อภิสมาจารย์โยธิน³

Phitsanu Aphisamacharnyothin³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างตัวตนของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2. เพื่อศึกษาพื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 3. เพื่อศึกษาลักษณะเสรีภาพทางการแสดงออกของ Cosplayer ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ Cosplayer จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีการประกอบสร้างตัวตนขึ้นมา 2 ลักษณะ ได้แก่ ตัวตนในชีวิตประจำวันที่มีการใช้ชีวิตแบบที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเป็น และ ตัวตนในสังคม Cosplay โดยได้มีการประกอบสร้างตัวตนใหม่ขึ้นมาผ่านการแต่ง Cosplay เนื่องจากพื้นที่ในการแสดงออกของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก นั้นมีอยู่อย่างจำกัดส่งผลให้กลุ่ม Cosplayer มีการหาพื้นที่ใหม่ๆ เพื่อแสดงออก ซึ่งมีทั้งพื้นที่จริง และพื้นที่ในโลกออนไลน์ นอกจากนี้เสรีภาพในการแสดงออกของ Cosplayer นั้นมีมากกว่าในอดีตแต่ก็ยังคงถูกคนภายนอกมองว่าเป็นเรื่องแปลกอยู่และมีรูปแบบของการกดทับกันภายในสังคม Cosplayer

คำสำคัญ: กลุ่ม Cosplayer, ตัวตน, เสรีภาพทางการแสดงออก, พื้นที่ทางสังคม

ABSTRACT

This research aims 1) to study self-construction of cosplayers, 2) to study the social space of cosplayers, 3) to study expression freedom of cosplayers. The key informants were 9 cosplayers. The research instrument was a semi-structured interview. The results showed that

¹ นิสิตสาขาวิชาพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹Students of the Department of Social Development, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

² นิสิตสาขาวิชาพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²Students of the Department of Social Development, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

³ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³Lecturer at Department of Sociology and Anthropology Faculty of Social Sciences Naresuan University

* E-mail: arayab61@nu.ac.th , boonyanuchm61@nu.ac.th

cosplayers in Muang District, Phitsanulok Province had two types of self-construction included individual self that was as same as most people in society, and the cosplay self that had been constructed through the costumes. Therefore, the expression freedom of the cosplayers in Muang District, Phitsanulok Province has been limited. As a result, the cosplayers had to find new areas to express themselves which included both real space and online space. Besides, cosplayers' freedom of expression was greater than in the past, however, it still viewed by outsiders as strange and had depression within the cosplay society.

Keywords: Cosplayer, Self, Expression Freedom, Social Space

บทนำ

วัฒนธรรมไม่ได้มีแค่วัฒนธรรมไทยวัฒนธรรมเดียวเพราะได้มีการติดต่อสื่อสารกับชาติต่างๆ มากขึ้นจึงได้มีการรับวัฒนธรรมบางส่วนเข้ามายังประเทศไทย จนเกิดเป็นความสับสนไหลทางวัฒนธรรม และได้มีการพูดถึงรูปแบบทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่าม, 2553) ได้พูดถึงการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมของวัยรุ่นจากการเปลี่ยนช่วงวัย เข้าสู่ชีวิตของความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งในกระบวนการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดภาวะความรู้สึกแปลกแยกขณะเดียวกันก็มีเสรีภาพอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน โดยนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมเฉพาะที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานของสังคมวัยรุ่นในฐานะที่เป็นผู้สร้างและผสมผสานวัฒนธรรมมากกว่าที่จะเป็นผู้รับเอาวัฒนธรรมมาจากผู้ใหญ่ วัยรุ่นเองจะไม่ยึดติดตนเองกับวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง เพราะความเป็นวัยรุ่นมักจะสร้างสิ่งใหม่ๆ หรือปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมหนึ่งไปอีกรูปแบบหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าวัฒนธรรมวัยรุ่นจะผสมปนเปเลียนแบบกันไปมาโดยไร้ความหมาย หากแต่เป็นการเลือกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ความหมาย ตามสไตล์ของวัยรุ่นเอง

ในปัจจุบันนี้มีการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศมากมาย ในเรื่องของวัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการแต่งกาย อาหาร การศึกษา หรือว่าในเรื่องของการเมืองเองก็ตาม ซึ่งในสังคมไทยนั้นก็ได้มีการรับวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นเข้ามาอย่างหลากหลาย ปรากฏให้เห็นได้โดยทั่วไปในหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่น สินค้า อาหาร การแต่งกาย การ์ตูน อนิเมะ วงไอดอล ภาษา เพลง เป็นต้น โดยการแต่ง Cosplay นั้นก็เป็นวัฒนธรรมที่ได้รับนำมาจากญี่ปุ่นเช่นกัน ซึ่งคำว่า Cosplay เป็นการผสมคำภาษาอังกฤษระหว่างคำว่า Costume กับคำว่า Play เมื่อนำเอาคำว่า Costume มาบวกกับคำว่า Play จึงกลายเป็นคำว่า Cosplay โดยความหมายของคำว่า Cosplay คือ การแต่งกายเลียนแบบ ตัวการ์ตูน เกม ภาพยนตร์ หรือ ศิลปิน โดยผู้ที่แต่งคอสเพลย์นั้นมักจะเรียกตัวเองว่า layer ซึ่งมาจาก Cosplayer เริ่มแรกวัฒนธรรมในแง่ของการแต่งกายที่มาจากประเทศญี่ปุ่นนั้นได้มีมาก่อนแล้วคือการแต่งกายตามสไตล์ของนักร้องญี่ปุ่น ซึ่งต่อมาเริ่มลดน้อยลงและมีงานที่เกี่ยวข้องกับ Cosplay ขึ้นมาแทน โดยในปัจจุบันกระแสของ Cosplay ได้ขยายออกไปในหลายๆ กลุ่มมากขึ้น (ธวัชพงศ์ หาเรือนโรค, 2557) ซึ่งการแต่ง

Cosplay จัดเป็นหนึ่งในกลุ่มวัฒนธรรมชาติ (National Culture) ที่มีการสร้างภาพลักษณ์ ค่านิยม และพฤติกรรมเฉพาะกลุ่มที่แตกต่างไปตามวัฒนธรรมชาติของคนส่วนใหญ่ (เชมทัต พิพิธนาบรรพ์, 2551)

การรวมกลุ่มของ Cosplay นั้นเกิดจากผู้ที่มีความชอบเหมือน ๆ กัน เมื่อคนเหล่านี้มาพบกันก็สามารถหลอมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมได้เป็นอย่างดี (กอบชัย ศักดาวงศ์ศิริวิมล, 2552) กลุ่ม Cosplayer ได้มีการร่วมทำกิจกรรม ซึ่งในระหว่างที่วัฒนธรรม Cosplay นั้นเกิดขึ้นไม่ได้มีแต่การเกิดขึ้นของวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว ยังได้มีการสร้างตัวตนใหม่ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของตัวเองที่ไม่สามารถแสดงออกมาในช่วงเวลาปกติได้ ในขณะที่ตัวตนที่เกิดขึ้นก็สร้างพื้นที่ได้เช่นกันเราจึงสามารถเปิดพื้นที่ทางสังคมได้โดยการปรากฏตัวตนให้รอบข้างรับรู้ถึงความแตกต่างของเรา (ภูริณัฐร์ โชติวรรณ, 2557) ดังนั้นการสร้างพื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplay ก็เพื่อเป็นการแสดงจุดยืนให้สังคมได้เห็น และให้สังคมได้เข้าใจถึงความแตกต่างทางการแสดงออกทางวัฒนธรรมแล้วรวมครอบครัวและสังคมนอกข้างให้การยอมรับ เข้าใจ จนนำไปสู่เปิดโอกาสให้กลุ่ม Cosplayer ได้แสดงศักยภาพที่มีเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม

วัฒนธรรม Cosplay นั้น เป็นอีกวัฒนธรรมหรือเป็นอีกสังคมหนึ่งที่เพิ่งจะถือกำเนิดขึ้นมาได้ไม่นาน แต่ก็เป็นที่นิยมอย่างมากในหมู่วัยรุ่นบางกลุ่ม ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้อย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ถึงแม้ว่าจะเป็นวัฒนธรรมที่นิยมมากในหมู่วัยรุ่นบางกลุ่มแต่ทว่าในสังคมนั้นยังมองว่า Cosplay นั้นเป็นเรื่องที่แปลกใหม่ ผู้วิจัยจึงอยากนำเสนอในแง่มุมของผู้ที่แต่งกาย Cosplay หรือ Cosplayer ว่ากลุ่มพวกเขาเหล่านั้นมีตัวตน ความเป็นมาอย่างไร และถึงแม้จะมีการจัดงาน Cosplay event กันอย่างแพร่หลายแต่ก็ไม่เสมอไปที่จะมีการจัดงานอย่างเป็นทางการขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากจะนำเสนอวิธีการจัดการพื้นที่ทางสังคมในการแสดงออกของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประกอบสร้างตัวตนของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาพื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อศึกษาลักษณะเสรีภาพทางการแสดงออกของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์อย่างเป็นขั้นตอนโดยเป็นบทสนทนาหรือข้อคำถามให้ผู้ให้ข้อมูลตอบตรงข้อคำถามและสามารถบรรยายเพิ่มเติมจากข้อคำถามได้ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในข้างต้นผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลและมีเครื่องมือที่ช่วยในการจดและการจำ ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีระยะเวลาในการแต่ง

Cosplay ตั้งแต่ 1-8 ปี จำนวน 9 คน แต่ละบุคคลมีเรื่องราวที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ฉะนั้น บรรยากาศของการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อให้การสนทนาระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลไม่ตึงเครียดจนเกินไป มีการกำหนดข้อคำถามให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าอย่างมีอิสระเพื่อให้ข้อมูลมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้วิจัยได้ทำการแนะนำตนเองว่าผู้วิจัยเป็นใคร มาจากที่ไหน แสดงถึงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ และได้ขออนุญาตในการบันทึกเสียง บันทึกภาพ ในระหว่างการสัมภาษณ์ เมื่อผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงรายละเอียดของการสัมภาษณ์ทั้งหมดแล้ว จึงได้เริ่มสัมภาษณ์โดยมีการถามคำถามและเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าเรื่องอย่างเต็มที่ เพราะข้อมูลดังกล่าวเป็นประสบการณ์โดยตรงจากผู้ให้ข้อมูล โดยในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) จะวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยจะทำการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสรุปเพื่อเขียนข้อมูลเชิงพรรณนาตามแต่ละข้อวัตถุประสงค์ของการวิจัย

และจริยธรรมในการทำวิจัย ในการจะทำวิจัย สิ่งที่นักวิจัยพึงจะมีก็คือ จริยธรรม นั้น เป็นความเชื่อและความศรัทธาในระบบค่านิยมที่เกี่ยวกับความถูกต้องและความดีงามที่สมาชิกในสังคมเดียวกันมีส่วนร่วม โดยจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการทำวิจัย มีดังนี้ (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2556) ได้มีการกำหนดจริยธรรมไว้ด้วยกัน 3 ข้อ ดังนี้

1. ความซื่อตรง (Honesty) ความซื่อตรง ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุดของการวิจัยที่ดี โดยความซื่อตรงแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ความซื่อตรงต่อกระบวนการวิจัยและข้อค้นพบที่ดี ผู้วิจัยต้องมีการกล่าวอ้างอิงและทบทวนองค์ความรู้และ ความซื่อตรงต่อประชากรเป้าหมายของการวิจัย โดยผู้วิจัยก่อนที่จะเริ่มทำการวิจัยควรมีการการแจ้งให้กับกลุ่มเป้าหมายทราบถึงวิธีการที่จะดำเนินการโดยไม่มีการปิดบังหรือหลอกลวงให้กลุ่มเป้าหมายที่เราไปทำการเก็บข้อมูลด้วยเกิดความเข้าใจผิด

2. ความลับเฉพาะ (Confidentiality) เป็นสิ่งที่นักวิจัยควรมีเพราะเป็นมารยาทที่จะไม่นำเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องราวรายบุคคลของผู้ที่เราไปเก็บข้อมูลออกไปเปิดเผยในที่สาธารณะ และหากต้องการใช้เป็นกรณีศึกษาในงานวิจัยก็ควรหาวิธีไม่ให้มีการระบุตัวตนว่าเป็นใครลงไปในงาน เพราะอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลได้

3. ความเสียหายหรือความเสี่ยงต่อความเสียหาย (Risks from research) เป็นการที่ผู้วิจัยต้องตั้งคำถามเกี่ยวกับงานของตัวเองว่าได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่างๆ แก่บุคคลและสังคมหรือไม่

ผลการวิจัย

- 1.การประกอบสร้างตัวตนของ Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิจัย พบว่า เนื่องจากการแต่ง Cosplay เป็นวัฒนธรรมที่เกิดมาจากกลุ่มผู้ที่มีความชื่นชอบในการ์ตูนอนิเมะญี่ปุ่น และได้รับ

ความนิยมมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจุดเริ่มต้นของการแต่ง Cosplay นั้นเกิดจากการที่ชอบในการ์ตูนหรืออนิเมะของญี่ปุ่นอยู่แล้ว ซึ่งบางส่วนเริ่มแต่ง Cosplay ด้วยตัวเอง

“เริ่มมาจากการชอบอนิเมะเรื่อง เรียกเธอว่าพระเจ้า ลีซีมียะ ฮารุอิ แล้วอยากแต่งอย่างนั้นบ้าง แล้วแม่มีเพื่อนเป็นช่างตัดเสื้อเลยลองให้เพื่อนแม่ช่วยตัดชุดให้ก็เลยได้เริ่มแต่งตั้งแต่นั้นมา” แรม นามสมมติ (อายุการแต่ง 7ปี, เพศหญิง)

ถึงแม้บางคนนั้นจะชอบในการ์ตูน อนิเมะญี่ปุ่น แต่ก็ไม่ได้แต่ง Cosplay จนมีใครรู้จักได้มาชวนให้ไปแต่ง Cosplay ด้วยกัน จึงได้เริ่มมีความกล้าที่จะแต่ง Cosplay

“เริ่มจากมีรุ่นพี่ที่แต่ง Cosplay มาก่อน ได้มาชวนให้ลองแต่ง Cosplay ด้วยกัน จากนั้นจึงเริ่มแต่งมาเรื่อยๆ แล้วก็ชอบในอนิเมะญี่ปุ่นอยู่แล้วด้วยครับ” นารุโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5ปี, เพศชาย)

ซึ่งการแต่ง Cosplay นั้นเป็นการสร้างตัวตนของกลุ่ม Cosplayer ในการแต่ง Cosplay จะเป็นการสวมบทบาท character ของตัวละครนั้นๆ ซึ่งก็เป็นการสร้างตัวตนอีกตัวตนหนึ่งขึ้นมา เพื่อตอบสนองความชอบในตัวละครนั้นๆ

“...เป็นการนำเอาจินตนาการมาสร้างเป็นตัวตน ก็คือการนำเอาตัวละครในอนิเมะมาสวมบทบาทบนตัวของเรา ทำให้เราได้เป็นตัวละครที่เราชอบ...” มิคาสะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 7ปี, เพศหญิง)

และยังตอบสนองความต้องการที่จะปลดปล่อยความเป็นตัวตนออกมา เพราะในสังคมครอบครัวหรือสังคมนอกข้าง ยังไม่เข้าใจในตัวตนที่เป็น LGBTQ จึงได้แสดงตัวตนผ่านการแต่ง Cosplay

“...ได้สร้างตัวตนอีกบุคลิกหนึ่งขึ้นมา เพราะในตอนที่ได้แต่ง Cosplay ได้ทำในสิ่งที่ตัวเอง ซึ่งตอนที่อยู่ที่บ้านไม่สามารถเป็นตัวเองได้ แต่พออยู่ในสังคม Cosplay ก็จะสามารถแสดงความเป็นตัวเองได้...” ไจโกะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 4ปี, LGBTQ)

ดังนั้นตัวตนในระหว่างการแต่ง Cosplay กับตัวตนปกติในสังคมค่อนข้างแตกต่างกัน เพราะการมาแต่ง Cosplay ทำให้ได้มาอยู่ในสังคมใหม่ ได้สร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ที่แตกต่างจากการใช้ชีวิตตอนปกติ ได้อยู่ในสังคมที่มีกลุ่มเพื่อนที่มีความชื่นชอบในเรื่องเดียวกัน

“ค่อนข้างแตกต่าง เพราะตัวตอนปกติจะเป็นคนเจี๊ยบๆ แต่พอได้แต่ง Cosplay ได้อยู่กับกลุ่มเพื่อนที่ชอบอะไรเหมือนๆ กัน มันทำให้รู้สึกได้ว่า นี่แหละคือตัวตนที่เราอยากเป็น” มिकासะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

ซึ่งแตกต่างจากตัวตนปกติที่พอไม่ได้อยู่ในสังคม Cosplay ไม่มีเพื่อนที่มีความชื่นชอบในเรื่องเดียวกัน ทำให้กลายเป็นคนเจี๊ยบๆ เก็บตัว ไม่กล้าแสดงออก ไม่เป็นตัวของตัวเอง

“...ในตอนที่แต่ง Cosplay นั้นจะมีความกล้าเพิ่มมากขึ้น แต่ในชีวิตปกติกลับเป็นคนที่ไม่มั่นใจในตัวเองเลย...” ไจโกะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 4 ปี, LGBTQ)

ในการแต่ง Cosplay แน่อนจะต้องมีการแต่ง Cosplay ที่ตรงข้ามกับเพศสภาพของตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการของตัว Cosplayer ในด้านต่างๆที่พบ คือ

1. แต่ง Cosplay เป็นเพศสภาพตรงข้ามแล้วได้ผลการตอบรับที่ดีกว่าการแต่งเป็นตัวละครที่มีเพศสภาพเดียวกันกับตนเอง ทำให้ได้การยอมรับนำไปสู่การมีชื่อเสียง

“ส่วนใหญ่จะแต่งเป็นตัวละครผู้หญิง เพราะในการแต่งเป็นตัวละครผู้หญิงนั้นมันจะมีความท้าทายในเรื่องของความแตกต่างจากตัวตนปกติ ซึ่งเป็นความแตกต่างจากตัวตนปกติอย่างมาก และในปัจจุบันในการแต่งเป็นตัวละครผู้หญิงนั้นจะได้กระแสตอบรับที่ดีกว่า ไม่ว่าจะในเรื่องของชื่อเสียงหรือมีผู้คนรู้จัก” เบจิด้า นามสมมติ (อายุการแต่ง 8 ปี, LGBTQ)

2. เพราะต้องการแสดงออกถึงตัวตนของตนเองจริงๆที่อยู่ภายในออกมา เนื่องจากไม่สามารถทำได้ในชีวิตปกติ

“ปกติแต่งเป็นตัวละครผู้หญิง เพราะในตัวตนของเรานั้นคือผู้หญิง อยากจะเป็นผู้หญิงมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งการแต่ง Cosplay นั้นมันสามารถแต่งเป็นผู้หญิงในบุคลิกแบบไหนก็ได้ มันก็เหมือนกับได้เป็นการปลดปล่อยตัวเองออกมาในแบบที่อยากจะเป็น” ไจโกะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 4 ปี, LGBTQ)

3. การแต่ง Cosplay เป็นเพศตรงข้าม เพราะมีบุคลิกหรือรูปร่างที่เหมาะสมกับเพศสภาพนั้นๆ มากกว่า

“ส่วนมากแต่งเป็นตัวละครผู้ชาย เพราะบุคลิกค่อนข้างที่จะแมนและมีรูปร่างที่สูง เมื่อแต่งเป็นตัวละครผู้หญิงจะทำให้รู้สึกว่าจะไม่เข้ากับตัวเอง แต่พอเป็นตัวละครผู้ชาย ด้วยรูปร่างที่สูงทำให้รู้สึกว่าการแต่งเป็นตัวละครผู้ชายนั้นเหมาะสมมากกว่าตอนแต่งเป็นผู้หญิง” มिकास นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

2.พื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าการเกิดขึ้นของวัฒนธรรม Cosplay นั้นจะต้องมีการรวมกลุ่มผู้คนที่มีความชอบในการ์ตูน อนิเมะญี่ปุ่นเหมือนกัน ดังนั้นจะต้องมีพื้นที่เพื่อแสดงออกถึงความชอบในการแต่ง Cosplay จากผลการวิจัยพื้นที่ทางสังคมที่นำเสนอตัวตนตอนแต่ง Cosplay มีทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่ในโลกออนไลน์ โดยปกติพื้นที่ที่นำเสนอตัวตนตอนแต่ง Cosplay นั้น จะเป็นงาน Cosplay event แต่เมื่องาน Cosplay event นั้นมีไม่มากพอต่อความต้องการในการแสดงออกของ Cosplayer กลุ่ม Cosplayer จึงได้มีการหาพื้นที่ใหม่ๆที่สามารถแสดงออกได้ ซึ่งในพื้นที่จริงที่กลุ่ม Cosplayer มีการแต่งไปนั้นได้แก่ สถานที่ที่มีการจัดสถานที่ให้เข้ากับเทศกาลสำคัญต่างๆ เช่น วันคริสต์มาส วันตรุษจีน เป็นต้น การไพรเวท (การที่กลุ่ม Cosplayer รวมตัวกันเพื่อไปแต่ง Cosplay และถ่ายรูปในสถานที่ที่มีความเข้ากับลักษณะเนื้อเรื่องหรือตัวละครที่แต่ง) งานโรงเรียนที่สามารถแต่งไปร่วมงานได้ หรือการเช่าสตูดิโอเพื่อถ่ายรูปร่วมกับเพื่อน

“ส่วนใหญ่จะเป็นงาน Cosplay event ต่างๆ หรือเป็นงานโรงเรียน บางครั้งก็จะแต่งไปตามงานเทศกาลต่างๆ อย่างเช่น งานปีใหม่ วันคริสต์มาส หรืออีกรูปแบบหนึ่งก็คือการแต่งไปไพรเวท ถ่ายรูปกับเพื่อนๆ อัฟลงในสื่อ Social ให้คนติดตาม” ซากุระ นามสมมติ (อายุการแต่ง 3 ปี, LGBTQ)

ถ้าไม่สามารถออกไปสถานที่ข้างนอกได้กลุ่ม Cosplayer ก็เลือกที่จะแต่ง Cosplay อยู่ที่บ้านแล้วจึงนำไปลงในโลกออนไลน์ ซึ่งกลุ่ม Cosplayer จะมีการลงรูปภาพหรือLiveสดลงในโลกออนไลน์เป็นปกติอยู่แล้ว

“ส่วนมากคืองาน Cosplay event หรืออาจจะแต่งอยู่ที่ห้องของตัวเองและถ่ายรูปลงในสื่อ social media มีบางครั้งที่จะไปไพรเวทนอกสถานที่ซึ่งจะไปกับกลุ่มเพื่อนๆ” นารูโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5 ปี, เพศชาย)

3.เสรีภาพของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าการแต่ง Cosplay เป็นวัฒนธรรมใหม่ที่ได้รับการนิยมนอกจากคนเฉพาะกลุ่มซึ่งก็คือกลุ่มที่ชื่นชอบในการ์ตูน อนิเมะญี่ปุ่นนั่นเอง ดังนั้นเมื่อคนภายนอกมองเข้ามาจึงเป็นเรื่องที่น่าแปลกใจเป็นธรรมดาและแน่นอนว่าจะเกิดปัญหาในเรื่องของสิทธิเสรีภาพ

ในการแสดงออกของ Cosplayer ตามมาแต่ในปัจจุบันนี้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของ Cosplayer นั้นมีมากกว่าในอดีต เพราะกระแสการแต่ง Cosplay ได้รับความนิยมมากขึ้นเนื่องจากการได้มีการจัดงาน Cosplay event ในพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนเยอะ และได้มีสื่อ Social media เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม Cosplay แต่ก็ยังมี Cosplayer

“ปัจจุบันนี้ค่อนข้างเยอะขึ้น เพราะได้มีการจัดงานในสถานที่ที่คนเยอะ ทำให้คนภายนอกได้เห็นการ Cosplay นี้มากขึ้น”

มिकास นามสมมติ (อายุการแต่ง 7 ปี, เพศหญิง)

มี Cosplayer บางส่วนที่มองว่ายังมีสิทธิในการแสดงออกที่น้อย เพราะยังมีบางคนในสังคมที่ยังคงไม่เปิดรับและยังมองว่าการแต่ง Cosplay นั้นแปลก

“มีสิทธิในการแสดงออกที่ค่อนข้างน้อย เพราะด้วยที่สังคมยังไม่เปิดรับและยังไม่เข้าใจในการแต่ง Cosplay” ใจโทะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 4 ปี, LGBTQ)

ข้อจำกัดในการแสดงออกของ Cosplayer ส่วนมากจะมาจากคนภายนอกที่ไม่ได้รู้จักการ Cosplay ดีพอ ทำให้มีการตีความหมายที่ผิดไปคิดว่าการแต่ง Cosplay จะต้องเป็นการแต่งออกมาให้ sexy เสมอไป

“เป็นความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ Cosplay ของผู้ใหญ่และครอบครัว ที่มองว่าการแต่ง Cosplay เป็นการแต่งตัวแบบ sexy”

ชาทุระ นามสมมติ (อายุการแต่ง 3 ปี, LGBTQ)

นอกจากนี้ยังมีการโดน Body Shaming จากทั้งคนภายนอกสังคม Cosplay และคนในสังคม Cosplay นอกจากการโดน Body Shaming (การประณาม วิจารณ์ ตูถูก หรือล้อเลียนรูปร่างหน้าตาคนอื่น) (Warittha Saejia, 2563) แล้วก็ยังมีกรกดขี่เวลาที่ชอบในตัวละครเดียวกันหรือการแต่ง Cosplay เหมือนกันภายในสังคม Cosplay

“เรื่องความมั่นใจ กลัวว่าจะแต่งออกมาได้ไม่ดี เพราะว่าบางครั้งมีบุคคลอื่นที่ชื่นชอบในตัวละครนี้เหมือนกันและถ้าตัวเองแต่งออกมาได้ไม่ดี ก็จะถูกมองว่าไม่ดี และจะมีบุคคลภายนอกที่มองมาด้วยสายตาแปลกๆ”

นารูโตะ นามสมมติ (อายุการแต่ง 5 ปี, เพศชาย)

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถนำมาสรุปตามข้อวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. การประกอบสร้างตัวตนของ Cosplayer มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่กลุ่ม Cosplayer นั้นมีความชื่นชอบในการดูหรืออนิเมะญี่ปุ่นอยู่แล้ว จึงได้เริ่มแสดงความชอบนั้นผ่านการสร้างตัวตนใหม่ด้วยการแต่ง Cosplay ซึ่งในการที่กลุ่ม Cosplayer มาแต่ง Cosplay ได้นั้น สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักๆ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่ม Cosplayer ที่เริ่มต้นแต่งด้วยตนเอง และกลุ่มที่ 2 ถูกคนรู้จักชักชวนให้มาแต่ง Cosplay ด้วยกันซึ่งการแต่ง Cosplay นั้นเป็นการสวมบทบาทคาแรคเตอร์ตัวละครจึงเปรียบเสมือนการสร้างตัวตนอีกตัวตนหนึ่งขึ้นมาเพื่อตอบสนองความชอบในตัวละครนั้นๆ ซึ่งบางคนอาจจะแต่งเป็นตัวละครที่ตรงกันข้ามกับเพศสภาพของตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการที่จะปลดปล่อยตนเองออกมาเพราะในสังคมครอบครัวหรือสังคมนอกบ้าน ยังไม่เข้าใจในตัวตนที่เป็น LGBTQ จึงได้แสดงตัวตนผ่านการแต่ง Cosplay และยังได้กระแสบทักที่ดีกว่าการแต่งตรงตามเพศสภาพของตนเอง นอกจากการได้มาของกระแสบทักที่ดีแล้วยังมีในเรื่องของชื่อเสียงทำให้เป็นที่ยอมรับในสังคม Cosplay ดังนั้นการแต่ง Cosplay ที่ตรงข้ามกับเพศสภาพของตนเองก็ไม่ได้มาจากตัวตนที่ต้องการแสดงออกมาเพียงอย่างเดียวแต่เป็นในเรื่องของกระแสบทักและชื่อเสียงอีกด้วย และอีกข้อสำคัญที่ทำให้กลุ่ม Cosplayer นั้นแต่งเป็นตัวละครที่ตรงข้ามกับเพศสภาพของตนเองนั้นก็เพราะมาจากความเหมาะสมของบุคลิกและรูปร่างของตนเองที่เหมาะสมกับตัวละครนั้นๆ มากกว่า อย่างเช่น Cosplayer เพศหญิงที่มีรูปร่างสูงโปร่งกว่ามาตรฐานเพศหญิงทั่วไป ทำให้เวลาที่แต่ง Cosplay เป็นตัวละครผู้หญิงแล้วรู้สึกไม่มั่นใจจึงเลือกที่จะ Cosplay เป็นตัวละครเพศชายดีกว่า

ดังนั้นตัวตนในระหว่างการแต่ง Cosplay กับตัวตนปกติในสังคมจึงมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เพราะการแต่ง Cosplay นั้นทำให้ได้มาอยู่ในสังคมใหม่ ได้สร้างตัวตนของตนเองในอีกมุมหนึ่งขึ้นมาใหม่ ซึ่งแตกต่างจากตัวตนในสังคมปกติ ได้อยู่ในสังคมที่มีกลุ่มเพื่อนที่มีความชื่นชอบในเรื่องเดียวกัน จึงทำให้มีความกล้าและความมั่นใจที่จะแสดงออกถึงความชอบในการดูหรืออนิเมะญี่ปุ่นมากขึ้น และด้วยความที่สังคม Cosplay มีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้คนทุกๆ ไปเวลาที่ได้แต่ง Cosplay นั้นจึงทำให้มีความรู้สึกโดดเด่นมากกว่าคนอื่นๆ ทั่วไปในสังคม ต่างจากตัวตนในสังคมปกติที่ต้องพยายามทำตัวให้เหมือนคนอื่นๆ ไม่แปลก ไม่แตกต่าง จนไม่ได้เป็นตัวของตัวเอง สอดคล้องกับการศึกษาของ (รัตติกานต์ วิไลพันธ์ และพิษณุ อภิสมภารโยธิน, 2562) และภูริณัฐร์ โชติวรรณ, 2557) ในงานวิจัยนี้พบว่า ตัวตนของแฟนคลับศิลปินเกาหลีใต้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ยังมีครอบครัวหรือเพื่อนบางคนไม่ให้การยอมรับจนทำให้ต้องปกปิดพฤติกรรมของตนและไม่กล้าเปิดเผยตัวตนกับครอบครัวหรือสาธารณะชนมากนักแต่เลือกที่จะแสดงตัวตนในพื้นที่ของแฟนคลับแทน สอดคล้องกับผลวิจัยที่พบว่า การประกอบสร้างตัวตนของ Cosplayer กลุ่ม Cosplayer ได้ประกอบสร้างตัวตนผ่านการแต่ง Cosplay เพราะการแต่ง Cosplay นั้นเป็นการสวมบทบาทคาแรคเตอร์ของตัวละคร ซึ่งสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่กลุ่ม Cosplayer ต้องการอยากที่จะเป็นหรือทำ เพราะในชีวิตประจำวันในสังคมปกติจะต้องพยายามทำตัวเหมือนคนอื่น ๆ ทั่วไปในสังคม จนบางครั้งไม่สามารถแสดงออกถึงสิ่งที่ตนเองนั้นชอบได้จึงต้องนำไปแสดงออกในสังคม Cosplay โดยการ

แต่ง Cosplay แทน ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎี I-Me-Self ของ Mead (1929) ที่กล่าวว่า Self ประกอบไปด้วย I ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจาก ความชอบของตนเองที่มาจากความคิดและความรู้สึก ที่เป็นพฤติกรรมและลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นๆ ส่วน Me ได้รับอิทธิพลมาจากสังคมหรือบริบทที่ตัวบุคคลนั้นอยู่ หรือเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความคาดหวังของครอบครัวหรือสังคมภายนอก (มณีมัย ทองอยู่, 2557)

2. พื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในระหว่างพื้นที่จริงและพื้นที่ในโลกออนไลน์ โดยปกติพื้นที่ทางสังคมที่นำเสนอตัวตนตอนแต่ง Cosplay นั้นคืองาน Cosplay event แต่เมื่องาน Cosplay event นั้นมีไม่มากพอต่อความต้องการในการแสดงออกของกลุ่ม Cosplayer กลุ่ม Cosplayer จึงได้มีการหาพื้นที่ใหม่ๆที่สามารถตอบสนองความต้องการในการแสดงออกของ Cosplayer ได้ โดยมีทั้งพื้นที่จริงและพื้นที่ในโลกออนไลน์ ซึ่งพื้นที่จริงนั้นจะมี 1. การไพรเวท 2. การเช่าสตูดิโอถ่ายรูป 3. การแต่งอยู่ที่บ้าน และ 4. สถานที่ที่ทำการจัดงานเทศกาลสำคัญต่างๆ ในส่วนของโลกออนไลน์นั้นกลุ่ม Cosplayer เลือกที่จะแต่งอยู่บ้านซึ่งเรียกว่าการเทสแล้วลงรูปในแอปพลิเคชัน Facebook หรืออาจจะ Liveสด บน Facebook สอดคล้องกับการศึกษาของรัตติกานต์ วิไลพันธ์ และพิชญ์ อภิสมมาตรโยธิน ปี2562 และกอบชัย ศักตาวงศ์ศิริมล ปี 2552 ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า การมองพื้นที่แบบเดิมไม่สามารถอธิบายพื้นที่บางส่วนได้ เพราะ ค่านิยม วัฒนธรรม ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทุกขณะ พื้นที่จึงเป็นที่ที่มีความหมายและคุณค่า เป็นสถานที่ที่ต้องอธิบายด้วยการเล่าเรื่องบรรยาย การรับรู้ การเข้าใจ พื้นที่ดังกล่าวแยกออกจากสังคมที่มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ ขนบธรรมเนียม และประเพณี เป็นพื้นที่ที่มีการแสดงออกถึงความชอบ รสนิยม ตัวตนที่ใช่ พื้นที่ดังกล่าวมีการประกอบกิจกรรมที่หลากหลายและสร้างสรรค์ มีการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจที่คล้ายๆกัน หรือมีเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งทำให้บุคคลสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ต้องการในสังคมความเป็นจริงได้ Kevin Robbins, 1996 (อ้างถึงใน รัตติกานต์ วิไลพันธ์, 2560) สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ว่า พื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer เป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจในเรื่องของ Cosplay และได้มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในพื้นที่นั้น ซึ่งไม่ได้มีแค่การจัดงาน Cosplay event เท่านั้น แต่ยังรวมถึงพื้นที่ในโลกจริงกับพื้นที่ออนไลน์ด้วย ที่บางครั้งกลุ่ม Cosplayer จะต้องแสวงหาพื้นที่เพื่อแสดงออก เพราะการจัดงาน Cosplay event นั้นมีไม่มากพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการที่จะแสดงออกของกลุ่ม Cosplayer โดยจะยังคงมีการรวมกลุ่มของเพื่อน ๆ หรือสมาชิกที่แต่ง Cosplay และยังคงมีการทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ในพื้นที่นั้น

3. ลักษณะเสรีภาพทางการแสดงออกของ Cosplayer นั้นมีมากกว่าในอดีต เพราะกระแสของการแต่ง Cosplay ได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากได้มีการจัดงาน Cosplay event ในพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนเยอะ และด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบันได้มีสื่อ Social media เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม Cosplay ทำให้ Cosplay นั้นเริ่มแพร่หลายออกไปอยู่ในสายตาและการรับรู้ของผู้คนทั่วไปมากขึ้น แต่ในการแต่ง Cosplay นั้นก็ยังมีข้อจำกัดในการแสดงออกอยู่ เพราะก็ยังมีสังคมภายนอกที่ยังมองว่าการแต่ง Cosplay นั้นเป็นเรื่องที่แปลก และยังมีความเข้าใจที่ผิดๆเกี่ยวกับ Cosplay อยู่หรือการโดนวิพากษ์วิจารณ์รูปลักษณ์ภายนอกทั้งคนภายนอกสังคม Cosplay และคนภายในสังคม Cosplay ด้วยกันเอง นอกจากการโดนวิพากษ์วิจารณ์รูปลักษณ์ภายนอกแล้วก็ยังมีการกดทับเวลาที่ชอบในตัวละครเดียวกันหรือการแต่ง Cosplay เหมือนกันภายในสังคม Cosplay

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเบญจมาศ ยศพิทักษ์ ปี 2553 ที่พบว่า ในสังคม Cosplay มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการแต่ง Cosplay ของวัยรุ่นไทยมากมายซึ่งส่วนมากก็จะเป็นแนวโน้มไปในทางที่ดี แต่ก็ยังคงมีความคิดเห็นที่ไม่ดีอยู่ อย่างความคิดเห็นจากคนในสังคม Cosplay ด้วยกันเองที่ยังคงมีความคิดเห็นที่กดทับกัน แ่งแย่ง ซึ่งดีชิงเด่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเบญจมาศ ยศพิทักษ์, 2553 ที่ได้ว่า เสรีภาพทางการแสดงออกของ Cosplayer นั้นมีเพิ่มมากขึ้นกว่าเมื่อก่อน แต่ถึงจะมีผู้คนรู้จักมากขึ้น ก็ยังคงมีข้อจำกัดที่เป็นปัญหาต่อการแสดงออกอยู่ นั่นคือเรื่องของการทำความเข้าใจของบุคคลภายนอกที่อาจจะยังไม่เข้าใจถึงการแสดงออกของกลุ่ม Cosplayer มากพอ ซึ่งไม่ได้มีแค่ปัญหาที่มาจากบุคคลภายนอกเท่านั้นแต่ยังมีปัญหาจากบุคคลภายในด้วยที่มีมีการกดทับเวลาที่ชอบในตัวละครเดียวกันหรือการแต่ง Cosplay เป็นตัวละครที่เหมือนกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ทางสังคมของกลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก นั้นมีน้อยจนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่ม Cosplayer ได้ ทำให้กลุ่มของ Cosplayer จะต้องไปแสวงหาพื้นที่ใหม่ๆ เพื่อแสดงออก ดังนั้นควรจะสนับสนุนให้มีการเพิ่มพื้นที่ในการแสดงออกให้แก่กลุ่ม Cosplayer ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นของความเข้าใจผิดที่เกี่ยวกับชุด Cosplay นั่นคือคนภายนอกไม่เข้าใจความหมายของคำว่า Cosplay และยังมองชุด Cosplay เป็นชุด sexy หรือมองว่าชุด Costume Sexy ต่างๆ อย่างเช่น ชุดเมดแม่มบ้าน ชุดนอนวาทวิว ชุดนักเรียนญี่ปุ่น เป็นต้น เป็นชุด Cosplay ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิดทั้งนี้ด้วยเนื้อหาที่เยอะจึงไม่สามารถครอบคลุมในเรื่องนี้ได้ จึงอยากฝากประเด็นนี้ให้ผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กอบชัย ศักดาวงศ์ศิริมล. (2552). *การสื่อสารเพื่อการสร้างพื้นที่สาธารณะของวัฒนธรรมย่อย Cos'Play*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เชมทัต พิพิธนาบรรพ์. (2551). *การแต่งคอสเพลย์ของกลุ่มวัยรุ่นไทย กับการสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมย่อย*

และบทบาทของสื่อ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2556). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่2). ตาก: โรงพิมพ์ โพร เจ็คท์ ไฟฟ์-โฟว์ จำกัด.

ภูริณัฐร์ โชติวรรณ. (2557). *กะเทยโรงงาน : ชีวิตและตัวตนข้ามเพศของแรงงานอพยพจากภาค*

ตะวันออกเฉียงเหนือ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่:

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

ธวัชพงศ์ หาเรือนโคก. (2557). *Cosplay: วัฒนธรรมป๊อปของวัยรุ่นในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เบญจมาศ ยศพิทักษ์. (2553). *การสื่อสารกลุ่มแรงจูงใจในการแต่งกายคอสเพลย์ของวัยรุ่นไทย*.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่าม. (2553). วัฒนธรรมวัยรุ่น. *วารสารสังคมศาสตร์* 22(1), 25-52.

รัชนก พุทธสุขา. (2562). *ทำความเข้าใจกลุ่ม Cosplay ในสังคมไทย ผู้เลือกรับ Japanese pop culture*.

สืบค้นเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2563, เข้าถึงได้จาก <https://www.museumsiam.org/detail2.php?MID=3&CID=177&SCID=242&CONID=3188>

รัตติกานต์ วิไลพันธ์ และพิษณุ อภิสมภารโยธิน. (2562). *การประกอบสร้างตัวตนทางเพศ และพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มแฟนคลับศิลปินเกาหลีใต้: กรณีศึกษากลุ่มวัยรุ่นไทยในกรุงเทพมหานคร*. รายงานสืบเนื่องในนเรศวรวิจัย ครั้งที่ 13 (น.6). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (ม.ป.ป.). ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์กับการอธิบายปรากฏการณ์สังคมจากมุมมองตัวแสดง Symbolic Interaction Theory and the Explanation of Social Phenomena from Actor Perspective. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 5(2), 77-80.

MILLENNIAL'S PUBLIC SERVICE MOTIVATION IN URBAN BANGKOK

Received: 25/09/2564

Revised: 09/12/2564

Accepted: 13/12/2564

Panapa Chintaradeja¹

ABSTRACT

The article aims to understand Millennial's Public Service Motivation in Urban Bangkok. The samples are 385 millennials in Bangkok. Data were collected by using closed-ended questionnaires and analyzed by employing mean and standard deviation. The finding indicates that the level of Millennial's Public Service Motivation in Urban Bangkok interestingly, in terms of mean range of public service motivation, every dimension is at a high level. Future research should explore the impact of public service motivation in terms of increasing job performance.

Keywords: Millennial, Public Service Motivation, Bangkok

Introduction

Millennial is the name given to those born between 1983 and 1998 which makes most millennials today, in 2021 aged between 23 and 38. (Debczak, 2019). They are often called Generation Y, or Gen Y shortly. By 2025, millennial will represent 75 percent of the global workforce (Fernance, 2018). Old-fashioned generations are motivated by the future. Job security and promotions have been the standard carrot-on-a-stick for baby-boomers and Gen X. However, millennials employees determine to be the most of workforce all over the world. Then, employers have the demand to get a better understanding of what millennials expect from the organizations. Employers try to debunk the millennials' motivations, needs and expectations in order to attract, engage and keep them in the organizations. With millennials predicted to become nearly half of the workforce in a few short years, it's critical for many organizations to debunking millennial myths in terms of motivation to work. However, with labor markets becoming increasingly competitive, government agencies can often face challenges in attracting and retaining Millennials (HENSTRA and MCGOWAN 2016). To exemplify, (ScreenCloud, 2021) interestingly point out that millennials have deep-rooted motivation, fresh perspective, tech savvy and social conscience. Moreover, millennials serve a valuable purpose

¹Research Director of Brand Matrix Research Company Limited

*E-mail ppanapa@gmail.com

because of the motivation to be involved in something that is greater than oneself. It is so called ‘public service motivation’(PSM).

(Wang, Witteloostuijn, & Heine, 2020) point out that public service motivation (PSM) is a prominent concept within the domain of Public Administration. Public service motivation (PSM) refers to an individual’s motivation to contribute to society. It relates to ideas about society, and about what public servants are and how they should behave, that have persisted for more than 2,500 years (Vandenabeele & Schott, Public Service Motivation in Public Administrations, 2020). Also, PSM theory was developed in an attempt by public administration scholars to challenge the rational-choice perspectives on bureaucratic behavior, which assume a rational and self-interested agent who pursues personal gains such as reputation, power, and monetary rewards. In addition, (Perry and Wise 1990) define PSM as a pluralistic construct to understand the human motivation to serve the interests of society, and to explain individual behavior in public organizations, such as job performance and satisfaction. Also, (Perry & Wise, 1990) divided motives into three aspects: rational, norm-based and affective. (BRITO, 2016) states that the development of the public service motivation concept is an attempt to identify specific motives that drive people to enter and stay in public service. To demonstrate, the public service motivation construct is a counterweight to the rational choice theories and dominating the field which stressed that human behaviors may clearly illustrate by individual psychological mechanisms regarding self-interest (Anderfuhren-Biget, Varone, Giauque, & Ritz, 2010). To improve the quality of public services, the public service motivation is needed to explore.

Besides, (SRIVANIT, Hokao, & Phonekeo, 2012) states that Bangkok is the capital of Thailand and is among the larger cities in Asia, with an estimated unofficial population well in excess of 10 million people. As an economic magnet, Bangkok’s population is continually increasing through in-migration from the Thai countryside. This rapid rise in population, capital investment, factories and employees in Bangkok city have caused the community numbers to increase leading to the development of road networks, real estate developments, land value and advanced technologies which has resulted in expansion of the city to the surrounding areas. Consequently, the urban Bangkok is the primary area of Thailand.

In order to debunk millennial myths in urban Bangkok regarding to public service motivation, we need the public service motivation measurement to help explain these motivations. (Perry J. , 1996) identifies a multidimensional scale to measure public service motivation (PSM), which comprises four components which are 1) attraction to public policy

making, 2) commitment to the public interest, 3) self-sacrifice, and 4) compassion. For developing countries, this means that attracting the right people, with higher levels of PSM, could have an immediate positive impact on government effectiveness and public service delivery, and help these countries meet development objectives (ACKER, 2020). To demonstrate, Perry (1996)'s scale is used to study in Indonesian context by investigating PSM of civil servants in five big cities of Indonesia, namely, Jakarta, Surabaya, Semarang, Makassar, and Medan (Budiayanti, Yamin, & Pati, 2019). Consequently, in terms of big city, Bangkok is a capital city of Thailand which this study will investigate millennial's public service motivation in urban Bangkok.

Objective

1. To describe millennial's public service motivation in urban Bangkok.
2. To analyze the type of public service motivation factor of millennial in urban Bangkok.

****Scope of Millennials**:** they were born between 1980 and 1994. They are currently between 23-38 years old.

Research Methodology

Scope of study

1. Research approach: quantitative approach.
2. Content: collect the level of public service motivation of millennials in Bangkok.
3. Population (N): millennials in Bangkok
4. Samples: millennials which is to be the samples are calculated by N4studies application (Ngamjarus, Chongsuvivatwong, & McNeil, 2016) for using on iPhone and Android devices which is employed to be a sampling to calculate a sample size for finding infinite population (Millennials). The total of samples is 385 millennials people in urban Bangkok (Wayne, 1995).
5. Period: 6 months
6. Place: Bangkok area

Research tools

The closed and opened ended questionnaire which includes:

Part 1: A set of closed ended questionnaire with demographic details of respondents.

Part 2: A set of closed ended questionnaire in relation to public service motivation with 5 points of Likert scale and range from strongly agree to strongly disagree.

Data Collection

This study uses n4studies (Ngamjarus, Chongsuvivatwong, & McNeil, 2016) sampling technique to draw the sample. The questionnaire is distributed to millennials (age range is 23-38 in 2021 A.D). A self-administered questionnaire is developed and distributed to 385 respondents. The questionnaire identifies the 14 items with four dimensions: 1) politics and policymaking 2) public interest 3) compassion and 4) self-sacrifice.

Data Analysis

The data collected in this study is quantitative. The quantitative data of the closed ended questionnaires is analyzed in terms of means and S.D., using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS) and percentages. A five-point Likert scale is used to measure the level of agree and disagree on 14 scale of item of public service motivation. The scale which is used for interpretation the questionnaire to point out the level of the agreement or disagreement will depend on the following criteria: (Wei & Maat, 2020).

Mean Range	Interpretation of findings
3.68 – 5.00	High degree of motivation
2.34 – 3.67	Moderate degree of motivation
1.00 – 2.33	Low degree of motivation

Limitations of Study

A total number of 385 millennial samples are selected as the sample of this study regarding the issue of public service motivations. This sample size is only a small fraction of the entire population. It is not enough to be taken as completely accurate or representative of the entire population.

Findings

The first part is illustrated in order to answer no. 1 objective of this study.

Table 1: Background of respondents n = 385

Factor	Characteristics	No. of respondents
Gender	Female	230
	Male	135
	LGBTQ	20
Age range	23- 27 years	38
	28- 32 years	198
	33 -38 years	149
Education	Secondary and high school	12
	Vocational school	22
	College and university	351
Total (n)		385

Table 1: reveals that there are 385 practical samples. The samples are in order as: female (230 samples), (female 135 samples), (LGBTQ 20 samples).

Next, the table shows the range of age which the results indicate that the most frequency of age range is 28-32 years. Last, most of most the samples are in college and university, and vocational school, and secondary and high school, respectively.

Table 2: Four dimensions

Four dimensions: Perry (1996)	Mean	SD	Interpretation of findings
1 Attraction to policy making	4.10	0.05	High
2 Commitment to the public interest	4.22	0.47	High
3 Compassion	4.14	0.33	High
4 Self-sacrifice	3.88	0.24	High
Average (Mean)	4.08	0.18	High

In order to find the answers which are set in the objective no.1 and 2

Firstly, table 2 presents overall findings of the study by using descriptive statistics of mean scores. As in table 2 illustrates that the second dimension (Commitment to the public interest) is in the highest mean (4.22). Also, the fourth dimension (Self-sacrifice) is in the lowest mean (3.88). Moreover, in terms of mean range, every dimension is in the high level.

Table 3: First dimension: Attraction to policy making

Dimension: Attraction to policy making		Mean	Interpretation of findings
1	I am interested in making public programs that are beneficial for my country or the community I belong to.	4.25	High
2	Sharing my views on public policies with others is attractive to me.	3.75	High
3	Seeing people get benefits from the public program I have been deeply involved in brings me a great deal of satisfaction	4.30	High
Average		4.10	High

As in table 3 illustrates that the third sub-dimension (Seeing people get benefits from the public program I have been deeply involved in brings me a great deal of satisfaction) is in the highest mean (4.30). Also, the second sub- dimension (Sharing my views on public policies with others is attractive to me) is in the lowest mean (3.75). Moreover, in terms of mean range, every sub-dimension is in the high level.

Table 4: Second dimension: Commitment to the public interest

Dimension: Commitment to the public interest		Mean	Interpretation of findings
4	I consider public service my civic duty	3.85	High
5	Meaningful public service is very important to me	4.15	High
6	I would prefer seeing public officials do what is best for the whole community even if it harmed my interests	4.65	High
Average		4.22	High

As in table 4 illustrates that the third sub-dimension (I would prefer seeing public officials do what is best for the whole community even if it harmed my interests) is in the highest mean (4.65). Also, the second sub- dimension (I consider public service my civic duty) is in the lowest mean (3.85). Moreover, in terms of mean range, every sub-dimension is in the high level.

Table 5: Third dimension: Compassion

Dimension: Compassion		Mean	Interpretation of findings
10	It is difficult for me to contain my feelings when I see people in distress.	3.90	High
11	I am often reminded by daily events how dependent we are on one another	3.65	High
12	I feel sympathetic to the plight of the underprivileged.	4.60	High
13	To me, patriotism includes seeing to the welfare of others	4.40	High
Average		4.14	High

As in table 5 illustrates that the third sub-dimension (I feel sympathetic to the plight of the underprivileged) is in the highest mean (4.60). Also, second sub- dimension (I am often reminded by daily events how dependent we are on one another) is in the lowest mean (3.65). Moreover, in terms of mean range, every sub-dimension is in the high level.

Table 6: Fourth dimension: Self-sacrifice

Dimension: Self-sacrifice		Mean	Interpretation of findings
1	Serving other citizens would give me a good feeling even if no one paid me for it.	3.85	High
2	Making a difference in society means more to me than personal achievements.	3.60	High
3	I am prepared to make enormous sacrifices for the good of society	3.95	High
4	I believe in putting duty before self.	4.10	High
Average		3.88	High

As in table 6 illustrates that the fourth sub-dimension (I believe in putting duty before self.) is in the highest mean (4.10). Also, second sub- dimension (Making a difference in society means more to me than personal achievements) is in the lowest mean (3.60). Moreover, in terms of mean range, every sub-dimension is in the high level.

Discussions and conclusions

This study finds the millennial's public service motivation in urban Bangkok in terms of four dimensions as followings:

1) The highest mean of public service motivation of millennial is commitment to the public interest. Millennials are expected to act regarding the interests of society and promote the public interest. To support, (Schoch, 2012) states that millennials value people more than money. According to this dimension, millennials consider public service is their civic duty, meaningful and important to them.

2) The lowest mean of public service motivation of millennial is self-sacrifice. To exemplify, (Tuttle, 2012) points out that millennials as a group are entirely self-centered and unwilling to sacrifice is just plain wrong because they have been living with their parents and they're responsible about homeownership. Furthermore, millennials value interesting work and a good work-life balance. They do not believe that excessive work demands are worth sacrifices in their personal lives. (BritishCouncil, 2021).

3) In terms of mean range of public service motivation, every dimension is in high level. To support the finding, (Deloitte, 2021) reveals the results from the survey in 2021 that millennials believe in their individual power to drive change. Respondents are channeling their energies toward meaningful action by increasing political involvement, aligning spending and career choices with their values, and driving change on societal issues that matter most to them. In turn, they expect institutions like businesses and governments to do more to help bring about their vision of a better future.

Suggestions for future research

1) Future research should compare the findings and understand the perspective of millennials with the cohort in a different location and context.

2) Future research should conduct the study on the perceptions of millennials towards public sector or private sector.

3) Future research should explore the impact of public service motivation in terms of increasing job performance.

References

- ACKER, W. V. (2020). *What do we know about Public Service Motivation in the developing world?*. Governance for Development : World Bank Blog.
- Anderfuhren-Biget, S., Varone, F., Giauque, D., & Ritz, A. (2010). Motivating Employees of the Public Sector: Does Public Service Motivation Matter. *International Public Management Journal*. September, 1-38.
- BritishCouncil. (2021). *Millennials in the workplace*. British Council.
- BRITO, D. T. (2016). *TOWARDS A PUBLIC SERVICE MOTIVATION THEORY FOR BRAZIL*. Dissertation, Rio de Janeiro.
- Budiyanti, H., Yamin, A., & Pati, S. P. (2019). Public Service Motivation Measurement: A Test of Perry's Scale in Indonesia. *JKAP (Jurnal Kebijakan dan Administrasi Publik)*, Vol.23 (1), May, 16-32.
- Chamchan, C., & Kittisuksathit, S. (2019). Generation Y Employees in Thai Workplaces: What Make Them Stay or Leave. *Asia-Pacific Social Science Review* 19(1) , 49–65.
- Debczak, M. (2019). *Revised Guidelines Redefine Birth Years and Classifications for Gen X, Millennials, and Generation Z*. Mental Floss.
- Deloitte. (2021). *The Deloitte Global 2021 Millennial and Gen Z Survey*. Deloitte.
- Espinoza, C., Ukleja, M., & Rusch, C. (2010). *Managing the Millennials: Discover the core competencies for managing today's workforce*. Hoboken New Jersey: John Wiley & Sons.
- Fernance, K. (2018). *A Qualitative study into the Intrinsic and Extrinsic Factors Impacting the Motivation and Retention of the Millennial Generation*. Murdoch University.
- FreeLibrary. (2021). *MILLENNIALS' PUBLIC SERVICE MOTIVATION AND SECTOR CHOICE--A PANEL STUDY OF JOB ENTRANTS IN GERMANY*. Retrieved from <https://www.thefreelibrary.com/MILLENNIALS%27+PUBLIC+SERVICE+MOTIVATION+AND+SECTOR+CHOICE--A+PANEL...-a0522760165>
- GAIAInsights. (2021). *@genertaiony.com – Empowered by GAIA Insights*. Retrieved from *Motivating Millennial Workers*.
- Gurchiek, K. (2016). *SHRM.ORG. Retrieved from What Motivates Your Workers? It Depends on Their Generation*.

- HENSTRA, D., & MCGOWAN, R. A. (2016). MILLENNIALS AND PUBLIC SERVICE: AN EXPLORATORY ANALYSIS OF GRADUATE STUDENT CAREER MOTIVATIONS AND EXPECTATIONS. *Public Administration Quarterly*, 490-516.
- Kim, S. (2009). *The American Review of Public Administration*. Revising Perry's Measurement Scale of Public Service Motivation, 149-163.
- Kumar, I. R. (2021). *Public Service Motivation : A Meta-Analysis of its Antecedents and Consequences*. Auckland: Auckland University of Technology.
- Ngamjarus, C., Chongsuvivatwong, V., & McNeil, E. (2016). *n4Studies: Sample Size Calculation for an Epidemiological Study on a Smart Device*.
- Perry, J. (1996). Measuring public service motivation: An assessment of construct reliability and validity. *Journal Public Administration Research and Theory*, 6(1), 5-22.
- Perry, J. L. (2000). Bringing society in: Toward a theory of public-service motivation. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 471-488.
- Perry, J., & Wise, L. (1990). The motivational bases of public service. *Public Administration Review* 50, 367-373.
- Schoch, T. (2012). *Turning the ship around with a four-generation crew*. Information Management 46(4), 25-29.
- ScreenCloud. (2021). *How to Engage Millennials in the Workplace*.
<https://screencloud.com/blog/how-to-engage-millennials-in-the-workplace>.
- SRIVANIT, M., Hokao, K., & Phonekeo, V. (2012). Assessing the Impact of Urbanization on Urban Thermal Environment: A Case Study of Bangkok Metropolitan. *International Journal of Applied Science and Technology* Vol. 2 No. 7; August, 243-256.
- Tuttle, B. (2012). Millennials: *Turns Out the 'Entitled Generation' Is Willing to Sacrifice*.
<https://business.time.com/2012/11/08/millennials-turns-out-the-entitled-generation-is-willing-to-sacrifice/>: TIME.
- Vandenabeele, W. (2008). Development of a Public Service Motivation Measurement Scale: Corroborating and Extending Perry's Measurement Instrument. *International Public Management Journal* 11(1), 143-167.
- Vandenabeele, W., & Schott, C. (2020). Public Service Motivation in Public Administrations. *Oxford research encyclopedias*.
- Wang, T.-M., Witteloostuijn, A. v., & Heine, F. (2020). A Moral Theory of Public Service Motivation. *Front. Psychol*, 18 September.

Wayne, W. (1995). *Biostatistics: A foundation of Analysis in the Health Sciences (6th ed.)*. P.177-178: John Wiley & Sons, INC.

Wei, W. K., & Maat, S. M. (2020). The Attitude of Primary School Teachers towards STEM Education. *TEM Journal*. Volume 9, Issue 3, 1243-1251.

การเมืองในทัศนคติของวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา กรณีศึกษานักศึกษาปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก

POLITICS IN ATTITUDE OF THAILAND ADOLESCENTS IN TERTIARY: CASE STUDY OF
BACHELOR'S DEGREE IN A UNIVERSITY IN PHISANULOK

พันธกานต์ ดำริห์¹

Puntakan Damri

พิษณุ อภิสมมาตรโยธิน²

Phitsanu Aphismacharayothin

Received: 09/07/2564

Revised: 10/12/2564

Accepted: 13/12/2564

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการเมืองในทัศนคติของวัยรุ่นไทยและเพื่อศึกษากิจกรรมการแสดงออกทางการเมืองของวัยรุ่นไทย ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลหลักนักศึกษามหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลกที่มีความสนใจและมีประสบการณ์และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาแล้ว จำนวน 10 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูล แบบวิเคราะห์เนื้อหา ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ โดยผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเมืองในทัศนคติที่วัยรุ่นไทยเพื่อแค่ต้องการความเท่าเทียมเป็นธรรมและตรงไปตรงมา สามารถที่จะตรวจสอบได้ เพื่อไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เพราะการทุจริตคอร์รัปชันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติ จากการศึกษากิจกรรมการแสดงออกพบว่า วัยรุ่นไทยส่วนใหญ่มีการแสดงออกผ่านการชุมนุม โดยเฉพาะเมื่อมีการจัดม็อบ จะมาบ่อยครั้งเท่าที่สามารถมาได้ เพื่อต้องการให้สังคมได้เห็นและรับรู้ถึงพลังคนรุ่นใหม่ และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่กำลังพบอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง และการแสดงออกไม่ได้มีเพียงการชุมนุม แต่ยังการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การลงประชามติต่างๆ การรณรงค์ เป็นต้น

คำสำคัญ: วัยรุ่นไทย, จุดยืนทางการเมือง, ทัศนคติทางการเมือง

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

¹ Bachelor of Arts Social Development Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

² อาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² Lecturer, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Naresuan University

*E-mail: Puntakan2312@hotmail.com

ABSTRACT

The purposes of this study were to explore political models as perceived by Thai teenagers and to explore political activities of Thai teenagers. The key informants in this research were 10 university students in Phitsanulok who were interested and had experience and joined in political activities by purposive sampling. Data were collected by using semi-structured interview and analyzed by using content analysis. The results were found that the political models as perceived by Thai teenagers were the needs of equality, fairness and straight forwardness and accountability to prevent corruption because the corruption would worsen the nation. The results were found that Thai teenagers had joined many campaigns to make a change of political activities, especially when some problems occurred, they needed someone to hear their voices and fix them. They not only joined in the demonstrations but also cast their votes and voted for public hearings during the campaign since they are the future of country.

Keywords: Thai teenagers, Political standing point, Politics attitude

บทนำ

การเมืองเป็นเรื่องพื้นฐานของการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆภายในประเทศหรือรัฐ เพื่อใช้ในการดำรงอยู่และเดินหน้าพัฒนาเพื่อก้าวไปข้างหน้า เป็นกระบวนการคิด ตัดสินใจของกลุ่มคนที่เข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้คือ รัฐบาล ผ่านการเลือกตั้ง โดยประชาชนผู้มีสิทธิทางการเมือง ในการปกครองแบบประชาธิปไตย การเมืองเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งมาก เพราะมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเราทุกคนในฐานะของประชาชน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเห็น ที่เราพบเจออยู่ทุกวัน สิ่งที่เราซื้อ ล้วนมีความเกี่ยวข้องและมีผลกระทบหรือข้อกำหนดมาจากการเมืองทั้งสิ้น ในเมื่อการเมืองมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนทุกคน ในหลายๆด้าน การเมืองจึงเป็นเรื่องสำคัญ ที่ทุกคนควรหันมาใส่ใจและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เพราะการเมืองเป็นเรื่องของเราทุกคน ที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ที่ทุกคนมีอำนาจทางการเมืองและเปรียบเสมือนเป็นเจ้าของประเทศ เราจึงควรตระหนักถึงความสำคัญตรงนี้ไว้ว่า การเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญและควรใส่ใจมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันมีผู้คนมากมายได้เห็นถึงความสำคัญตรงนี้แล้วว่าการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่เราทุกคนไม่ควรมองข้าม และออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองกันอย่างมากมาย ออกมาแสดงจุดยืน ออกมาทำการพูด อภิปรายต่างๆ

ถึงเรื่องปัญหาของประเทศ สิ่งที่เราควรแก้ไขและเปลี่ยนแปลง การออกมาชุมนุมของกลุ่มคนที่มีความคิดและอุดมการณ์เดียวกัน ที่มีความมุ่งหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปของการเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การออกมาเพื่อเรียกร้องถึงอนาคตไม่ใช่แค่ของพวกเขาแต่เป็นอนาคตร่วมกันของทุกคนภายในประเทศ พวกเขาจึงยอมเสียสละหยาดเหงื่อและแรงกายเพื่อออกมาเรียกร้องสิทธิต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นภายในประเทศ เพราะปัจจุบันพวกเขามองว่าการเมืองไทยในปัจจุบันไม่ได้มีความเป็นธรรม ทั้งเอนเอียงและบิดเบี้ยว ถึงแม้ประเทศไทยของเราจะมีกฎหมายต่างๆ ที่สร้างมาเพื่อเป็นการจัดระเบียบสังคมที่เราอยู่ในทุกวันนี้ให้เกิดความเรียบร้อยและเป็นธรรม แต่ด้วยโครงสร้างบางอย่างที่ทำให้เกิดช่องว่างขึ้นและทำให้มีคนใช้ความได้เปรียบในจุดนั้นสร้างความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม แม้ว่าสังคมที่เราอยู่นั้นจะมีกฎหมายอยู่ก็ตาม แต่ปัญหาก็กังไม่ได้อยู่ที่ช่องโหว่ของกฎหมาย แต่เป็นการคิดจะเอาเปรียบกันของกลุ่มคนที่ต้องการจะแสวงหาผลประโยชน์จากการใช้ช่องโหว่ตรงนี้ เพราะการไม่เคารพต่อสิทธิของผู้อื่น จึงทำให้เกิดเป็นประเด็นปัญหาขึ้นมา เพราะการไม่เคารพถึงสิทธิพื้นฐานของกันและกัน ทั้งที่ประเทศไทยเราเองก็เป็นประชาธิปไตย แต่คนกลับละเลยการเคารพสิทธิพื้นฐานของกันและกัน (พิชญ พงษ์สวัสดิ์, 2560)

ดังที่กล่าวไปว่าการเมืองเป็นเรื่องของทุกคน ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจ จึงไม่แปลกที่วัยรุ่นไทยในปัจจุบันจะหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องของการเมืองมากขึ้น และการออกมาทำกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น เพราะมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของคนในทุกเพศทุกวัย ทุกคนควรมีสิทธิ์ที่จะคิดและแสดงออกได้อย่างอิสระ ในประเทศเสรีนี้ ดังนั้นจึงไม่ผิดที่วัยรุ่นในปัจจุบันจะออกมามีสิทธิ์มีเสียงหรือพูดในสิ่งที่พวกเขากำลังคิด และตั้งคำถามถึงสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งจึงออกมาชุมนุมเพื่อให้สังคมในปัจจุบันได้เห็นถึงศักยภาพของวัยรุ่นที่พวกเขาเรียกว่าอนาคตของชาติ แต่กลับถูกตีตราว่า มีความคิดที่ไม่รอบด้านและลึกลับซึ้งมากพอ เพียงเพราะความแตกต่างของช่วงวัย แต่กลับไม่มองให้ลึกถึงความคิด ทศนคติ และความต้องการ ที่วัยรุ่นอยากจะออกมาเพื่อพูดความจริงทางสังคมให้กับทุกคนได้รับรู้ ได้เข้าใจถึงสิ่งที่วัยรุ่นมองว่าเป็นสิ่งที่ปัญหาและควรได้รับการแก้ไข ความเห็นต่างไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ของสังคม แต่เป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในทุกสังคมแต่อยู่ที่เราและคนในสังคมจะยอมรับในความแตกต่างและความเป็นจริงได้มากน้อยแค่ไหน ไม่มีใครเห็นด้วยกับการกระทำต่างๆ ของรัฐบาลไปจนหมด มีเห็นด้วยก็ต้องมีเห็นต่าง เป็นความจริงทางสังคมอย่างหนึ่ง (อลิน จารูมรจิต, 2562)

และการออกมาชุมนุมของวัยรุ่นในปัจจุบัน ไม่ใช่การออกมาเพื่อพูดในสิ่งที่ไม่รู้ไม่ทราบ อย่างที่กล่าวว่าเป็นการออกมาเพื่อพูดถึงความจริงทางสังคม พูดถึงสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ ว่าเกิดอะไรขึ้นกับประเทศแห่งนี้เราควรจะต้องทนหรือ เราต้องมีชีวิตอยู่แบบนี้ไปเรื่อยหรืออย่างไร จริงๆ แล้วเรามีสิทธิพื้นฐานในการคิด ในการตั้งคำถาม และเราต้องการคำตอบเพื่อนำไปสู่การแก้ไขเป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ทำให้นักศึกษาออกมาทำการชุมนุม เป็นความอัดอั้นตันใจ เพียงเพราะถูกตีกรอบทางสังคมครอบคร้ว และสถาบันอื่นๆ ให้มันชุดความคิดแบบในแบบเดิมๆ ทำให้เรายำอยู่

กับที่มาเป็นเวลานาน และมันถึงเวลาที่เรากำลังต้องเปลี่ยนแปลง จึงเป็นส่วนหนึ่ง ที่เป็นแรงผลักดันให้นักศึกษากลับที่จะออกมาแสดงความคิดเห็นและกิจกรรมต่างๆทางการเมือง ด้วยความแน่วแน่ในอุดมการณ์และความคิด (BBC Thai, 2563) สถาบันการศึกษา ครอบครัวยุคใหม่ สังคมรอบด้านล้วนแล้วแต่มีการปลูกฝังค่านิยมความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน บ้างไปทางเดียวกัน บ้างขัดแย้งกัน ทำให้เกิดเป็นประเด็นคำถามขึ้นมามากมายจากการเรียนรู้และการได้รับข้อมูลข่าวสารที่มากขึ้นตามไปในปัจจุบัน ไม่แปลกที่นักศึกษาจะเริ่มตั้งคำถามและคิดต่างออกไป แต่สิ่งที่สังคมควรให้คือพื้นที่ พื้นที่ที่จะทำให้เหล่านักศึกษาเหล่านี้ได้ออกมาพูด แต่ในปัจจุบันก็มีอุปสรรคอยู่บ้างในการที่นักศึกษาจะออกมาเพื่อพูดในสิ่งที่คิดหรือแสดงอุดมการณ์ ในบางอุปสรรคก็เป็นการกีดกันทางสังคมที่ผู้ใหญ่มองข้ามความคิดเห็นเพราะเป็นนักศึกษา ความต่างของช่วงวัย หรือชนชั้นทางสังคมที่ทำให้ถูกกลืนหรือกลืนในการพูด หรือขาดผู้ฟังไป (เปรมศักดิ์ แก้วมรกต, 2560)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาความคิด ทศนคติ และกิจกรรมการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มวัยรุ่นไทย เพราะต้องการให้สังคมได้รับรู้และเข้าใจถึง ทศนคติ และการแสดงออกของกลุ่มวัยรุ่นไทย ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าเกิดมาจากอะไรและคิดเห็นอย่างไร เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคมมากขึ้นและตระหนักถึงปัญหา เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหามีอยู่อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเมืองในทัศนคติของวัยรุ่นไทย
2. เพื่อศึกษากิจกรรมการแสดงออกทางการเมืองของวัยรุ่นไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) กับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 10 คน ที่เป็นวัยรุ่นนิสิตในระดับปริญญาตรี ณ จังหวัดพิษณุโลก ที่มีความสนใจทางการเมืองและประสบการณ์ทางการเมือง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งข้อมูลจะโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าคือต้องเป็นผู้มีความสนใจทางการเมือง เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การประกอบกิจกรรมทางการเมือง มีจุดยืนที่ชัดเจน และยินยอมที่จะเปิดเผยข้อมูล เกณฑ์ในการคัดออกคือ ผู้ที่ไม่ยินดีให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะการสัมภาษณ์ที่อยู่ระหว่างการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับการสัมภาษณ์แบบไร้โครงสร้าง ดังนั้น แบบสัมภาษณ์สำหรับการสัมภาษณ์แบบนี้ จึงมักไม่มีรูปแบบที่แน่นอนแต่จะมีลักษณะผสมผสานระหว่างโครงสร้างข้อคำถามและการกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้าเพื่อให้เกิดความหลากหลายทางความคิด ไม่เป็นการปิดกั้นหรือตีกรอบให้เกิดความเอนเอียง โดยการกำหนดหัวข้อคำถามที่ต้องการจะทราบ และปล่อยให้ผู้ให้ข้อมูล ได้ใช้ความคิดและแสดงออกได้อย่างเต็มที่ เพราะต้องการข้อมูลที่มีความ

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

ตรงไปตรงมาไม่เอนเอียงและทำการสอบถามเพิ่มเติมหากมีข้อมูลตรงไหนที่ตกหล่นไปหรือผู้ให้ข้อมูลทำการให้ข้อมูลไม่ชัดเจน

และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ด้วยการตีความและเรียบเรียงความคิดของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก ดังนี้

1. นำเอาข้อมูลมาเรียบเรียง มาตรวจสอบความครบถ้วนในการตอบคำถาม และเช็คข้อคำตอบ เพื่อนำมาพิจารณา

2. อ่านข้อมูล และทำความเข้าใจกับคำตอบของคำถามที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล

3. ทบทวนคำตอบและรายละเอียดของคำตอบเพื่อความชัดเจนในการวิเคราะห์

4. รวบรวมคำ ที่มีความหมายหรือจุดประสงค์ร่วมกัน มาไว้ด้วยกันเพื่อเป็นจับประเด็น

5. อธิบายคำตอบที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล ที่ผ่านการจับประเด็นแล้ว มาเล่าในแต่ละข้อคำถามที่ได้ตั้งไว้ และตัดข้อมูลที่ไม่จำเป็นออก

6. ตรวจสอบความตรงของข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่สรุปได้มาให้ผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ทบทวน และตรวจสอบความจริงที่ผู้วิจัยได้นำมาอธิบาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความจริงและตรงไปตรงมา จากนั้นจึงนำข้อมูลไปตรวจสอบกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้งหนึ่ง

ผลการวิจัย

ความสนใจทางการเมือง

การเมืองเป็นสิ่งที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อคนมากมายที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองไม่ว่าจะลักษณะ รูปแบบใด การเมืองอยู่กับทุกสังคมและทุกรัฐ เพราะการเมืองส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกคน จึงไม่แปลกที่คนหลายคนให้ความสนใจกับทิศทางความเคลื่อนไหวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทุกอย่างล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ปัจจุบันวัยรุ่นเองก็ให้ความสนใจกับการเมืองมากขึ้น ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อปัจจุบัน แต่จะส่งผลกระทบต่อไปถึงอนาคตที่จะเกิดขึ้นอันใกล้

“สนใจในการเมืองที่ว่าคนที่เราเลือกคนหนึ่งที่เราไม่เคยรู้จักมานำชีวิตเราให้ดีขึ้น แต่เขาทำอะไร ทำไมมันถึงชั่วอยู่เดิม ทำไมมันเป็นลูปวนไปวนมาซ้ำๆ ภาพที่เห็นมาตั้งแต่เด็กแต่กลับมาเห็นตอนโต ซึ่งระยะเวลา 20 ปีในชีวิตคนหนึ่งที่อยู่ตามอายุไขของมนุษย์ทำไมเราต้องเห็นภาพซ้ำๆ เดิมๆ จนหมดอายุไข ไม่มีความเปลี่ยนแปลง ตจว.ยังไม่พัฒนาทั้งที่ระบบสาธารณสุขปกครองควรเข้าถึงได้ง่ายกว่านี้” (นักศึกษาปริญญาตรี (LGBTQ : อายุ 20 ปี))

“แน่นอนว่ายุคสมัยนี้ได้กรุ่นใหม่อย่างพวกเรามีความสนใจในเรื่องของการเมืองมาก เพราะการเมืองมีผลในเรื่องของเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งแน่ชัดอยู่แล้วว่าเราก็อยากให้การเมืองดี เพราะเศรษฐกิจก็จะดีไปด้วยเพื่อตัวของ

ประชาชนทุกคนในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการที่เราสนใจเรื่องของการเมืองก็เหมือนเรากำลังสนใจอนาคตของเราเช่นกัน” (นักศึกษาศรีปริญาตรี (ชาย : อายุ 21 ปี))

“ เพศสภาพของมนุษย์ล้วนมีความสนใจที่ต่างกัน แต่สำหรับเรื่องการเมือง เป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะใช้ความรู้พอสมควรเนื่องหากการเมืองเปรียบเสมือนกฎหมายที่ใช้บังคับคนในสังคม เพราะฉะนั้นไม่ว่าเพศหญิงหรือเพศชายหรือเพศสภาพอื่นๆ ย่อมอาจจะสนใจการเมืองในด้านที่แตกต่างกัน อาทิเช่น การเมืองอันเกี่ยวเนื่องกับสาธารณสุข การเมืองอันเกี่ยวเนื่องเกี่ยวกับผู้ด้อยโอกาส ทุกอย่างภายในประเทศไทยล้วนเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยสิ้นเชิง เพราะการเมืองคือด้านแรกที่ต้องรับสภาพภายในประเทศ โดยมีรัฐบาลเป็นผู้ควบคุมจัดการระบบภายในประเทศทั้งหมด ดังนั้นไม่ว่าจะเพศไหนๆก็ล้วนให้ความสนใจการเมืองได้ทั้งนั้น เพราะการเมืองเป็นบ่อเกิดของสิทธิส่วนบุคคลหรืออาจจะจำกัดสิทธิของบุคคล ก็ย่อมต้องพิจารณาจากการเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญ ” (นักศึกษาศรีปริญาตรี (ชาย : อายุ 21 ปี))

จากการวิเคราะห์ความสนใจทางการเมือง การเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นเรื่องของทุกคนหากเราใส่ใจจะมองเห็นได้ว่าการเมืองสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันและของเราตลอดไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจสังคม สาธารณูปโภคต่างๆหรือการมองสะท้อนอะไรหลายอย่างให้คนรุ่นใหม่ได้มองเห็นมันมากขึ้นจึงเป็นเหตุให้หันมาสนใจซึ่งปัจจัยหนึ่งคือการตั้งคำถามในสิ่งที่มีอยู่ในประเทศในปัจจุบัน มีการตั้งคำถามถึงความเหมาะสมของเหตุการณ์และสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในหลายหลายเหตุการณ์ที่ที่ผ่านมาอย่างมากมายและมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่มีอยู่จึงหันมาให้ความสำคัญกับการเมืองมากขึ้นเพราะต้องการเปลี่ยนแปลงและเห็นอนาคตที่ดีของประเทศชาติ

การเมืองในทัศนคติ

การเมืองในทัศนคติ คือ รูปแบบการเมืองที่หลายๆคนต้องการให้เกิดหรือเป็นไปในรูปแบบนั้นๆ จึงเป็นข้อสงสัยว่าการเมืองในแบบไหนที่หลายคนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรที่จะเกิดกับประเทศไทย การมีการปกครองแบบไหนที่คนเหล่านี้ต้องการ ที่ผ่านมามีการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในรูปแบบต่างๆ แต่รูปแบบที่จะตอบสนองความต้องการของกลุ่มวัยรุ่นในยุคปัจจุบันได้ จะต้องเป็นและมีลักษณะอย่างไร

“สำหรับประเทศไทย ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยโดยมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายอันสูงสุดของประเทศ และกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นข้อกฎหมายที่รัฐกับประชาชนได้ทำความตกลงกัน เพราะฉะนั้นข้อกฎหมายดังกล่าวย่อมเป็นประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนโดยแท้ มิควรมีคนใดคนหนึ่งมาแทรกแซงอำนาจของกฎหมาย จึงเห็นว่าการเมืองจะไปได้ดีทุกคนในสังคมก็ควรยึดถือตามกฎหมายกันด้วย ” [นักศึกษาศรีปริญาตรี (ชาย : อายุ 21 ปี)]

“อยากให้การเมืองสามารถตรวจสอบได้ทุกหน่วยงานไม่มีคำว่าคนของใครนามสกุลอะไรแล้วต้องเกรงใจมันควรโปร่งใส และปลูกฝังให้คนเห็นภาพว่าเงินทุกบาทที่ออกจากกระเป๋าจะด้วยทางใดก็ตามล้วนเป็นเงินที่ควร จะกลับมาพัฒนาชีวิตเรา ไม่ใช่ให้ใครมาทำก็ได้เพราะคิดว่าการเมืองนั้นไกลตัว” (นักศึกษาปริญญาตรี (หญิง : อายุ 21 ปี))

“ ก็คงเป็นเหมือนการเมืองของประเทศที่เจริญแล้ว ที่เขามีประชาธิปไตยแบบแท้จริง ทุกสิ่งตรวจสอบได้ อย่างโปร่งใส รัฐบาลที่มาจากเสียงส่วนใหญ่ของคนในประเทศอย่างแท้จริง และแน่นอนว่าประเทศมีประธานาธิบดี มาดำรงตำแหน่งผู้นำทางการเมืองสูงสุด ไม่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ทำตัวเหนือการเมือง ทุกคนอยู่ใต้ รัฐธรรมนูญหมด ยกตัวอย่างก็สหรัฐอเมริกา ทหารไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่มีการแต่งตั้งบุคคลมาดำรงตำแหน่งศาล ผู้พิพากษา การเมืองแบบประเทศที่เจริญแล้วที่เขาสนใจและดูแลประชาชนเป็นอย่างดี และสนใจเสียงของ ประชาชนในประเทศ ทำผิดก็น้อมรับและขอโทษประชาชนแบบตรงไปตรงมา คิดถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว คิดถึงคนขายขอบ ดูแลคนในประเทศอย่างดีที่สุดและบริการสาธารณะครอบคลุมทั่ว ประเทศและทุกชนชั้น ให้สัญชาติแก่คนขายขอบทางภูมิศาสตร์ ให้เขาได้มีสิทธิในการเข้าถึงบริการของรัฐ ” (นักศึกษาปริญญาตรี (หญิง : อายุ 21 ปี))

จากการให้คำนิยามถึงการเมืองในทัศนคติที่หลายคนพูดถึงและต้องการคือ การเมืองแบบที่เป็น ประชาธิปไตย ต้องการที่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดและศักดิ์สิทธิ์ของประเทศ ต้องการให้ทุกคนอยู่ ภายใต้กฎหมายนี้และเคารพสิทธิซึ่งกันและกันมากขึ้นเพราะการอยู่ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยคือการ ยอมรับฟังเสียงส่วนน้อยเช่นกันไม่มีใครเห็นพ้องต้องกันไปซะทุกอย่างหรือทุกเรื่องจึงต้องการให้เกิดการเคารพสิทธิ ซึ่งกันและกัน การเจรจาอย่างสันติ การทำงานบริหารการเมืองอย่างสุจริต ตรวจสอบได้มีความโปร่งใสและ ต้องการให้คนที่เข้ามาทำงานบริหาร ณ ตรงนี้ มีความสามารถจริงๆ ที่จะเข้ามาทำไม่ใช่ใครที่ไหนก็ได้และมีการพูด ถึงระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในระบบของการเมือง ต้องการให้หมดไปเพราะมองว่าการเข้ามาทำงานตรงนี้ควรมาจาก ความสามารถและการเลือกตั้งอย่างตรงไปตรงมา สุจริตอย่างแท้จริงพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้เสมอพวกเขาเชื่อว่าการมีสิ่งเหล่านี้จะทำให้ประเทศพัฒนาไปได้ไกลกว่าที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้คือ ถ้าการเมืองดีชีวิตความเป็นอยู่ของทุก คนจะดีตามไปด้วยได้มีนโยบายดีๆ สวัสดิการดีๆ มีสาธารณูปโภคดีๆ การขนส่งคมนาคมที่ดี ทุกอย่างจะดีขึ้นหากมี การบริหารจัดการที่ถูกต้องทุกคนอยากมีชีวิตที่ดีควรเริ่มจากการตระหนักรู้ถึงสิทธิของตนว่ามีอะไรบ้างทำอะไรได้ บ้างสุดท้ายแล้วประเทศจะขับเคลื่อนไปโดยภาษีประชาชนที่ทุกคนต้องจ่ายทุกปีแต่แล้วทำไมเราจะไม่สิทธิในการ เรียกร้องสิ่งที่ควรได้

จุดยืนทางการเมือง

จุดยืนทางการเมือง คือ การดำเนินตนตามวัตถุประสงค์หรือความต้องการของตนที่มีต่อการเมืองอย่าง แน่วแน่ หลายคนมีจุดยืนที่แตกต่างกัน ต่างคนต่างความคิดต่างจุดยืน ความหลากหลายของคนทำให้เกิดความ

แตกต่างทางความคิด จุดยืนมีหลากหลายรูปแบบ การที่วัยรุ่นในปัจจุบันเข้ามามีบทบาททางการเมืองนี้ มีจุดยืนทางการเมืองอย่างไร

“ถ้าในปัจจุบันจุดยืนคืออยู่ข้างประชาชนผู้ออกมาร่วมชุมนุมในการเรียกร้องประชาธิปไตย ข้าราชการต้องรับใช้ประชาชน อะไรผิดคือผิด อะไรถูกก็สนับสนุน ถึงแม้จะอยู่ข้างเดียวกันหรืออยู่ฝ่ายเดียวกันก็จะไม่เข้าข้างกัน ถ้าทำผิด ก็คืออยู่ข้างฝ่ายประชาธิปไตยและไม่เคยคิดจะอยู่เคียงข้างรัฐบาลที่ปากบอกตนเองเป็นประชาธิปไตยแต่ทำตัวและใช้อำนาจแบบเผด็จการ จุดยืนคือเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเท่านั้น” (นักศึกษาปริญญาตรี (หญิง : อายุ 21 ปี))

“ต้องการให้ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ ประชาชนเข้าถึงสิทธิต่างๆได้อย่างเท่าเทียมกัน เช่น สิทธิในการรักษาสุขภาพ สิทธิในการศึกษาที่เท่าเทียมกันทุกภาคส่วน และความเหลื่อมล้ำควรจางหายและไม่ควรมีอีก ประชาชนไม่ควรต้องแย่งชิงผลประโยชน์กัน และประชาชนไม่ควรที่จะถูกลิดรอนสิทธิโดยรัฐบาล” (นักศึกษาปริญญาตรี (ชาย : อายุ 21 ปี))

“เข้าข้างฝ่ายที่เป็นประชาธิปไตย ไม่เข้าข้างพรรคการเมืองหรือนักการเมืองที่ได้รับตำแหน่งมาโดยวิธีการใดๆที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญใช้อำนาจในทางมิชอบ สนับสนุนพวกพ้องในทางที่ผิด ตรวจสอบไม่ได้” (นักศึกษาปริญญาตรี (LGBTQ : อายุ 20 ปี))

จุดยืนทางการเมืองสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการเห็นพ้องต้องกันคือการเห็นประเทศไทยได้มีประชาธิปไตยที่แท้จริงมีการเคารพสิทธิของกันและกันมีการรับฟังเสียงส่วนน้อยการฟังเสียงของประชาชนการเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างสุจริตและเคารพในตัวกฎหมายมากขึ้นเป็นการเมืองที่ชาวสะอาดแบบที่ประเทศที่ใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยและควรจะเป็น พวกเขาต้องการให้ผู้ใหญ่ให้โอกาสพวกเขาเพื่อแสดงความคิดเห็น แม้จะเห็นต่างกันเพราะมองว่าเป็นการเคารพสิทธิพื้นฐานของกันและกันเพราะในเมื่อคุณมีสิทธิเราก็มีสิทธิในฐานะประชาชนเพราะการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันก็เป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ทุกคนควรมีสิทธิพูดทุกคนควรมีสิทธิเรียกร้องเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอะตั้นสิ่งที่เป็นปัญหานั้นไปสู่การแก้ไข ไม่ได้ต้องการสร้างความแตกแยกหรือเกลียดชังแต่ต้องการให้รับฟังความคิดเห็นของกันและกันมากขึ้นแล้วพูดคุยกันด้วยเหตุผลแบบตรงไปตรงมา

กิจกรรมการแสดงออกทางการเมือง

กิจกรรมทางการเมือง คือ การแสดงออกทางความคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่มีต่อการเมืองโดยกิจกรรมเหล่านี้มีมากมายไม่เพียงแต่การออกมาแสดงออกทางพฤติกรรม เช่น การชุมนุม ปัจจุบันกลุ่มวัยรุ่นที่ให้ความสนใจ

ทางการเมืองมีรูปแบบการออกทางการเมืองอย่างหลากหลาย อย่างการโพสต์ข้อความ รูปภาพ ติดแฮชแท็กเพื่อเป็นการรณรงค์ หรือจะเป็นการแสดงออกทางสัญลักษณ์ต่าง เช่น การสาธิต การทำท่าที่สื่อความหมายโดยศิลปะ การทำหุ่น ในลักษณะต่างๆ

“ทำกิจกรรมทางการเมืองโดยเคลื่อนไหวทางการเมืองปราศัยที่ลานแอรอริก เป็นเหตุที่ไม่คาดฝันมาก(หัวเราะ) ขึ้นไปเพราะไม่มีใครรู้ แต่ภาพที่เห็นตั้งแต่เด็กมันทำให้เราเกิดการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะได้ว่า ปัญหามันอยู่ที่ตรงไหน” (นักศึกษาปริญญาตรี (LGBTQ : อายุ 20 ปี))

“เคยออกมาชุมนุมเรียกร้องสิทธิทางสังคม เรียกร้องประชาธิปไตยที่ควรจะเป็น ไม่ได้สร้างความเดือนร้อนให้ใคร เพราะการออกมาเรียกร้องสิทธิดังกล่าวเป็นการกระทำที่ทุกคนต้องการให้ได้รับประกันจากรัฐบาลว่าจะไม่รื้อถอนสิทธิของประชาชนมากเกินไป” (นักศึกษาปริญญาตรี (ชาย : อายุ 21 ปี))

“การออกไปชุมนุมเพื่อประท้วงเรียกร้องให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เรียกร้องประชาธิปไตยและแก้ไขรัฐธรรมนูญ เป็นส่วนหนึ่งในการส่งรายชื่อเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ,ออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง” (นักศึกษาปริญญาตรี (หญิง : อายุ 21 ปี))

การทำกิจกรรมการแสดงออกทางการเมืองที่ผ่านมา มีการแสดงออกทางการเมืองมีหลากหลาย แต่กิจกรรมไม่ได้มีแค่การไปชุมนุมปราศัยแต่ยังมีการเลือกตั้งการเป็นกระบอกเสียงเพื่อพูดในสิ่งที่ควรจะเป็นหรือพูดในสิ่งที่ต้องการได้มาซึ่งคำตอบของปัญหาการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ต่างๆที่มีความแตกต่างและหลากหลาย ออกไปในหลายหลายบริบท การชุมนุมเป็นหนึ่งกิจกรรมที่เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนเพื่อแสดง, ยืนและความต้องการเพื่ออธิบายเหตุและผลให้กับกลุ่มเป้าหมายได้ทราบและเพื่อเป็นการทำให้ประชาชนคนอื่นได้รับรู้และเข้าใจว่าปัจจุบันนี้มันมีปัญหาและเราควรแก้ไขอย่างไรมีอะไรผิดพลาดไปการชุมนุมมีการปราศัยเพื่ออธิบายถึงจุดประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนเสมอไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมแบบไหนแต่อยู่ที่เราจะรับฟังเสียงของเค้าหรือเปล่า เรายินดีที่จะเปิดใจรับฟัง และเปิดตามองดูปัญหาที่เกิดขึ้นหรือไม่ ในฐานะประเทศประชาธิปไตยเราควรเปิดใจรับฟังว่าคนกลุ่มหนึ่งออกมาพูดอะไรแสดงให้เห็นถึงอะไรเพื่ออะไรการชุมนุมไม่ได้แยเสมอไปสุดท้ายก็อยู่ที่จุดประสงค์และกลุ่มเป้าหมายว่าพร้อมที่จะรับฟังถกเถียงเรื่องความจริงและพร้อมที่จะแก้ไขเพื่อเดินหน้าต่อไปหรือเปล่า

ความคิดเห็นทางการเมือง

ความเห็นทางการเมืองที่มีต่อไทยในปัจจุบันว่า การเมืองไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร ในความคิดของแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างหลากหลาย ต่างคนต่างความคิดต่างมุมมอง จึงต้องการทราบถึง ความคิดเห็นของแต่ละคนว่ามีความคิดอย่างไร หรือปัจจุบันนี้การเมืองไทยที่เขาเห็นนั้นเป็นอย่างไร

“คิดว่าเป็นจุดที่แย่ที่สุดของประเทศไทยเลยก็ว่าได้ รัฐบาลที่บริหารโดยคนไม่มีความสามารถ ไม่สนใจความเป็นอยู่ของประชาชน ใช้ความรุนแรงกับกลุ่มผู้ประท้วงที่ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตย มีการอุ้มฆ่าบุคคลที่ออกมาเรียกร้องประชาธิปไตย มีการขู่บังคับใช้ความรุนแรง ใช้สื่อที่ควรจะเป็นสื่อกลางมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการกับคนเห็นต่าง ไม่มีการจัดการหรือบริหารบ้านเมืองในยุคที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส ไม่มีมาตรการรองรับความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่มีความโปร่งใสในการบริหารเงินภาษี ใช้เงินภาษีของประชาชนไปกับการซื้อเครื่องมือทางการแพทย์ ใช้งบประมาณไปกับสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ในปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส การมีมาตรการช่วยเหลือประชาชนที่เป็นการแจกเงินแบบชั่งช็อค ประชาชนต้องแย่งกันเพื่อให้ได้สิทธิในการได้รับเงินฟรีเพื่อมาใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่สนใจคนชายขอบ อาทิ ผู้พิการ คนยากจน สนใจแต่ประชาชนในเมืองหลวงเท่านั้น อย่างมาตรการที่ได้ยกมาข้างต้นคือการแจกเงินให้กับประชาชน คนที่เป็นคนจน ไม่มีสมาร์ตโฟนในการใช้สมัครเพื่อรับสิทธิในการได้เงินจากรัฐบาลก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากมาตรการดังกล่าวเลย รัฐบาลควรมีมาตรการที่ดีกว่าในการให้เงินฟรีกับประชาชนแบบนี้ เพราะยังมีคนชายขอบที่ไม่ได้รับมาตรการความช่วยเหลือของรัฐบาลอยู่ การเมืองไทยในปัจจุบันนั้นก็มีการฐานมาจากการรัฐประหารของบุคคลที่เป็นนายกรัฐมนตรีในปัจจุบัน ที่พาประเทศไทยมาถึงจุดที่ตกต่ำที่สุด จากการรัฐประหารโดยทหาร ประเทศที่เจริญแล้วทหารจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ส่วนประเทศไทยนั้นเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ทหารชอบเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยมีการรัฐประหารอยู่หลายครั้ง อ้างว่าเพื่อความสงบของประเทศชาติ แต่ถ้าให้พูดถึงต้นตอของปัญหา บุคคลที่สามารถเซ็นยินยอมในการรัฐประหารได้ มีแค่กษัตริย์เท่านั้น แล้วประเทศไทยมีการรัฐประหารถึง13ครั้ง ก็ต้องมาพิจารณากันอีกครั้งว่า ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาหรือห้ามพัฒนากันแน่ เพราะถ้ากษัตริย์ไม่เซ็นยินยอม บุคคลที่จะรัฐประหารจะขึ้นชื่อว่าเป็นกบฏโดยทันที และโดยส่วนมากหรือแทบจะทุกครั้ง ผู้นำในการรัฐประหารก็จะเป็นผู้นำทางการเมืองเสมอ นับเป็นสิ่งเลวร้ายในประเทศไทยที่มีทหารผู้ที่มีอำนาจว่าเป็นหัวของชาติไม่รู้จักหน้าที่ตัวเอง การมีผู้นำของรัฐบาลที่เป็นทหารมาบริหารบ้านเมือง ก็แทบไม่ต่างจากการฝึกนกให้ดำน้ำแล้วให้ปลาไปบินบนท้องฟ้า การจะเป็นรัฐได้นั้นต้องมีหลายองค์ประกอบ ซึ่ง1ในนั้นคือประชาชน แน่นอนว่าประชาชนเป็นใหญ่ รัฐที่ดีต้องทำประโยชน์ให้เกิดแก่ประชาชน แต่ในประเทศไทยที่มี ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แล้วคำว่าประชาชนไปไหนล่ะ? รัฐในปัจจุบันที่มีหน้าที่หรือฐานะเป็นรัฐบาลและรับราชการนั้นรับใช้ประชาชนหรือพระมหากษัตริย์กันแน่ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของภาษีที่เป็นเงินเดือนของข้าราชการนั้นต้องการให้ประเทศพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น มีการเรียกร้องให้แก้รัฐธรรมนูญ มีประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและให้สถาบันพระมหากษัตริย์ลงมาอยู่ใต้รัฐธรรมนูญเพื่อตรวจสอบเงินภาษีที่สถาบันพระมหากษัตริย์ใช้อย่างโปร่งใส สิ่งเหล่านี้ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนทุกคน แต่จากรัฐบาลที่ออกมา take action นั้น กลับมีท่าทีเสมือนประชาชนเป็นศัตรู และปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ที่อยู่เหนือการเมือง เปรียบเสมือนเป็นสมมติเทพในยุคเทคโนโลยีมากกว่าจะปกป้องประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ ประเทศไทยนั้นถูกแช่แข็งมานาน และคงจะอีกนานกว่าประเทศไทยจะดีขึ้นถ้ายังมีบุคคลไร้ความสามารถที่ผูกขาดอำนาจและหวงอำนาจเอาไว้มาบริหารประเทศอยู่” (นักศึกษาปริญญาตรี (หญิง: อายุ 21 ปี))

“การเมืองไทยในปัจจุบันค่อนข้างจะเป็นไปทางเผด็จการอย่างเต็มรูปแบบ เพราะการเมืองที่ดีจะต้องมีผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถที่เพียงพอจะบริหารประเทศมากกว่านี้ เพราะแค่ปัญหาเล็กๆน้อยๆยังไม่สามารถทำออกมาอย่างเป็นรูปธรรมและแก้ปัญหาไม่ตรงเหตุ ก็ไม่สมควรจะได้บริหารประเทศ มีอีกหลายคนที่สามารถบริหารประเทศได้ดีกว่านี้แน่ๆ ตามความคิดของนิสิต” (นักศึกษาปริญญาตรี (LGBTQ : อายุ 20 ปี))

“สำหรับการเมืองในปัจจุบัน เห็นว่าการเมืองการปกครองเป็นหน้าที่ของรัฐบาลและการใช้อำนาจก็ต้องเป็นอำนาจของรัฐบาลโดยตรง โดยไม่ควรมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาแทรกแซงอำนาจทางการเมือง โดยปกติการเมืองการปกครองจะมี ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ซึ่งสามฝ่ายจะใช้อำนาจและคานอำนาจกัน ไม่มีใครใช้อำนาจเกินกว่าใคร แต่การเมือง ณ ตอนนี้อย่างนี้ฝ่ายบริหารควรทำหน้าที่ให้มากที่สุด เพราะขึ้นชื่อว่าฝ่ายบริหารก็ต้องบริหารประเทศ ควรมองเห็นประเทศให้พัฒนาไปให้ไกลที่สุด ให้ทันประชาคมโลกให้สมกับโลกภายนอกที่พัฒนาไปไกลแล้ว ส่วนการเห็นต่างทางการเมืองไม่ใช่เรื่องที่ผิด ฉะนั้นในความเห็นต่างอาจจะมีข้อดี ก็ควรเอาข้อดีมาพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าให้สมกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปด้วยกัน” (นักศึกษาปริญญาตรี (ชาย : อายุ 21 ปี))

ความคิดเห็นต่อการเมืองไทย มองว่าประเทศไทยกำลังประสบปัญหาที่มีมานานมากแล้วเปรียบเสมือนปัญหาเรื้อรังที่ยากจะแก้ไขได้แต่พวกเขามองว่านอกจากปัญหาเรื้อรังแล้วยังมีอีกหลายจุดที่ควรแก้ไขเพราะการเมืองที่ดีจะทำให้ประเทศพัฒนาไปได้แต่สิ่งที่อยู่เป็นกำลังทำให้ประเทศหยุดชะงัก ติดอยู่กับคำว่าประเทศโลกที่สามอย่างไม่น่าจะสืบจากปัญหาการคอร์รัปชันการทุจริตความไม่โปร่งใสทางการบริหารการใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างไม่เป็นธรรมมีการเอารัดเอาเปรียบคนชนชั้นกลางถึงรากหญ้าอยู่บ่อยครั้งหรือการทำโครงการที่ไม่ได้เอื้อต่อคนยากจนที่แท้จริงการบริหารที่ผิดพลาดพวกเขามองว่ารัฐบาลยังขาดความสามารถในการเป็นผู้นำและยังขาดความเห็นอกเห็นใจเข้าใจประชาชนไม่มีความเป็นกลางใช้อำนาจบริหารไม่เป็นก็เอื้อผลประโยชน์ให้กับพวกตนเองและความผิดพลาดที่สุดคือการรัฐประหารกลัวเค้ามองว่าการรัฐประหารเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้นเพราะทำให้เกิดการแทรกแซงทางการเมืองอย่างมากเห็นได้จากรัฐบาลทหารที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันพวกเขามองว่ารัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารนั้นไม่ได้มาจากการเลือกตั้งและไม่สามารถทำอะไรได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเพราะเป็นทหารถึงไม่พอใจก็ไม่สามารถต่อต้านรัฐบาลทหาร เปรียบ เปรียบเหมือนการเป็นเผด็จการไปโดยปริยายไม่สามารถมีสิทธิมีเสียงได้ตามที่ควร และยังคงมองว่าเป็นการบริหารแบบไม่ถูกที่แก้ไขปัญหาไม่ถูกจุดทำให้มีปัญหามาเรื่อยๆไม่ทำในสิ่งที่ควรประเทศจึงไม่สามารถไปต่อได้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเมืองในทัศนคติของวัยรุ่นไทย กรณีศึกษานิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษา รูปแบบการเมืองในทัศนคติ ของวัยรุ่นไทย และกิจกรรมการแสดงออกทางการเมือง โดยวิธีการดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทาง การวิจัยเชิงคุณภาพ

ด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อศึกษาเรื่อง ทิศนคติทางการเมือง และกิจกรรมการแสดงออกทางการเมือง การเก็บข้อมูล ด้านเอกสารผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เชลล์ เอกสารทางวิชาการวารสารบทความต่างๆ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และในการรวบรวมข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ ซึ่งพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษา นิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก ประชากรกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตปริญญาตรี ที่มีความสนใจทางด้านการเมือง และเคยประกอบกิจกรรมทางการเมืองมาแล้ว สามารถสรุปผลได้ดังนี้ การศึกษาดังกล่าวได้แบ่งข้อมูลออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ความสนใจทางด้านการเมือง ด้านทัศนคติทางการเมือง และกิจกรรมการแสดงออกทางการเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

ความสนใจทางด้านการเมือง

วัยรุ่นไทยมีความสนใจทางด้านการเมืองเป็นอย่างมากจากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและสิ่งที่เป็นอยู่ทำให้พวกเขารู้สึกว่า จะต้องทำอะไรสักอย่างเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พัฒนา และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันนี้เพื่อที่จะได้ผลักดันประเทศที่เป็นอนาคตของพวกเขาไปข้างหน้า นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความสนใจทางด้านการเมือง คือ สื่อ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต สถานศึกษา สถาบันครอบครัว เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ นิสิตนักศึกษาและวัยรุ่นในปัจจุบัน ให้ความสนใจกับการเมืองเป็นอย่างมาก เพราะการจับตามองของสื่อต่างๆ ในการตีแผ่ข้อมูลออกมาในรูปแบบต่างๆ ทางโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ต ทำให้วัยรุ่นในปัจจุบันเกิดความสนใจ และทำการค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม เกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้น และสิ่งที่สื่อได้เผยแพร่ออกมา สถานศึกษาและครอบครัว ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำการขัดเกลา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ตามบริบทของสถาบันการศึกษา และครอบครัว ซึ่งมีผลให้เกิดความคิดความเข้าใจในรูปแบบต่างๆ แตกต่างกันไป

ด้านการเมืองในทัศนคติ

การเมืองในทัศนคติของวัยรุ่นไทยต้องการที่จะเห็นประเทศนี้มีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงมีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันมากขึ้นมีการเจรจากันอย่างสันติสุขเสียกันแบบปัญญาชน และต้องการให้ประเทศสงบสุขไม่ต้องการให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันมีความโปร่งใสทางด้านการบริหารการเมืองสามารถตรวจสอบได้อย่างตรงไปตรงมามีความชัดเจนและมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดที่ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายนี้และให้เคารพ เพราะพวกเขาเชื่อว่าการบริหารจัดการที่ดีและถูกต้อง ตรงไปตรงมา จะทำให้เกิดการพัฒนาและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน ภายในประเทศ ที่เป็นประชาธิปไตย คือการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

ด้านจุดยืนทางการเมือง

จุดยืนทางการเมืองของวัยรุ่นไทยในปัจจุบันวัยรุ่นไทยมีจุดยืนที่เข้าข้าง ประชาธิปไตยต้องการที่จะให้ผู้คนเข้าใจความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงตระหนักถึงสิทธิ ของกันและกันมากขึ้น เพื่อต้องการให้คนเกิดความสามัคคีและเกิดจิตสำนึกร่วมกัน เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี

ด้านกิจกรรมการออกทางการเมือง

กิจกรรมการแสดงออกทางการเมือง เป็นการทำกิจกรรมส่วนใหญ่ของวัยรุ่นไทยในปัจจุบันคือการชุมนุมปราศรัยเป็นกระบอกเสียงในการพูดถึงปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นและสิ่งที่ต้องการจะแก้ไขหรือต้องการได้คำตอบถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและการเรียกร้องสิทธิต่างๆ เพื่อให้เกิดการแก้ไขและเดินหน้าต่อไปของประเทศ การชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิต่างๆ ขอร้องหรือการแสดงออกทางความคิดเห็น ถือเป็นกิจกรรมที่แสดงถึงพลังของคนรุ่นใหม่ที่มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง และแสดงออกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือการให้ความร่วมมือในการแสดงออกกิจกรรมนี้ โดยปราศจากความรุนแรง และการให้เกียรติ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นฝ่ายไหน ก็พร้อมที่จะรับฟังกันและกันเสมอ การแสดงออกทางการเมืองไม่ได้มีเพียงการชุมนุมเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีการออกมาใช้สิทธิ์ตามกฎหมายต่างๆ เช่นการเลือกตั้ง และยังมีการแสดงออกในพื้นที่ส่วนตัวในโลกโซเชียล เช่นการแชร์ข่าวต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง และการติดแฮชแท็กทางอินเทอร์เน็ต

ความคิดเห็นต่อการเมืองไทยในปัจจุบัน

ความคิดเห็นต่อการเมืองไทยในปัจจุบันปัจจุบันการเมืองไทยกำลังประสบปัญหาคือการรัฐประหารและการทุจริตคอร์รัปชันอย่างต่อเนื่องความไม่ตรงไปตรงมาของการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆ การออกนโยบายที่มีช่องโหว่อย่างมากและไม่เอื้อต่อผู้คนที่กำลังเดือดร้อนมีคนมากมายที่แสวงหาผลประโยชน์จากการใช้ช่องโหว่ของนโยบายที่รัฐเป็นคนออก ทำให้ผู้ที่เดือดร้อนจริงๆ ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลแต่กลับเป็นผู้คนที่ได้รับผลประโยชน์นั้นแทน พวกเขาจึงมีความคิดเห็นว่า การเมืองไทยในปัจจุบันควรได้รับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา เพื่อที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่คนรุ่นใหม่ที่จะก้าวเข้ามาทำงาน ณ ที่ตรงนี้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะอนาคต ยังอีกยาวไกล และพวกเขาไม่ต้องการที่จะจมปลักอยู่กับคิดความเดิมเดิม ทุกคนล้วนต้องการให้ประเทศบ้านเกิดของตนเกิดการพัฒนา เปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น และพวกเขาคิดว่าควรจะมีใครสักคนหนึ่งที่จะก้าวขึ้นมาแก้ไขปัญหาตรงนี้ได้ เพราะประเทศนี้ คืออนาคตที่พวกเขาต้องดำรงชีวิตอยู่ และเติบโตต่อไปในประเทศแห่งนี้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย ในประเด็นความสนใจทางการเมือง ด้านการเมืองในทัศนคติ ด้านกิจกรรมการแสดงออกทางการเมือง มีประเด็นสำคัญที่ควรอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ความสนใจทางการเมือง แสดงให้เห็นว่า การเมืองเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นเรื่องของทุกคนเพราะการมีส่วนร่วมคือหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตยหากเราใส่ใจจะมองเห็นได้ว่าการเมืองสอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของเราตลอดไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจสังคมสาธารณสุขโรคต่างๆ สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต โซเชียลต่างๆ หรือการมองสะท้อนอะไรหลายอย่างให้คนรุ่นใหม่ได้มองเห็นมันมากขึ้นจึงเป็นเหตุให้หันมาสนใจซึ่งปัจจัยหนึ่งคือการตั้งคำถามในสิ่งที่มีอยู่ในประเทศในปัจจุบัน มีการตั้งคำถามถึงความเหมาะสมของเหตุการณ์และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในหลายหลายเหตุการณ์ที่ที่ผ่านมาอย่างมากมายและมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่มีอยู่จึงหันมาให้ความสำคัญกับการเมืองมากขึ้นเพราะต้องการเปลี่ยนแปลงและเห็นอนาคตที่ดีของประเทศชาติ ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ (2560) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความสนใจทางการเมืองของวัยรุ่นเกิดจากการสถาบันการศึกษา ครอบครัว ศาสนาที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองส่งเสริม

ให้นักศึกษา เกิดความสนใจแล้วเรียนรู้และสอดคล้องกับผลการวิจัยของชูศักดิ์ เพรศคอทท์ และสินี กิตติชนมวรกุล (2557) ที่ว่านักศึกษาได้เกิดการเรียนรู้และรับข้อมูลข่าวสารจกสื่อโซเชียลในปัจจุบัน ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น เพื่อต้องการค้นหาความจริงเท็จทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภูสิทธ์ ชันติกุล (2553) ที่พบว่าข่าวสารและสื่อสิ่งพิมพ์ก็เป็นอีกอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นไทยให้ความสนใจกับการเมืองมากขึ้น ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ทางการเมืองที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะมีส่วนได้ส่วนเสีย ข้อกำหนดกฎหมาย กติกาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้พวกต้องลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิ มนุษย์ไม่สามารถหลบเลี่ยงสิ่งเหล่านี้ได้เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองคือ หัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

การเมืองในทัศนคติที่หลายคนพูดถึงและต้องการคือ การเมืองแบบที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและต้องการที่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดและศักดิ์สิทธิ์ของประเทศ ต้องการให้ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายนี้และเคารพสิทธิซึ่งกันและกันมากขึ้นเพราะการอยู่ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตยคือการยอมรับฟังเสียงส่วนน้อยเช่นกันไม่มีใครเห็นพ้องต้องกันไปซะทุกอย่างหรือทุกเรื่องจึงต้องการให้เกิดการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน การเจรจาอย่างสันติ การทำงานบริหารการเมืองอย่างสุจริต ตรวจสอบได้มีความโปร่งใสและต้องการให้คนที่เข้ามาทำงานบริหาร ณ ตรงนี้ มีความสามารถจริงๆ ที่จะเข้ามาทำไม่ใช่ใครที่ไหนก็ได้และมีการพูดถึงระบบอุปถัมภ์ที่มีอยู่ในระบบของการเมือง ต้องการให้หมดไปเพราะมองว่าการเข้ามาทำงานตรงนี้ควรมาจากความสามารถและการเลือกตั้งอย่างตรงไปตรงมา สุจริตอย่างแท้จริงพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้เสมอพวกเขาเชื่อว่าการมีสิ่งเหล่านี้จะทำให้ประเทศพัฒนาไปได้ไกลกว่าที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้คือ ถ้าการเมืองดีชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคนจะดีตามไปด้วยได้ มีนโยบายดีๆ สวัสดิการดีๆ มีสาธารณูปโภคดีๆ การขนส่งคมนาคมที่ดี ทุกอย่างจะดีขึ้นหากมีการบริหารจัดการที่ถูกต้องทุกคนอยากมีชีวิตที่ดีควรเริ่มจากการตระหนักรู้ถึงสิทธิของตนว่ามีอะไรบ้างทำอะไรได้บ้างสุดท้ายแล้วประเทศจะขับเคลื่อนไปโดยภาษีประชาชนที่ทุกคนต้องจ่ายทุกปีแต่แล้วทำไมเราจะไม่มีสิทธิในการเรียกร้องสิ่งที่ควรได้ ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของภูสิทธ์ ชันติกุล (2553) ว่าทัศนคติทางการเมืองของกลุ่มวัยรุ่นมุ่งเน้นไปที่การมีประชาธิปไตยที่คนให้เกียรติ เคารพกัน การมีการบริหารที่โปร่งใสตรวจสอบได้ และมีการเลือกตั้งที่ใสสะอาด เป็นการบ่งชี้ว่าพวกเขาต้องการคนที่เข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้อย่างใสสะอาด และเคารพกฎหมาย

จุดยืนทางการเมืองสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการเห็นพ้องต้องกันคือการเห็นประเทศไทยได้มีประชาธิปไตยที่แท้จริงมีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันมีการรับฟังเสียงส่วนน้อยการฟังเสียงของประชาชนการเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างสุจริตและเคารพในตัวกฎหมายมากขึ้นเป็นการเมืองที่ชาวสะอาดแบบที่ประเทศที่ใช้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยและควรจะเป็น พวกเขาต้องการให้ผู้ใหญ่ให้โอกาสพวกเขาเพื่อแสดงความคิดเห็น แม้จะเห็นต่างกันเพราะมองว่าเป็นการเคารพสิทธิพื้นฐานของกันและกันเพราะในเมื่อคุณมีสิทธิเราก็มีสิทธิในฐานะประชาชนเพราะการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันก็เป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ทุกคนควรมีสิทธิพูดทุกคนควรมีสิทธิเรียกร้องเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอะต้นสิ่งที่เป็นปัญหานั้นไปสู่การแก้ไข ไม่ได้ต้องการสร้างความแตกแยกหรือเกลียดชังแต่ต้องการให้รับฟังความคิดเห็นของกันและกันมากขึ้นแล้วพูดคุยกันด้วยเหตุผล

แบบตรงไปตรงมา สอดคล้องกับผลการวิจัยของภูสิทธิ์ ชันติกุล (2553) ที่พบว่าจุดยืนของวัยรุ่นไทยคือการมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์และแท้จริง สามารถที่จะตรวจสอบได้ มีความตรงไปตรงมาถือเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับวัยรุ่นไทยที่ก้าวขึ้นมาเป็นอนาคตของชาติในภายหลัง เพราะอำนาจอธิปไตยเป็นหัวใจหลักของประชาธิปไตย และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของชูศักดิ์ เพรสคอร์ท และสินี กิตติชนมวรกุล (2557) ที่พบว่าสิ่งที่ผลต่อการคิดตัดสินใจมีจุดยืนที่แน่วแน่และมั่นคงนั้นมาจากการศึกษาจากสื่อ สิ่งพิมพ์หรืออินเทอร์เน็ต ที่สามารถทำการศึกษาและสืบคนได้ตลอด เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดจุดยืน

การทำกิจกรรมทางการเมืองที่ผ่านมา แต่การแสดงออกทางการเมืองมีหลากหลาย แต่กิจกรรมไม่ได้มีแค่การไปชุมนุมปราศรัยแต่ยังมีการเลือกตั้งการเป็นกระบอกเสียงเพื่อพูดในสิ่งที่ควรจะเป็นหรือพูดในสิ่งที่ต้องการได้มาซึ่งคำตอบของปัญหาการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ต่างๆที่มีความแตกต่างและหลากหลายออกไปในหลายหลายบริบท การชุมนุมเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่เป็นการรวมตัวของกลุ่มคนเพื่อแสดงจุดยืนและความต้องการเพื่ออธิบายเหตุและผลให้กับกลุ่มเป้าหมายได้ทราบและเพื่อเป็นการทำให้ประชาชนคนอื่นได้รับรู้และเข้าใจว่าปัจจุบันนี้มันมีปัญหาและเราควรแก้ไขอย่างไรมีอะไรผิดพลาดไป การชุมนุมมีการปราศรัยเพื่ออธิบายถึงจุดประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนเสมอไม่ว่าจะเป็นการชุมนุมแบบไหนแต่อยู่ที่เราจะรับฟังเสียงของเค้าหรือเปล่า เรายินดีที่จะเปิดใจรับฟัง และเปิดตามองดูปัญหาที่เกิดขึ้นหรือไม่ ในฐานะประเทศประชาธิปไตยเราควรเปิดใจรับฟังว่าคนกลุ่มหนึ่งออกมาพูดอะไรแสดงให้เห็นถึงอะไรเพื่ออะไรการชุมนุมไม่ได้แย่อะไรไปสุดท้ายก็อยู่ที่จุดประสงค์และกลุ่มเป้าหมายว่าพร้อมที่จะรับฟังถกเถียงเรื่องความจริงและพร้อมที่จะแก้ไขเพื่อเดินหน้าต่อไปหรือเปล่านั้นสอดคล้องกับผลการวิจัยของเปรมศักดิ์ แก้วมรกฏ (2560) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการไปแสดงออกถึงความคิด และตั้งคำถามกับสิ่งที่มีอยู่โดยการเสวนาหัวข้อกับเมืองกับการปราศรัยบนเวที สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิยม เวชกามา (2561) ที่พบว่าการแสดงออกทางกิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการระดมทัศนคติ ขวัญกำลังใจแก่คนภายในประเทศ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนา เรียกร้องสิทธิต่างๆ อันเป็นพื้นฐานของอำนาจอธิปไตยของประชาชน การร่วมกันแสดงออกทางกิจกรรมต่างๆ จะเป็นการสร้างความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในชาติ เพราะความสามัคคีก็เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ความคิดเห็นต่อการเมืองไทย ความคิดเห็นต่อการเมืองไทยในปัจจุบันมองว่าประเทศไทยกำลังประสบปัญหาที่มีมานานมากแล้วเปรียบเสมือนปัญหาเรื้อรังที่ยากจะแก้ไขได้แต่พวกเขามองว่านอกจากปัญหาเรื้อรังแล้วยังมีอีกหลายจุดที่ควรแก้ไขเพราะการเมืองดีถึงจะทำให้ประเทศพัฒนาไปได้แต่สิ่งที่ยู่เป็นกำลังทำให้ประเทศหยุดชะงัก ติดอยู่กับคำว่าประเทศโลกที่สามอย่างไม่จบสิ้นจากปัญหาการคอร์รัปชันการทุจริตความไม่โปร่งใสทางการบริหารการใช้อำนาจที่มีอยู่อย่างไม่เป็นธรรมมีการเอารัดเอาเปรียบคนชนชั้นกลางถึงรากหญ้าอยู่บ่อยครั้งหรือการทำโครงการที่ไม่ได้เอื้อต่อคนยากจนที่แท้จริงการบริหารที่ผิดพลาดพวกเขามองว่ารัฐบาลยังขาดความสามารถในการเป็นผู้นำและยังขาดความเห็นอกเห็นใจเข้าใจประชาชนไม่มีความเป็นกลางใช้อำนาจบริหารไม่เป็นกัเอื้อผลประโยชน์ให้กับพวกตนเองและความผิดพลาดที่สุดคือการรัฐประหารกลัวเค้ามองว่าการรัฐประหารเป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดขึ้นเพราะทำให้เกิดการแทรกแซงทางการเมืองอย่างมากเห็นได้จากรัฐบาลทหารที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันพวกเขามองว่ารัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารนั้นไม่ได้มาจากการเลือกตั้งและไม่สามารถทำอะไรได้อย่าง

มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเพราะเป็นทหาร ถึงไม่พอใจก็ไม่สามารถต่อต้านรัฐบาลทหาร เปรียบเสมือนการเป็นเผด็จการไปโดยปริยายไม่สามารถมีสิทธิมีเสียงได้ตามที่ควร และยังมองว่าเป็นการบริหารแบบไม่ถูกที่แก้ไขปัญหาไม่ถูกจุดทำให้มีปัญหาเรื่อยเรื่อยไม่ทำในสิ่งที่ควรประเทศจึงไม่สามารถไปต่อได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของวัฒนา เช่งไพเราะ (2555) การเมืองไทยในปัจจุบันผู้คนกำลังมองรัฐบาลในทิศทางที่ไม่ค่อยดีสักเท่าไรเพราะการบริหารงานที่มีความล่าช้า ไม่ตรงไปตรงมา และการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ไม่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ จากผลการศึกษาพบว่า สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม คือ ประชาชนมากมายที่ออกมาเรียกร้อง แสดงความคิดเห็น และแสดงออกถึงกิจกรรมต่างๆ ทางการเมือง เพื่อที่จะต้องการให้รัฐบาลหันมาสนใจใจถึงความเป็นอยู่ของประชาชนพี่น้องร่วมชาติ และต้องการให้รัฐบาลให้ความสำคัญกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนควรจะได้ การแสดงออกทางความคิดเห็นอย่างเสรี ทั้งหมดที่นี้ทุกคนต่างก็ทำเพื่อประชาชนในประเทศ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยประชาชนทุกคนควรมีสิทธิคิด ตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ และแสดงความคิดเห็น การบริหารงานของรัฐบาลมีผลอย่างมากต่อประชาชนในหลายๆกลุ่ม ดังนั้นทุกการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญ ประชาชนหลายๆคนจึงออกมาเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสียงในส่วนนี้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแก้ไข ให้เกิดการพัฒนาและก้าวต่อไปในอนาคต ที่กลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนทั้งหลายจะเข้ามามีบทบาทในสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัย

สังคมควรเปิดใจยอมรับการแสดงออกความคิดเห็นและการแสดงออกทางการเมืองของกลุ่มวัยรุ่นมากขึ้น เพื่อให้เป็นการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน เพราะความสำคัญของการประชาธิปไตยคือการให้เกียรติ เคารพสิทธิของกันและกัน และการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน ทุกคนมีสิทธิที่จะพูด คิดหรือแสดงออกที่แตกต่างกันออกไป การเคารพความคิด การแสดงออกของประชาชนทุกคนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อรับฟัง แก้ไขในสิ่งที่ไม่ดีหรือผิดพลาด เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่อนาคตที่ดีกว่า

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่ามีปัญหาในการทำวิจัย 1 ประการ ซึ่งหากมีการวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ เพื่อให้งานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอื่นที่แตกต่างกันออกไปมากขึ้นอย่างเช่นเก็บกับกลุ่มวัยกำลังเริ่มต้นทำงานหรือจะเป็นกลุ่มอาชีพอื่นๆ การเก็บข้อมูลกับคนกลุ่มตัวอย่างอื่นอาจจะทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่แตกต่างจากกลุ่มนักศึกษาเพื่อนำมาวิเคราะห์ได้อีก เพื่อศึกษาความเหมือนและต่างของข้อมูล

เอกสารอ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์. (2553). *คู่มือการปฏิบัติงาน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก

http://intranet.prd.go.th/knowledge/file_pdf/file_km3.pdf

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

ชูศักดิ์ เพรสคอร์ท และสินี กิตติชนมวรกุล. (2557). การเปิดรับข้อมูลข่าวสารและอิทธิพลของสื่อต่อแนวคิดการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตรนิเทศศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดสงขลา. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่: สงขลา.

นิยม เวชกามา. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนชาวสกลนครตามแนวพุทธจิตวิทยา. (ปริญญาานิพนธ์ดุขฎิบัณติต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.

เปรมศักดิ์ แก้วมรกฎ. (2560). วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของวัยรุ่นในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษา อำเภอสทิงพลา จังหวัดสงขลา. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณติต). สถาบันบัณติตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2560). การเมืองกับความเป็นธรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_559597

ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วัฒนา แซ่ไฟเราะ. (2555.) ความตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชนในสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครกับการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ช่วงปี พ.ศ. 2549-2554. (ปริญญาานิพนธ์ดุขฎิบัณติต). มหาวิทยาลัยเกริก. กรุงเทพมหานคร.

สรุข สิริสิงห. (2559.) การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารภาครัฐ โดยไม่ผ่านและผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. การค้นคว้าอิสระ. รัฐศาสตร์มหาบัณติต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2549). การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ เภณท์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร.

อลิน จารอมรจิต. (2562). การเมืองเป็นเรื่งของคนทุทวัน และไม่ว่าผิตอะไร ถ้าพวกหนูจะเลือกต่างจากคนรุ่นก่อน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก <https://thematter.co/social/listen-to-young-people/71946?fbclid=IwAR39LyQ26nWYUY5p-UkOkyDm2HllnHWnVY9jEajybqbyO6kGxPE5d-lArk>.

BBC Thai. (2563). ปีปีชีถาม-นักศึกษาคอบ: ทำไมถึงออกมาชุมนุมการเมือง. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก [tps://www.bbc.com/thai/Thailand](https://www.bbc.com/thai/Thailand) [ht51716774?fbclid=IwAR3LOpBei0YUXFa8FK5iQ7EX3nh5MdT8AwMjINOUkzi-yRoPlR3fxQcq8M](https://www.bbc.com/thai/Thailand).

IAP2. (2014). Spectrum of Public Participation. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2564, เข้าถึงได้จาก https://cdn.ymaws.com/www.iap2.org/resource/resmgr/pillars/Spectrum_8.5x11_Print.pdf

ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและ
ความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์
SATISFACTION OF THE STAKEHOLDERS IN OUTPATIENT SERVICES TOWARDS THE INTEGRITY
AND TRANSPARENCY OF COMMUNITY HOSPITALS IN THE PETCHABON PROVINCIAL PUBLIC
HEALTH OFFICE

Received: 19/10/2564

Revised: 15/11/2564

Accepted: 17/12/2564

นาวี นุชชม¹

Nawee Nootchom

ยชญ์สุธา วิชัยธนพัฒน์²

Yotsuta Vichaitanapat

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ผู้มารับการบริการผู้ป่วยนอก มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = .55) ดังนั้นการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชนโรงพยาบาลควรเน้นให้บุคลากรตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างใกล้ชิด ปฏิบัติงานโดยมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้มารับบริการ เพื่อให้การอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนผู้มารับบริการผู้ป่วยนอกด้วยความรวดเร็ว เสมอภาค และไม่เลือกปฏิบัติในการบริการทุกขั้นตอน

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, คุณธรรมและความโปร่งใส, แผนกผู้ป่วยนอก

¹นักจัดการทั่วไปชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์

¹General Administration of Public Health Office Petchabun Provincial.

²ประธานหอการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์

²President of the Petchabun Chamber of Commerce.

*E-mail: Kamolvit.jacky@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the satisfaction of the stakeholders in outpatient services towards the integrity and transparency of community hospitals. Under the Phetchabun Provincial Public Health Office It is a quantitative research. There are research tools such as questionnaires, with a sample of 400 people. The data collected from the questionnaire were analyzed by using the data analysis with the packaged program consisting of frequency distribution, percentage, mean, standard deviation.

The results of the research revealed that the people who received outpatient services they are satisfied with the integrity and transparency of the community hospitals. Under the Phetchabun Provincial Public Health Office Overall, it was at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = .55). Therefore, the integrity and transparency of community hospitals should focus on personnel to closely respond to the needs of the people. Operate by aiming to meet the needs of service recipients to provide convenience to people who receive outpatient services with speed, equality and non-discrimination in every service process.

Keywords: Satisfaction, Morality and Integrity, Outpatient Department

บทนำ

การปฏิรูประบบราชการไทยเมื่อปี พ.ศ.2545 และการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ของหน่วยงานภาครัฐ ได้มีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่อง มีการนำแนวคิดวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน (โกวิท พวงงาม, 2553) อย่างไรก็ตามตลอดช่วงเวลากว่า 1 ทศวรรษที่ผ่านมา ยังคงมีข่าวการดำเนินงานที่ขาดความโปร่งใสและการร้องเรียนเรื่องทุจริตในการรับบริการของหน่วยงานภาครัฐจากภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการที่ประเทศไทยถูกจัดอันดับภาพลักษณ์การทุจริต (Corruption Perception Index : CPI) โดยองค์การเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International : TI) ซึ่งที่ผ่านมามีค่าคะแนนค่อนข้างต่ำมาโดยตลอด ล่าสุดประเทศไทยมีค่าคะแนนภาพลักษณ์การทุจริตประจำปี 2557 อยู่ที่ 38 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน อยู่ในอันดับที่ 85 จากประเทศที่เข้าร่วมประเมินทั้งหมด 175 ประเทศทั่วโลก รายงานล่าสุดปี 2560 ขยับมาอยู่อันดับที่ 96 โดยคะแนนเพิ่มเป็น 71.04 คะแนน (Transparency International, 2020)

กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดมาตรการ 3 ป. 1 ค. (ปลูกจิตสำนึก ป้องกันปราบปราม และสร้างเครือข่าย) ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มุ่งเน้นการป้องกันการทุจริตให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ

ผ่านกระบวนการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงาน (Integrity and Transparency Assessment : ITA) แนวคิดการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐนั้น ได้กำหนดองค์ประกอบในการประเมินที่คำนึงถึงหลักธรรมาภิบาล จรรยาบรรณสากล และวัฒนธรรมของประเทศไทยเป็นหลัก โดยการสร้างความตระหนักถึงความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วม ในการต่อต้านการทุจริตภายในองค์กรของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เพื่อนำสู่องค์กรที่มีคุณธรรมและความโปร่งใส ไม่ยอมรับให้มีการทุจริตคอร์รัปชันทุกรูปแบบ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (ส่วนกลาง) ได้จัดทำคู่มือระบบการป้องกันการละเว้น การปฏิบัติหน้าที่ในการกิจหลักและการกิจสนับสนุน เพื่อให้ผู้บริหารในหน่วยงาน ผู้ปฏิบัติงานในการกิจหลัก และการกิจสนับสนุนของหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข มีแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักจรรยาบรรณข้าราชการแห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน จรรยาข้าราชการพลเรือน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นไปด้วยความชอบธรรมตามหลักระบบคุณธรรม (Merit System) สอดคล้องกับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงาน (Integrity and Transparency Assessment : ITA) และให้ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน ถือปฏิบัติตามคู่มือระบบการป้องกันการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในการกิจหลัก และการกิจสนับสนุนหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขโดยเคร่งครัด

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีการขานรับนโยบายในการปฏิบัติงานในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต มุ่งเน้นการป้องกันการทุจริตให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพผ่านกระบวนการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงาน (Integrity and Transparency Assessment : ITA) โดยมีการดำเนินการตรวจสอบและประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงาน (Integrity and Transparency Assessment : ITA) มาตั้งแต่ปี 2559 โดยผลการประเมินพบว่าหน่วยงานในสังกัด มีผลการประเมินผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 100 ผู้รับบริการในหน่วยบริการในภาครัฐ ถือว่าเป็นผู้มีส่วนสำคัญยิ่งในการให้บริการ ทั้งนี้ความพึงพอใจของผู้รับบริการถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงจากการให้บริการนั้น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อนำมาประกอบผลการประเมินการดำเนินงานของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านคุณธรรม และความโปร่งใสในการบริหารงานต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1) ประชากร : ประชากรที่ศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนผู้มารับบริการในโรงพยาบาลชุมชนทั้งหมด 10 แห่ง สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์

1.2) กลุ่มตัวอย่าง : ได้แก่ผู้มารับบริการในโรงพยาบาลชุมชนจำนวน 10 แห่ง ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ ในระหว่างวันที่ 1-31 มกราคม 2564 โดยจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูล จำแนกรายโรงพยาบาล ดังแสดงในตารางดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลจำแนกรายโรงพยาบาล

โรงพยาบาล	จำนวนผู้รับบริการ	ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
ชนแดน	69,291	36
หล่มสัก	162,815	84
หล่มเก่า	75,146	39
วิเชียรบุรี	121,664	63
ศรีเทพ	62,490	32
หนองไผ่	102,554	53
บึงสามพัน	72,251	38
น้ำหนาว	18,670	10
วังโป่ง	36,453	19
เขาค้อ	49,695	26
รวม	771,029	400

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended)

โดยแบบสอบถามได้มีการหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1. การตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ 2. การทดลองใช้แบบสอบถามกับผู้รับบริการผู้ป่วยนอก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่า reliability ของแบบสอบถาม ได้ค่า reliability ของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.94 มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงต่อไปกับกลุ่มตัวอย่าง

3) วิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล/การนำเสนอข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลต่อความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลชุมชนที่สังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 400 คน จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เหตุผลที่มาใช้บริการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) รายละเอียดปรากฏผลตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลต่อความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอก ของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	148	37.0
หญิง	252	63.0
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	28	7.0
20-40 ปี	183	45.8
41-60 ปี	160	40.0
มากกว่า 60 ปี	29	7.2
การศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	188	47.0
ปริญญาตรี	195	48.8
ปริญญาโท	16	4.0
สูงกว่าปริญญาโท	1	.3
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน(บาท)		
ต่ำกว่า 5,000	61	15.3
5,001 - 10,000	130	32.5
10,001-15,000	84	21.0
15,001-20,000	43	10.8
มากกว่า 20,000	82	20.5
เหตุผลที่มาโรงพยาบาล		
ผู้ป่วยมาพบแพทย์	108	27.0

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ญาติมาเยี่ยมผู้ป่วย	64	16.0
ญาติมาเป็นเพื่อนผู้ป่วย	87	21.8
เพื่อนผู้ป่วย	43	10.8
อื่น ๆ	98	24.5

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 63 และเพศชาย จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37 กลุ่มอายุส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 20 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 45.8 รองลงมาได้แก่กลุ่มอายุ 41 - 60 ปี ร้อยละ 40.0 การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 48.8 รองลงในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 47.0 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 5,000 – 10,000 บาท ร้อยละ 32.5 รองลงมามีรายได้ ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 21.0 เหตุผลที่มาโรงพยาบาลส่วนใหญ่เป็นผู้ป่วยมาพบแพทย์ ร้อยละ 27.0 รองลงมาเป็นผู้มาติดต่อกับงานอื่นๆ ร้อยละ 24.5

ผลการศึกษา ด้านความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการให้บริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการให้บริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 400 คน จำแนกรายข้อคำถาม รายละเอียดปรากฏผลตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการให้บริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน

ความพึงพอใจความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการให้บริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน	$\bar{x}$	S.D.
1.รพ.มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน	3.23	.55
2.เจ้าหน้าที่ของ รพ.ให้ข้อมูลแก่ท่านอย่างโปร่งใส ไม่ปิดบังข้อมูล หรือบิดเบือนข้อมูล	3.24	.54
3.รพ.มีการเปิดโอกาสให้ ผู้รับ บริการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานต่างๆของ รพ.	3.23	.54
4.รพ.ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้มารับบริการ เพื่อนำ ไปพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงาน	3.33	.60
5.รพ.มีความก้าวหน้า การดำเนินงานตามภารกิจของ รพ.	3.34	.56
6.เจ้าหน้าที่ของ รพ.ปฏิบัติงานโดยมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้มารับบริการ	3.29	.56
7.ผู้บริหารของ รพ.มุ่งมั่นปฏิบัติ งานอย่างโปร่งใส ซื่อสัตย์	3.40	.54
8. ท่านทราบช่องทางที่จะสามารถร้องเรียนการปฏิบัติงานของ รพ.	3.20	.56
9.รพ.มีการกำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน เป็นระบบทำให้เกิดความสะดวกในการมารับบริการ	3.29	.59
10.เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลปฏิบัติงานตามขั้นตอน ตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างเคร่งครัด	3.27	.55
รวม	3.28	.55

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = .55) เมื่อแยกเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจต่อผู้บริหารของ รพ.มุ่งมั่นปฏิบัติ งานอย่างโปร่งใส ซื่อสัตย์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = .54) รองลงมา ความพึงพอใจต่อ รพ.มีความก้าวหน้า การดำเนินงานตามภารกิจของ รพ. อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.34, S.D. = .56) รองลงมาอีก ความพึงพอใจต่อ รพ.ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้มารับบริการ เพื่อนำ ไปพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.33, S.D. = .60) ตามลำดับ

ผลการศึกษาด้านข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน

โรงพยาบาลควรเน้นให้บุคลากรตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างใกล้ชิด ปฏิบัติงานโดยมุ่งตอบสนองความต้องการของผู้มารับบริการ เช่น การอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนผู้มารับบริการผู้ป่วยนอกด้วยความรวดเร็วและเสมอภาค

สรุปผลการวิจัย

ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = .55) เมื่อแยกเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจต่อผู้บริหารของ รพ.มุ่งมั่นปฏิบัติ งานอย่างโปร่งใส ซื่อสัตย์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = .54) รองลงมา ความพึงพอใจต่อ รพ.มีความก้าวหน้า การดำเนินงานตามภารกิจของ รพ. อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.34, S.D. = .56) รองลงมาอีก ความพึงพอใจต่อ รพ.ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้มารับบริการ เพื่อนำ ไปพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.33, S.D. = .60) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย “ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ ” ครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการรับบริการผู้ป่วยนอกส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานด้านคุณธรรมและความโปร่งใสของโรงพยาบาลชุมชน ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = .55) โดยข้อที่มีคะแนนสูงในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งมากที่สุด คือ ความพึง

พอใจต่อผู้บริหารของ รพ. มุ่งมั่นปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส ซื่อสัตย์อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.40$, S.D. = .54) สอดคล้องกับการวิจัยของวีระ ฤกษ์วาณิชกุล (2551) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลของราชการส่วนภูมิภาค : ศึกษากรณีที่ทำกรปกครองอำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม” พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าธรรมาภิบาลของราชการส่วนภูมิภาคในภาพรวมอยู่ในระดับมาก อีกส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากนโยบายการส่งเสริมพฤติกรรมกรให้บริการด้านหน้าของนายแพทย์สาธารณสุข จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่เน้นการให้บริการที่เป็นเลิศด้านพฤติกรรมบริการ ทำให้ภาพลักษณ์ส่วนใหญ่ของโรงพยาบาล ชุมชนในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดค่อนข้างดี ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งส่วนใหญ่ เป็นประเภผู้ป่วยมา พบแพทย์มากที่สุด ร้อยละ 27.0 และสอดคล้องกับการวิจัยของทิพวรรณ ขำไท้ (2563) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อคุณธรรม และความโปร่งใสการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐกรณีศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกของ โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดสุโขทัย” พบว่า เหตุผลที่มารับบริการโรงพยาบาลเนื่องจากเป็นผู้ป่วย มีความสัมพันธ์ กับคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงาน ระดับสูงสุด ($r = 0.83$) รองลงมา ได้แก่ ความโปร่งใส ($r = 0.68$) และ คุณธรรมในการปฏิบัติงาน ($r = 0.55$) ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า ความพร้อมรับผิด ความปลอดภัยการ ทุจริตในการปฏิบัติงาน ความโปร่งใส และทัศนคติในด้านการมีคุณธรรม และความโปร่งใสในการปฏิบัติราชการ มี อำนาจการพยากรณ์ของคุณธรรมและความโปร่งใสการดำเนินงานร้อยละ 72 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.01$) สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อนุรัตน์ จักรเจริญพรชัย (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนต่อการ บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหมอนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี” พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลในระดับมาก ทั้ง 6 ด้านตามลำดับดังนี้ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความ โปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักคุณธรรม และความรับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- 1) การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้ผู้บริหารของโรงพยาบาลนำไปใช้ประกอบในการ วางแผนพัฒนาการเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของโรงพยาบาล
- 2) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเน้นการวิจัยเชิงในเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นการเข้าถึงความพึงพอใจและความ คิดเห็นของประชาชนต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของโรงพยาบาล
- 3) ควรมีการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในรายละเอียดปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *มิติใหม่การปกครองท้องถิ่น วิสัยทัศน์กระจายอำนาจและการบริหารงานท้องถิ่น*.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาธรรม.

ทิพวรรณ ขำไท้. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อคุณธรรมและความโปร่งใสการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

- กรณีศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกของโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดสุโขทัย. วารสารโรคและภัยสุขภาพ สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 3 จังหวัดนครสวรรค์. 13(1): 25-33.
- วีระ ฤกษ์วานิชย์กุล. (2564). ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติตาม หลักธรรมาภิบาลของราชการส่วนภูมิภาค: ศึกษา กรณีที่ทำการปกครองอำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://dric.nrct.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2560). คู่มือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานหน่วยงานภาครัฐ ปีงบประมาณ 2560. นนทบุรี: ศูนย์ประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ สำนักงาน ป.ป.ช.
- อนูรัตน์ จักรเจริญพรชัย. (2550). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลหมอนนาง อำเภอพนัสนิคม จังหวัด ชลบุรี. (ปริญญารัฐประศาสนศาสตร). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- Transparency International. (2021, May 20). *CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX 2020*. Retrieved from https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2020

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนา

FOOD CONSUMPTION CULTURE OF LANNA PEOPLE

Received: 23/04/2564

Revised: 28/11/2564

Accepted: 02/12/2564

อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ¹

Ittipong Thongsrikate¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอวัฒนธรรมการบริโภคอาหารพื้นบ้านของชาวล้านนา เพื่อแสดงให้เห็นว่าอาหารล้านนาเป็นภูมิปัญญาหนึ่งของชาวล้านนาที่มีการถ่ายทอดสั่งสมประสบการณ์ และสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวัน วัฒนธรรม ประเพณี ชาวล้านนานิยมบริโภคอาหารที่หาได้รับประทานได้จากธรรมชาติตามฤดูกาล รวมทั้งได้เพาะปลูกไว้ตามบริเวณที่อยู่อาศัยของตนเองแล้วนำมาปรุงเป็นอาหารเพื่อบริโภค โดยผักพื้นบ้านที่นำมาปรุงเป็นอาหารนั้นล้วนแล้วแต่มีสรรพคุณทางยาที่ช่วยในการรักษาโรค ขณะเดียวกันผักพื้นบ้านที่นำมาปรุงอาหารเหล่านี้ยังเกี่ยวข้องกับคติ ความเชื่อ ค่านิยมของชาวล้านนา

คำสำคัญ : วัฒนธรรมการบริโภค, อาหารล้านนา, ชาวล้านนา

ABSTRACT

This article investigates food consumption culture of Lanna people in order to show that Lanna food is one of the wisdoms of the Lanna people that has been passed on and continued for a long time to the present day, which can be seen in their daily life activities, traditions, and culture. The locals of the northern provinces of Thailand prefer eating seasonal food that they can find directly from nature as well as local vegetables they grow locally in their homes. The local vegetables or herbs they use as food are notable for medicinal properties that help treat illness. They are also associated with beliefs and values of the Lanna people.

Keywords: Consumption culture, Lanna food, Lanna people

¹อาจารย์ประจำกลุ่มสหวิทยาการสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹Lecturer of Interdisciplinary of Social Science Section, Faculty of Liberal Arts, Maejo University

*E-mail: Thongsrikatei@gmail.com

บทนำ

ของกินบ้านเฮาเลือก เอาเตี๋ยนาย
 เป็นของพื้นเมือง เป็นเรื่องสบาย ล้วนชะปะมากมี
 ฟังอื้อดีเนื่อ ฟังไค่อยากจนผลอ มาบลิ้นน้ำลาย
 แก่งแคจันจัว ใส่อั่วจันหมู แก่งหน่อไม้ซาง ชั่วป่าถั่วปู้
 น้ำพริกแมงดา กับน้ำพริกอ่อง คั่วผักกุ่มตอง หนั่งปองน้ำปู้
 แก่งผักเชียงดา ใส่ป่าแห้ง ตวยเนื่อเจ้า
 แก่งบอนแก่งตุน กับแก่งหยวกกล้วย ตำบ่าหนูนยาเตา
 ซ้าป่าเชื้อผอย แก่งเห็ด แก่งหอย ก้อยป่าตุ๊กอูย
 แก่งบาค้อนก้อม แก่งอ่อมเครื่องใน แก่งผักเหือดล่อ อออย่าหน่อไม้
 น้ำเมี่ยงน้ำตบ กับแก่งฮังเล น้ำพริกอีเก๋ เฮียจันไก่
 ลาบจัวตัวลาย ลาบควายตัวดำ ลาบไถยกมา ลาบปาสร้อย ก็ล้ากา
 กินอะหยังระวังฟอง ลูตึงจะว่าป่าบอ
 ส่วนบ้านผม ก็กก้อก ยอกแก่งโเฮะ ตึงวัน
 ของกินบ้านเฮา เลือกเอาเตี๋ยนาย
 เป็นของพื้นเมือง เป็นเรื่อง สบาย ล้วนชะปะมากมี ฟังอื้อดีเนื่อ
 ฟังไค่ อยอยากจนผลอ มาบลิ้นน้ำลาย

(ของกินคนเมือง, โฟล์คซองคำเมือง ชุดอมตะ จรัส มโนเพ็ชร)

คำร้องในบทเพลงของกินคนเมือง ที่ขับร้องโดยจรัส มโนเพ็ชรและสุนทรี เวชานนท์ ได้สะท้อนเห็นถึง
 วิถีทางการบริโภคและวัฒนธรรมการบริโภคของชาวล้านนา หรือประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือของ
 ประเทศไทย ที่มีการรับประทานแบบเรียบง่ายฟังพิงกับธรรมชาติและหลักการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับการบริโภค
 อาหาร อาหารบางชนิดที่ปรากฏในคำร้องของบทเพลงเป็นอาหารที่รับประทานกันอยู่ในครัวเรือน เช่น แก่งหน่อไม้
 ลาบ ตำขนนุ แก่งเห็ด เป็นต้น ขณะเดียวกันก็เป็นอาหารที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมตามคติความเชื่อของ
 ชาวล้านนา นอกจากนี้อาหารบางอย่างเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้คนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่
 ภาคเหนือของประเทศไทยได้ลองลิ้มชิมรส ซึ่งนักมานุษยวิทยากล่าวว่า อาหารมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับวิถีชีวิต
 มนุษย์ อาหารเป็นสิ่งแบ่งแยกหรือเชื่อมโยงกันผู้คนในสังคมเข้าด้วยกัน (Appadurai, 1981; Mintz & Du Bois,
 2002)

อาหารยังเป็นหนึ่งในปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่อาจขาดได้ ในทุก
 ชนชาติ ทุกภาษาและทุกวัฒนธรรมต้องบริโภคอาหารเพื่อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงร่างกายให้มีความสมบูรณ์แข็งแรง
 และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อาหารทุกชนิดล้วนมีสารอาหารอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ที่มีส่วนช่วยในการ

เจริญเติบโต ซ่อมแซมเนื้อเยื่อของร่างกายและอวัยวะต่างๆ ของมนุษย์ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในภาวะปกติได้ ขณะเดียวกัน การรับประทานอาหารถือเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นวิธีการเอาตัวรอดและการปรับตัวของมนุษย์ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอเรื่องราววัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนา หรือผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 8 จังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน ข้อมูลที่นำเสนอในบทความมาจากการทบทวนวรรณกรรมและส่วนหนึ่งมาจากการสัมภาษณ์ของผู้เขียนที่ได้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรในอาหารพื้นบ้านในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตามที่กล่าวมา

วัฒนธรรมล้านนา

วัฒนธรรมล้านนาเป็นวัฒนธรรมที่มีแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เคยเป็นดินแดนอาณาจักรล้านนาในอดีต จนเกิดความเจริญงอกงามในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี จารีต กฎหมาย เป็นเอกลักษณ์ร่วมที่เป็นแบบแผนในสังคม โดยสัมผัสได้จากวิถีชีวิต พฤติกรรม บุคลิกภาพ และถ่ายทอดไปยังชนรุ่นหลัง ล้านนาเป็นขอบเขตทางวัฒนธรรมในพื้นที่ ภาคเหนือ หมายถึงจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน รวมถึงตาก และอุตรดิตถ์ บางส่วน

ชาวล้านนามีวัฒนธรรมการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาความรู้ด้านต่างๆ ทั้งความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีสามารถสังเกตและสัมผัสได้จากวิถีชีวิต พฤติกรรม หรือบุคลิกภาพของผู้คน ที่ส่วนมากมีบรรพบุรุษสืบสายมาจากผู้ที่ตั้งถิ่นฐานในดินแดนอาณาจักรล้านนาในอดีต อนึ่งวัฒนธรรมล้านนาไม่ได้มีลักษณะที่มีแบบอย่างลักษณะเดียว (Typical) เนื่องจากชาติพันธุ์ของผู้คนในล้านนามีลักษณะผสมผสาน บรรพบุรุษ ล้านนาได้สะสมภูมิปัญญาความรู้ในแขนงต่างๆ สร้างสรรค์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่งดงามไม่มีใครเหมือน มีความลงตัวและมีเอกลักษณ์ที่ล้ำค่าชาวล้านนาทั้งหลายได้สืบสานวัฒนธรรมต่างๆ เอาไว้ได้โดยส่วนมากรวมถึงวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร (คันสนีย์ กระจำโนม, 2556)

อาหารล้านนา

อาหารพื้นถิ่นเป็นเครื่องแสดงถึงพลัง ศักยภาพ และอัตลักษณ์ทางสังคมที่มีความแตกต่างกันออกไปและมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายทั้งในด้านรูปแบบ สี สัน วิธีการปรุงแต่ง รสชาติ กลิ่น ความนิยมของผู้คน คุณค่าทางโภชนาการ อาหารยังเกี่ยวข้องกับชนชั้น เพศ ภาวะสุขภาพ ความเชื่อและพิธีกรรม สิ่งเหล่านี้นำมาสู่แบบแผนการบริโภคหรือวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร (ชิษณุพงศ์ ศิริโชตินิศากร, 2559)

“อาหารล้านนา” ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ด้านหนึ่งของชาวล้านนา ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาทำความเข้าใจ เพราะเป็นคุณค่าทางปัญญาที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนทางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิปัญญาที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติ และเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากวิถีการใช้ชีวิตจริงอย่างได้ผลมาเป็นเวลานาน

ร้อยละ ๗๖.๖๖ อีกทั้งยังมีการผสมผสานข้ามวัฒนธรรมระหว่างคนพื้นเมือง คนภาคกลางและประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีการแลกเปลี่ยน สังสรรค์ข้ามวัฒนธรรม อาหารบางชนิดได้รับอิทธิพลมาจากเพื่อนบ้าน ได้แก่ พม่า จีนฮ่อ เช่น แกงฮังเล ข้าวซอย ขนมจีนน้ำเงี้ยว ซึ่งเป็นของพม่าหรือที่เราเรียกกันว่า “ไทยใหญ่”

อาหารของชาวล้านนาไม่เพียงแต่มีรสชาติที่อร่อยกลมกล่อมหลากหลายรส รวมทั้งแสดงถึงเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของความเป็นล้านนาอีกด้วย นอกจากชาวล้านนาได้ประกอบอาหารสำหรับชีวิตประจำวันแล้ว ยังประกอบอาหารคาวหวานในพิธีกรรมโดยมีการสอดแทรกในระบบความเชื่อ เช่น ในพิธีกรรมเลี้ยงผี ปู่ย่า ประเพณีสงกรานต์ วันเข้าพรรษา ออกพรรษาและเทศกาลทำบุญข้าวใหม่ วิธีการประกอบอาหาร วิธีการใช้อาหารในพิธีกรรมและการประกอบอาหารเลี้ยงชีพ เช่น ชาวเชียงใหม่ในอดีตยังคงประกอบอาหารและกินอาหารตามความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และพิธีกรรมของชุมชนเอง นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กันระหว่างความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อใหม่ โดยมีครอบครัวและชุมชนทำหน้าที่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมด้านอาหารและการสืบทอดด้าน พิธีกรรม ซึ่งมีพ่อแม่ หรือ พ่ออ้าย แม่อ้าย ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ ให้การกลมเกลียวแก่สมาชิกในครอบครัว และในชุมชนทั้งที่เป็น การปฏิบัติตามความเชื่อและประเพณีและมีพิธีกรรมทำให้คนในชุมชนมีพฤติกรรมการกินอาหารแบบดั้งเดิม อันเป็นการสร้างความรู้สึกรักที่มีคุณค่า ทำให้เกิดความสุขในการกินอาหารแบบล้านนา เป็นการสร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) อันเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรมอาหารล้านนายังคงดำรงอยู่ในชุมชน (รัมย์ภา ศิริวงศ์, 2544) เช่นเดียวกับงานวิจัยของฉวีวรรณ สุวรรณภา อรอนงค์ วุรงค์ และเสริมศิลป์ สุขเมธีสกุล (2561) พบว่า อาหารพื้นบ้านภาคเหนือ เป็นอาหารที่มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นไปตามเอกลักษณ์และวัฒนธรรม การปรุงอาหารจะหาได้จากแหล่งอาหารตามธรรมชาติของแต่ละท้องถิ่น อาหารคนไทยภาคเหนือส่วนใหญ่จะมีรสเผ็ด เค็ม เปรี้ยว แต่ไม่หวานมาก อาหารภาคเหนือไม่นิยมใส่น้ำตาล ความหวานจะได้จากส่วนผสมที่นำมาประกอบอาหาร เช่น หวานจากผัก ปลา มะเขือส้ม (มะเขือเทศ) เป็นต้น การปรุงอาหารมีหลายวิธี เช่น การแกง การจ่อ การล้า การยำ การเจียว การปิ้ง การคั่วหรือการผัด การหั่น การตำ ซึ่งอาหารภาคเหนือมักจะทำให้สุก และอาหารแต่ละประเภทจะมีเอกลักษณ์ในรสชาติของอาหาร ซึ่งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และวิธีการปรุงอาหารจากรุ่นสู่รุ่น เช่นเดียวกับงานวิจัยของทัศนีย์ อารมณ์เกลี้ยงและสุภาพฉัตรารณ (2557) พบว่า อาหารล้านนามีความสัมพันธ์กับชนชาติที่อยู่ในพื้นที่ เช่น ชนเผ่าไทลื้อ ไทจีน ไทยวน ไทลั๊วะ ไทยอง อาหารยังมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมของชาวล้านนา ได้แก่ ลาบ แกงโฮะ แกงอ่อม แกงขนุน และยังมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ล้านนา ได้แก่ แกงฮังเล ข้าวซอย เป็นต้น ขณะที่การถ่ายทอดภูมิปัญญาอาหารล้านนามี 3 วิธี คือ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดทางความเชื่อ ค่านิยมและการถ่ายทอดทางทักษะวิธีการ นอกจากนี้อาหารล้านนา หรืออาหารพื้นเมืองภาคเหนือตอนบน ถือได้ว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งมีการสะสมองค์ความรู้และการถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน อาหารการกินของคนเมืองโดยทั่วไปส่วนใหญ่มักจะเป็นไปตามฤดูกาลซึ่งหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้นๆ (อรอนงค์ ทองมี, 2558) อาจกล่าวสรุปเกี่ยวกับอาหารล้านนาได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ลักษณะอาหารล้านนาแบ่งตามที่มาของอาหาร วิธีการปรุงอาหาร คุณค่าของอาหารและการถ่ายทอด

ลักษณะอาหารล้านนา	
ประเภท	รายละเอียด
ที่มาของอาหาร	ธรรมชาติ ท้องถิ่น
วิธีการปรุงอาหาร	แกง ตำ ยำ คั่ว ลาบ ส้า ลู้
คุณค่าของอาหาร	ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม
การถ่ายทอด	จากรุ่นสู่รุ่น ตามกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบการศึกษา

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนา

วิถีชีวิตของผู้สูงอายุชาวล้านนาโดยทั่วไปว่า ผู้สูงอายุที่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบทไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเหมือนคนรุ่นใหม่ ยังคงสืบทอดวิถีชีวิตแบบปู่ย่าตายาย ไว้เกือบทุกอย่าง เริ่มตั้งแต่กิจวัตรประจำวันในด้านต่างๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันในแง่ที่มีคำสอนทางพุทธศาสนาและประเพณีท้องถิ่นเป็นเครื่องชี้นำ ยังไม่ถูกกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมครอบงำ ยึดมั่นในความเชื่อเกี่ยวกับบุญบาป กรรมเวร นรกสวรรค์ ผู้สูงอายุมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับเรื่องทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในด้านอาหารการกินนั้น ส่วนใหญ่มีสภาพความเป็นอยู่และทานอาหารพื้นบ้านแบบดั้งเดิม ผู้สูงวัยชาวล้านนาบางท่าน แม้อายุ 70-80 ปีแล้ว สุขภาพร่างกายยังแข็งแรงเป็นปกติสุข ไม่มีโรคประจำตัว เนื่องจากรับประทานอาหารที่มีไขมันน้อยและรับประทานอาหารที่ได้จากธรรมชาติในท้องถิ่น (สมหมาย เปรมจิตต์ ชัยชนะ ปิ่นเงินและศรีเลา เกษพรหม, 2550)

วัฒนธรรมการบริโภคของชาวล้านนายังเกี่ยวข้องกับวิถีคิดเรื่องความเจ็บป่วยที่สัมพันธ์กับประสบการณ์และบริบทแวดล้อมทั้งด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน ในประเด็นนี้สามารถ ใจเตี้ย (2561) กล่าวว่า การดูแลสุขภาพโดยใช้วัฒนธรรมล้านนา เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา และทรัพยากรในท้องถิ่น ถูกนำมาใช้ในการดูแลสุขภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ โดยเฉพาะการใช้สมุนไพรพื้นบ้านและอาหารพื้นบ้าน เช่นเดียวกับงานวิจัยของ พรหมเพ็ญ เครือไทย (2552) พบว่า ชาวล้านนาเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายกับจิตใจเป็นอย่างดี เข้าใจในชีวิตและความเจ็บไข้ว่า เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเกิด แก่ เจ็บ ตายไปได้ ทุกคนต่างมีกรรมเป็นของตนเอง และทุกสิ่งทุกอย่างมีการ เกิดขึ้นดำรงอยู่ เปลี่ยนแปลง และดับสูญ จึงได้ใช้การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมคือ การรักษาทั้ง ร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป โดยมีวิธีการรักษา 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) กำกั้นกำอู่ คือ การถือวัตรปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องอาหารการกินและพฤติกรรมความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับจารีตประเพณี คติความเชื่อของท้องถิ่น เช่น การปฏิบัติตัวระหว่างอยู่เดือนของหญิงหลังคลอด การถือปฏิบัติของหมอเมือง เป็นต้น 2) การรักษาด้วยการบำรุงขวัญกำลังใจ เป็นการดูแลรักษาสุขภาพด้วยพิธีกรรมต่างๆ ตามวัฒนธรรม คติความเชื่อของท้องถิ่นนั้นๆที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำนายทายทัก เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข เพื่อการรักษา เพื่อการบำรุงขวัญกำลังใจ เช่น การสู่ขวัญ การบูชาเทียน การสืบชะตา เป็นต้น 3) การรักษาด้วยการผ่อนคลายทางร่างกายเป็นการทำให้กล้ามเนื้อผ่อนคลายช่วยให้เลือดลมไหลเวียนสะดวกขึ้น

ทำให้หายจากอาการเจ็บปวด เมื่อยล้า และอาการเกร็งของส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น การนวด การยาขาง การตอกเส้น เป็นต้น และ 4) การรักษาด้วยรากไม้ครุฑยาเป็นการใช้สมุนไพรจากส่วนต่างๆของพืชสัตว์ธาตุวัตถุ บางชนิดที่มีสรรพคุณในการรักษาและเสริมสร้างสุขภาพ เช่น ยาต้ม ยาฝน ยานวด ยาผง ยาสม (ยารม) ยาजू ยาตอง ยาแก้ ยาทา เป็นต้น มารักษาโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น ขณะเดียวกันคนเมืองมีการกินและการอยู่ที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะอาหารพื้นเมือง ที่ใช้ผักพื้นเมืองหรือพืชสมุนไพรล้วนสามารถใช้เป็นทั้งอาหาร และเป็นยา รวมทั้งการใช้ดอกไม้หอมที่บ้านในฤดูกาลต่างๆ ในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น นำไปบูชาวัด ประดับในบ้าน หรือตกแต่งร่างกายและมีผลทำให้จิตใจเบิกบาน มีสุขภาวะโดยรวม (พาณี ศิริสะอาด, 2553)

ชาวล้านนามีวัฒนธรรมการใช้ผักพื้นบ้านในการประกอบเป็นอาหารสำหรับในบริโภคในชีวิตประจำวัน ไม่ที่จะเป็นการแกง ต้ม ยำ ส้าหรือลาบ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารพื้นบ้านใน 8 จังหวัดภาคเหนือ ภายใต้โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่อเนื่องให้มีคุณภาพสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างยั่งยืนและกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึง รวมทั้งต่อยอดการผลิตสินค้าและบริการที่มีศักยภาพสูงด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรม ในขอบเขตความรับผิดชอบของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้เกี่ยวกับการรวบรวมตำหรับอาหารพื้นบ้านและเมนูพื้นบ้านหารับประทานยากพบว่า ตำหรับอาหารพื้นบ้านล้านนาและเมนูพื้นบ้านอาหารรับประทานยากส่วนใหญ่ใช้พืชผักที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นในการประกอบอาหาร เช่น การปรุงอาหารประเภทแกงที่ปรากฏพืชผักอยู่ในเมนูอาหาร ได้แก่ แกงแค แกงขนุน แกงมะรุม แกงหยวก แกงตุน หรือแกงมะรุม เป็นต้น ซึ่งพืชผักเหล่านี้มีทั้งขึ้นเองตามธรรมชาติและนำมาปลูกไว้ริมรั้วบ้าน เป็นต้น คุณค่าของพืชผักเหล่านั้นนอกจากมีรสชาติอร่อยแล้ว พืชผักบางชนิดยังมีฤทธิ์ด้านอนุมูลอิสระ บางอย่างมีฤทธิ์ทางยา เนื่องจากมีรสชาติ ผาด หวาน มัน เปรี้ยวตามธรรมชาติ และออกตามฤดูกาล ทำให้เกิดการนำมาใช้ประโยชน์อย่างไม่จำเจ ตัวอย่างผักพื้นบ้านที่นำมาใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ข่า คนล้านน่านำข่ามาใช้ในการปรุงอาหาร โดยนำมาตัดเป็นท่อน แกะเอาส่วนกาบใบออกเหลือเฉพาะเหง้า หรือหัวข่า นำไปหั่นซอยเพื่อใส่ในแกง เช่น แกงผักขี้เสียด แกงหยวก แกงชะอม แกงบอน แกงอ่อมหมู แกงแค แกงเห็ด และแกงมะรุม เป็นต้น โดยข่ามีสรรพคุณทางยาแบบพื้นบ้านคือ ช่วยบรรเทาอาการไอ การคันคอ แก้ปวดมวนท้อง เป็นต้น หรือมะแขว่น ที่คนในชุมชนบ้านฝายมูล ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งเป็นชุมชนไทยพวนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหัวเมืองฝายเหนือตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ได้นำมะแขว่น ซึ่งเป็นพืชที่ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่มาใช้ในการประกอบอาหาร โดยเฉพาะน้ำพริกมะแขว่น หรือที่ชาวบ้านในชุมชนเรียกว่า “เจียวมะแขว่น” โดยนำเอาผลของมะแขว่นที่สุกแล้วมาเป็นส่วนประกอบในการตำน้ำพริก มะแขว่นมีสรรพคุณทางยาทางยาในส่วนของการรักษาและเนื้อไม้เป็นยาขับลมในลำไส้ ลมขึ้นเบื่องสูง ทำให้หน้ามืดตาลาย วิงเวียน ลดความดัน เป็นยาขับโลหิตระดูของสตรี แต่ไม่ใช้กับหญิงมีครรภ์ ใบแก้รำมะนาด แก้ปวดฟัน เมล็ดสามารถสกัดน้ำมันหอมระเหย แก้มลิงเวียน บำรุงโลหิต บำรุงหัวใจ ขับลม การใช้ในตำรายาจีน แก้ปวดท้อง ท้องอืด ท้องเฟ้อ แก้อาเจียน แก่ท้องเสีย เป็นต้น

ภาพที่ 1 เครื่องปรุงสำหรับทำเจียวมะแขว่น หรือน้ำพริกมะแขว่น โดยมีมะแขว่นเป็นวัตถุดิบหลัก
ที่มา: บ้านฝายมูล ตำบลปากคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารกับสุขภาวะของชาวล้านนา

สุขภาวะเป็นสภาวะที่มนุษย์มีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญาและทางสังคม ทั้งหมดมีการเชื่อมโยงกันอย่างสมดุล (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2552) หรือเป็นเรื่องการมีสุขภาพดี ทั้งนี้สุขภาพดีนั้นครอบคลุมไปถึงมิติทางกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และการอยู่อาศัยในสังคมได้อย่างปกติ ในประเด็นเรื่องสุขภาวะพระไพศาล วิสาโล (2552) กล่าวถึง สุขภาวะไว้ 4 ประเภท ได้แก่ สุขภาวะทางกาย คือ การมีสุขภาพดี ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่อดอยากหิวโหย มีปัจจัยสี่เพียงพอกับอัตภาพ สุขภาวะทางจิต คือ การที่จิตใจที่สดชื่นเบิกบาน แจ่มใส สงบสุข ไม่กลัดกลุ้ม มีความมั่นคงภายใน มีกำลังใจ ไม่หวั่นไหว เศร้าโศก มีจิตใจเมตตา สามารถเข้าถึงความสุขได้อย่างประณีต สุขภาวะทางสังคมคือ การได้อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างกลมกลืนราบรื่นและเป็นสุข มีสวัสดิภาพในชีวิต มีสิทธิเสรีภาพที่ได้รับการคุ้มครอง ไม่เบียดเบียนกันและกันและไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น สุขภาวะทางปัญญา คือ การมีความรู้และความคิดที่ดีงามและถูกต้อง มีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีความรู้จักคิดและพิจารณาด้วยเหตุผลจนสามารถแก้ปัญหา หรือหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ เช่นเดียวกับประเวศ วะสี (2543) และจิราพร เกศพิชญพัฒนา สุวิณี วิวัฒน์วานิช สหรัฐ เจตมโนรมย์ และปราริชาติ ญาตินิยม (2550) ที่กล่าวถึงสุขภาวะไว้ใน 4 มิติ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ขณะเดียวกัน Adams et al.,(1997) กล่าวถึงสุขภาวะ หรือสุขภาพที่ดีมีอยู่ 6 มิติ ได้แก่ สุขภาวะด้านร่างกาย (Physical wellness) สุขภาวะด้านปัญญาและการรู้คิด (Intellectual wellness) สุขภาวะด้านจิตวิญญาณ (Spiritual wellness) สุขภาวะด้านสังคม (Social wellness) สุขภาวะด้านอารมณ์ (Emotional wellness) และสุขภาวะด้านจิตใจ (Psychological wellness) โดยทุกมิติมีความเชื่อมโยงกัน หากมิติใดมิติหนึ่งมีการพัฒนาขึ้นก็ทำให้สุขภาวะในมิติที่เหลือเติบโตขึ้นไปด้วย งานวิจัยของสมพันธ์ เตชะอธิก และวินัย วงศ์อาสา (2012) พบว่า ผลลัพธ์จากการสร้างเสริมสุขภาวะสามารถบรรเทาความทุกข์ทางร่างกายและจิตใจได้บ้าง ด้านสังคมผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ขณะเดียวกันงานวิจัยของภัทรพร เกษสังข์ พระครูปริยัติ

คุณรังสีและสงสุข ภาแก้ว (2562) พบว่า ภาวะที่เป็นสุขทางกายของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หนึ่งในตัวชี้วัดของสุขภาวะที่เป็นสุขทางกายคือ ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองที่ดี เช่น ดูแลสุขภาพ ตรวจร่างกายประจำปี อ่านข้อมูลความรู้การดูแลสุขภาพ กินอาหารที่มีประโยชน์ครบห้าหมู่ ออกกำลังกาย ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่กินของดิบ กินร้อนช้อนกลาง

Pender (2002) กล่าวถึงพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ (Health promotion behavior) ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพ การมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดีช่วยคงไว้ ซึ่งภาวะสุขภาพที่ปราศจากการเจ็บป่วย การป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันเรื่องของสุขภาวะนั้นยังมีความแตกต่างกันออกไปตามคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่นงานวิจัยของเบญจพร สว่างศรีและเสริมศิริ แต่งาม (2556) พบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นเพศหญิงมีระดับการดูแลสุขภาพของตนเองสูงกว่าเพศชาย ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพโสดมีระดับการดูแลสุขภาพตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส เป็นต้น รวมถึงสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ด้วย ขณะเดียวกันงานวิจัยของอุเทน ลาพิงค์ (2561) พบว่า สุขภาวะทางสังคมที่ดีของผู้สูงอายุในภาคเหนือ คือ การอยู่ร่วมกันด้วยดีในครอบครัว รวมทั้งในชุมชนและที่ทำงาน อย่างไรก็ตามการพัฒนาสุขภาวะให้มีความสมบูรณ์ส่วนหนึ่งอาจมาจากการรับประทานอาหาร โดยอาหารพื้นบ้านเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการสร้างเสริมสุขภาพ เนื่องจากอาหารพื้นบ้านจะใช้พืชผักจากธรรมชาติตามหัวไร่ปลายนาเป็นวัตถุดิบ ไม่มีสารปรุงแต่งใดๆ และมีความปลอดภัยต่อสุขภาพ (สามารถ ใจเตี้ย, 2558)

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนาในการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ: การศึกษานำร่อง ของขวพรรณ จันทร์ประสิทธิ์, สุมาลี เลิศมัลลิกาพร, ธาณี แก้วธรรมานุกุล, วรันธรณ์ จงรุ่งโรจน์สกุล และปิยวรรณ สวัสดิ์สิงห์ (2563) พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนาในการส่งเสริมสุขภาพและปกป้องสุขภาพโดยการใช้หลักเบญจ อ. สู่อายุยืน ได้แก่ อาหาร คือ การกินตามธรรมชาติ ปลอดภัย ผู้สูงอายุล้านนาจะรับประทานอาหารครบสามมื้อหลัก “ข้าวเป็นหลัก ผักเป็นยา ถั่วเป็นอาหารเสริม” เลือกรับประทานพืชผักผลไม้ตามฤดูกาลที่ขึ้นตามธรรมชาติ ไม่มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และไม่ใช้สารปรุงรส (ผงชูรส) ในการประกอบอาหาร ออกกำลังกาย กิจกรรมตามวิถี ด้วยการทำงานหรือทำกิจกรรมที่เคลื่อนไหวร่างกายอยู่เสมอ เช่น การเดิน การหาหรือหิ้วของในการทำสวนทำไร่ เป็นต้น ซึ่งลักษณะงานดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้พลังงานของร่างกาย อารมณ์มุ่งสู่ศีลธรรม จิตใจเบิกบาน ชาวล้านนาให้ความสำคัญกับการรักษาอารมณ์ด้วยการเข้าวัดฟังธรรม นั่งสมาธิ หรือนอนทุกวันสัปดาห์ (วันพระ) ให้หลักธรรมะในการจัดการอารมณ์ เป็นต้น อาภาศติบริสุทธิ ปลอดภัย ด้วยการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษทางอากาศ และเอื้ออาหารห่วยโย ใส่ใจกัน ด้วยการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างกันของผู้สูงอายุและสมาชิกในชุมชน เช่นเดียวกับภูมิปัญญาสากลที่เน้นการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในส่วนหลัก “อ” ได้แก่ อาหาร ออกกำลังกาย อากาศที่บริสุทธิ์ อารมณ์ หลีกเลี่ยงอบายมุข ป้องกันอุบัติเหตุ อนามัย โรคภัย (Department of Health, 2012)

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนาในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการพัฒนาสังคมในช่วงตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กระแสวัฒนธรรมจากภายนอกได้เข้ามามี บทบาท ต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนาเป็นอย่างมาก ซึ่งกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีผลทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวล้านนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปัจจุบันเมืองเชียงใหม่ต้องเผชิญกับปัญหา ต่างๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาคมนาคมในท้องถิ่นขาดจิตสำนึกที่ดีของความเป็นพลเมือง รวมไปถึง ปัญหาการละทิ้งรากเหง้าและภูมิปัญญาเดิมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดความห่างเหินจากการ เป็นสังคมที่ยั่งยืน (ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์, 2543) งานวิจัยของเกศสุตา สันธิสันติกุล, ขนิษฐา เสถียรพิระกุล และบุญจรรย์ โกลานันท์ (2561) พบว่า ความมั่นคงทางอาหารในมุมมองของเกษตรกรอินทรีย์คือ ความสามารถในการ เข้าถึงแหล่งอาหาร การเสริมสร้าง เศรษฐกิจครัวเรือน การมีวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนพึ่งพาและการมีสุขภาพ ที่ดี 2) วิถีของการทำเกษตรอินทรีย์ ด้านการผลิต การแสวงหารายได้ วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารในแง่การเข้าถึงอาหารปลอดภัยอย่างพอเพียง ความพอเพียง ด้านเศรษฐกิจและความยั่งยืนของการผลิตอาหาร และ 3) แนวทางพัฒนาความ มั่นคงทางอาหาร แบ่งออกเป็น แนวทางการพัฒนาระดับชุมชน ได้แก่ การพัฒนาและสืบทอดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ การขยายผลการทำ เกษตรอินทรีย์ การสร้างเครือข่าย การเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัว การสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลดิน น้ำป่าและการเพิ่มประสิทธิภาพการสนับสนุนของหน่วยงาน ส่วนแนวทางสนับสนุนเชิงนโยบาย ได้แก่ การ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ การส่งเสริมพันธุ์กรรมพืช ท้องถิ่นในการเพาะปลูก การส่งเสริมการเกษตรแบบพึ่งตนเอง และการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อก่อให้เกิดความ ยั่งยืนให้กับอาหารพื้นที่บ้าน

ในมุมมองการพัฒนาอาหารล้านนาในมิติของเศรษฐกิจ อาหารล้านนามีส่วนในการพัฒนา เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใต้โครงการไทยเข้มแข็งของรัฐบาลไทยที่มีเป้าหมาย เพื่อให้ประเทศไทยเป็น ศูนย์กลางอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน (Creative Industrial Hub of ASEAN) และเพื่อเพิ่มมูลค่า ทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย เน้นการปรับประยุกต์วัฒนธรรม ภูมิปัญญาดั้งเดิม ผสมผสานเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ งานวิจัยของอรอนงค์ ทองมี (2558) พบว่า สภาพปัญหา ของอาหารล้านนาและแนวทางการแก้ปัญหาในด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ สุขลักษณะ ด้านเครื่องมือและเทคโนโลยียังขาดเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพราะขาดงบประมาณ ด้านคุณภาพอาหารล้านนาพบว่า คุณภาพอาหารล้านนาไม่คงที่ โดยเฉพาะช่วงที่โครงการสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ซบเซา ขาดการตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ทำให้คุณภาพอาหารลดลง ด้านมาตรฐานอาหาร ล้านนาพบว่า บรรจุภัณฑ์อาหารล้านนายังไม่ได้พัฒนาให้เป็นที่ถูกใจผู้บริโภค รวมถึงการปรับปรุงระดับดาวใน ผลิตภัณฑ์อาหารล้านนา เพราะมีทุนในการผลิตน้อย ด้านการตลาดพบว่า บางครั้งไม่มีการหาตลาดรองรับสินค้า ผลิตภัณฑ์อาหารล้านนา และด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์พบว่า ยังขาดการพัฒนาและการทำกรรมวิธีการผลิตให้เป็น ที่ยอมรับในกลุ่มผู้บริโภค ซึ่งอาจนำกรอบเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาใช้กับอาหารล้านนาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เอกลักษณ์ของอาหารล้านนา เทคโนโลยีที่เหมาะสม การบริการที่มี

เอกลักษณ์เฉพาะตัว หรือสินค้าที่มีเอกลักษณ์ของกลุ่ม พร้อมกับการออกแบบที่สร้างสรรค์ อาจเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้อาหารล้านนาได้รับความนิยม และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อไปได้ อย่างไรก็ตามอาหารบางประเภทเริ่มหายสาบสูญไปที่ละเล็กละน้อย เนื่องจากการขาดความสนใจของผู้คนสมัยใหม่ที่จะช่วยสานต่อความรู้ในด้านอาหารพื้นบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนสมัยใหม่

บทสรุป

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนา มีวัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่อิงแอบอยู่กับธรรมชาติ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนการเสริมสร้างสุขภาวะให้กับผู้ที่อาศัยอยู่ในแถบภูมิภาคนี้ ชาวล้านนายังคงการบริโภคพืชผัก สมุนไพรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ รวมทั้งพืชผักสมุนไพรที่ได้ปลูกไว้ตามริมรั้วบ้านเรือนของตนเอง แล้วได้นำพืชหรือสมุนไพรเหล่านั้นมาปรุงเป็นอาหารต่างๆ เช่น แกง ตำ ยำ คั่ว ลาบ ส้า หรือลู้ ซึ่งวิธีการปรุงอาหาร ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น และตามลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่อย่างหลากหลายในพื้นที่ ขณะเดียวกันการบริโภคอาหารของชาวล้านนาก็เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องของการรับประทานอาหารแต่ละชนิด เช่น การบริโภคอาหารที่เป็นยา การบริโภคอาหารให้ตรงตามฤดูกาล หรือการบริโภคอาหารที่ไม่ผิดสำแดง เป็นต้น ซึ่งมีส่วนช่วยให้มีสุขภาวะที่ดี นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นๆที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสร้างสุขภาวะ เช่น อากาศ การออกกำลังกาย และกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนามีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและมีความพยายามนำเสนออาหารล้านนาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าที่เกิดขึ้นพร้อมกับการท่องเที่ยว ทว่ายังขาดความพร้อมทั้งทางด้านคุณภาพและมาตรฐานของอาหาร และการสืบต่อของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาการแปรรูปอาหารที่ยังขาดช่วง ซึ่งอาจมีส่วนทำให้อาหารของชาวล้านนาบางอย่างสูญหายไป ดังนั้นวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนาอาจมีการมีการเก็บรวบรวม บันทึก จัดทำเป็นฐานข้อมูลไว้เพื่อให้ลูกหลาน คนรุ่นหลังได้เรียนรู้สืบไป

ข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวล้านนา อาจนำมายกระดับเป็นนวัตกรรมการบริโภคอาหารที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างสุขภาวะให้กับผู้บริโภค เพราะอาหารล้านนาส่วนใหญ่มีวัตถุดิบที่มาจากธรรมชาติ เช่น พืช สมุนไพร เป็นต้น ซึ่งพืชสมุนไพรเหล่านั้นมีสรรพคุณทางยาและคุณค่าทางอาหาร

เอกสารอ้างอิง

เกศสุตา สันติสันติกุล, ขนิษฐา เสถียรพิระกุล และบัญญัติร์ โฉลนันท. (2561). แนวทางพัฒนาความมั่นคงทางอาหารในชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร*, 35 (3):63-72.

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

จิราพร เกศพิชญพัฒนาและคณะ. (2550). *สูงวัยไม่สูญค่า*. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ฉวีวรรณ สุวรรณภา อรอนงค์ วุวงศ์และเสริมศิลป์ สุขเมธีสกุล. (2561). อาหารพื้นบ้าน: กระบวนการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจริยธรรมทางสังคมในชุมชนภาคเหนือ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(4):1306-1319.

ชวพรรณ จันทร์ประสิทธิ์และคณะ. (2563). ภูมิปัญญาท้องถิ่น “ล้านนา” ในการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ: การศึกษานำร่อง. *พยาบาลสาร*, 47(1): 185-197.

ชิษณุพงศ์ ศิริโชตินิศากร. (2559). *การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมอาหารพื้นถิ่นเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์. (2543). *เชียงใหม่ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21=Chiang Mail towards the 21st century*. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่.

ทัศนีย์ อารมณีกเลี้ยงและสุภาพ ฉัตรภรณ์. (2557). เส้นทางการสืบสานภูมิปัญญาอาหารล้านนาสู่ความยั่งยืน. *วารสารวิทยาศาสตร์สาขาสังคมศาสตร์*, 35 (2):189-205.

เบญจพร สว่างศรีและเสริมศิริ แต่งงาม. (2556). การดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มทรส*, 1(2): 128-137.

ประเวศ วะสี. (2543). *คุณภาพผู้สูงอายุที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรรณเพ็ญ เครือไทย. (2552). *ช่วงพญาสุขภาพล้านนา*. เชียงใหม่: มรดกล้านนา.

พระไพศาล วิสาโล. (2552). *สุขแท้ด้วยปัญญา วิถีสู่สุขภาวะทางปัญญา*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สสส.

พาณี ศิริสะอาด. (2553). *การใช้สมุนไพรในวัฒนธรรมล้านนา*. สืบค้น 9 ตุลาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/notes/ตำรายา-ตำราไทย/การใช้สมุนไพรในวัฒนธรรมล้านนา/152595871441198/>

ภัทราพร เกษสังข์และคณะ. (2562). การพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการสุขภาวะของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 13 (46) : 90-100.

รัมภา ศิริวงศ์. (2544). *การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมอาหารล้านนา*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศันสนีย์ กระจำโนม. (2556). *องค์ความรู้ด้านการบริโภคอาหารของผู้สูงอายุในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยวน ไทลื้อ ไทยองและไทใหญ่ภายใต้วัฒนธรรมล้าน*. งานวิจัยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

สมพันธ์ เตชะอธิก และวินัย วงศ์อาสา (2012). สุขภาวะชุมชนเพื่อความอยู่ดีมีสุข. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 29 (2): 3-22.

สมหมาย เปรมจิตต์และคณะ. (2550). *ครอบครัวสบายสไตล์ล้านนา: วิถีชีวิตและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สามารถ ใจเตี้ย. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริโภคอาหารพื้นบ้านของผู้สูงอายุในเขตเมือง. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพฯ*, 31 (2): 1-8.
- สามารถ ใจเตี้ย. (2561). วัฒนธรรมสุขภาพล้านนาเพื่อการดูแลสุขภาพ. *ธรรมศาสตร์เวชสาร*, 18(2): 240-248.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2552). *พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550*. นนทบุรี : บริษัท วิกี จำกัด.
- อรอนงค์ ทองมี. (2558). วัฒนธรรมอาหารล้านนา:การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์ ราชภัฏรำไพพรรณี*, 2(1): 25-54
- อุเทน ลาพิงค์.(2561). การพัฒนาสุขภาวะทางสังคมของผู้สูงอายุโดยใช้หลักสังคัตถุ 4 ในภาคเหนือ. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 18(2): 233-244.
- Adams, T., Bezner, J.,and Steinhardt, M. (1997), The conceptualization and measurement of perceived wellness: Integrating balance across and within dimensions. *American Journal of Health Promotion*, 11(3): 208-218.
- Appadurai, A. (1981). Gastro-politics in Hindu South Asia. *American Ethnologist*, 8(3): 494-511.
- Department of Health, Ministry of Public Health. (2012). Home care for older persons in communities. Retrieved from <https://spkhp.files.wordpress.com/2016/01/manual-elderlycare-volunteer.pdf> (In Thai)
- Mintz, Sidney W.and Du Bois, Christ M. (2002). The Anthropology of Food and Eating. *Annual Review of Anthropology*.31: 99-199.
- Pender, N.J., Murdaugh, C.L., and Parsons, M.A. (2002). *Health Promotion in Nursing Practice*. 4th (ed). New Jersey : Pearson Education, Inc.

การเก็บอากรที่ดิน: พัฒนาการระเบียบการจัดเก็บภาษีที่ดินและการจัดการปกครองในมณฑลพายัพของ
รัฐบาลสยาม ระหว่าง ค.ศ. 1900-1925

LAND TAXATION: THE DEVELOPMENT OF LAND TAX LAWS AND THE ADMINISTRATION IN
THE NORTHWEST SIAM (MONTHON PAYAP), 1900-1925

Received: 19/10/2564

Revised: 22/11/2564

Accepted: 02/12/2564

ชัยวัฒน์ ปะสุนะ¹

Chaiwat Pasuna¹

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการระเบียบการจัดเก็บภาษีที่ดิน และการจัดการปกครองในมณฑลพายัพของรัฐบาลสยาม ระหว่างช่วง ค.ศ. 1900-1925 โดยมีประเด็นในการศึกษาพัฒนาการด้านการปกครองของมณฑลพายัพ การจัดเก็บภาษีที่ดินในมณฑลพายัพ การออกกฎหมายกำหนดความรับผิดชอบและหน้าที่ของข้าราชการในการเก็บภาษีที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงอัตราจัดเก็บภาษีที่ดิน แนวคิดสำคัญในการศึกษา คือ พลวัตการปกครองและกฎหมาย ซึ่งในกระบวนการศึกษาใช้วิธีวิทยาทางประวัติศาสตร์ โดยศึกษาจากหลักฐานชั้นปฐมภูมิและเอกสารงานวิจัยในชั้นทุติยภูมิ ผลการศึกษาพบว่าในช่วงจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล รัฐบาลสยามได้ออกกฎหมายจัดเก็บภาษีที่ดินในรูปแบบเงินตรา โดยกำหนดพันธะหน้าที่ของราษฎรในฐานะผู้เสียภาษี และข้าราชการส่วนท้องถิ่นในฐานะพนักงานการจัดเก็บภาษี ซึ่งหลังจากประกาศพระราชบัญญัติจัดเก็บอากรที่ดินมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ค.ศ. 1900 ส่งผลให้เปิดโอกาสแก่รัฐบาลในการเข้าไปจัดการจัดผลประโยชน์ที่ดินของราษฎร และกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน นอกจากนี้พบว่ารัฐบาลสยามได้ศึกษาเรียนรู้ลักษณะทางกายภาพของที่ดินผ่านการรายงานจากบรรดาข้าราชการ แล้วนำมาประมวลผลเพื่อปรับปรุงอัตราการจัดเก็บภาษีที่ดินให้มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงของพื้นที่มณฑลพายัพ บทความนี้นำไปสู่ความเข้าใจพัฒนาการของกฎหมาย และการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับมณฑลพายัพด้านการจัดเก็บภาษีที่ดินภายใต้การทำงานของข้าราชการเทศาภิบาลทุกระดับ

คำสำคัญ: ภาษีที่ดิน, การจัดเก็บภาษี, รัฐบาลสยาม, การจัดการปกครอง, มณฑลพายัพ

ABSTRACT

This article studies about the development of land tax laws and the administration of northwest Siam (Monthon Payap) between 1900-1925. The issues of this study were: 1) the development of the administration in Monthon Payap, 2) land taxation in Monthon Payap, 3)

¹ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Department of History Faculty of Arts Chulalongkorn University

* E-mail: chaiwatpasuna@gmail.com

legislation establishing duties of civil servants for collecting land tax, and 4) land tax rates changed. The concept of the article is the dynamics of governance and the law. The article carried out a series of primary and secondary sources along with historical research. The results of the study show that the Siamese government announced a law of collecting land tax during the Thesaphiban country's administrative management. There are obligations of citizens as taxpayers and local civil servants as tax collectors. After the promulgation of the Northwest County Tax Act of 1900, it opened opportunities for the government to manage land benefits from the people and formulate policies on land development. In addition, this study was found that the Siamese government had learned the physical characteristics of the land in Monthon Payap through reports from government officials and then processed to improve the rate of land taxation to be consistent with the reality of the land conditions of Monthon Payap. This article leads to an understanding of the development of the law and the expansion of Monthon Payap's knowledge concerning land tax under the work of all levels of Siamese civil servants.

Keywords: Land tax, Taxation, Siamese Government, Administration, Monthon Payap

บทนำ

การใช้ประโยชน์จากผืนแผ่นดิน เป็นสิ่งที่เป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมและการเมืองของมนุษย์ อันเนื่องมาจากการเลือกตั้งมั่นสร้างถิ่นฐานบ้านเรือนอย่างถาวร ความซับซ้อนของสังคมที่มากขึ้นส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาการด้านแนวคิดเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินในฐานะทรัพย์สิน กระทั่งพัฒนาไปสู่การถือครองกรรมสิทธิ์ ซึ่งการแสดงความเป็นเจ้าของที่ดินนำมาซึ่งการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด โดยเฉพาะสำหรับการเพาะปลูกพืช ทำเกษตรกรรม ปศุสัตว์ ฯลฯ ฉะนั้นผู้ที่สามารถครอบครองที่ดินจำนวนมากจึงถือว่ามีอิทธิพล และได้รับการยอมรับในสังคมว่าอยู่ในสถานะที่เหนือกว่า จะสังเกตได้ว่าที่ดินและการเมืองจึงถือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างไม่อาจปฏิเสธได้

ดังตัวอย่างแนวคิดที่มีเค้าโครงจากการถือครองที่ดิน คือ แนวคิดเกี่ยวกับกษัตริย์ ก็ล้วนแต่มีรากฐานการครอบครองที่ดินเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในวัฒนธรรมอินเดียพบความเกี่ยวข้องกับการกำหนดสถานะทางชนชั้น กษัตริย์กับการครอบครองที่ดิน หากวิเคราะห์รากศัพท์ภาษาบาลีใช้คำว่า “เขตต” (Land) “ขัตติย” (Landlord; King) และภาษาสันสกฤตใช้คำว่า “เกษตร” (Land) “กษัตริย์” (Landlord; King) นอกจากนี้ในวัฒนธรรมไทยก็ได้รับอิทธิพลความคิดดังกล่าวมาด้วยเช่นกัน ดังปรากฏคำที่บ่งบอกโดยตรง คือ เจ้าแผ่นดิน หมายถึง ผู้เป็น

เจ้าของที่ดิน นอกจากนี้ยังพบแนวคิดดังกล่าวได้รับการพรรณนาไว้เชิงพุทธจักรวาล ในพระสูตรตันตปิฎก ระบุกำเนิดกษัตริย์สัมพันธ์กับที่ดินในพระสูตรที่ชื่อว่า “อคคณฺณสูตร” กล่าวว่ากษัตริย์นั้นมาจากการที่ “...อันมหาชนสมมติ...เหตุที่สัตว์นั้นเป็นใหญ่แห่งที่นาทั้งหลาย...” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, น. 96) ซึ่งสะท้อนได้ว่าที่ดินนอกจากจะเป็นแหล่งเพาะปลูกใช้ประโยชน์แล้ว ยังแฝงนัยยะของกระบวนการพัฒนาทางสังคมและการจัดลำดับชั้นในสังคมอีกด้วย

ที่ดินจึงถือเป็นสิ่งสะท้อนสถานะและบทบาทของบุคคล ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์และการจัดระเบียบเพื่อใช้ประโยชน์ ดังเช่นการเกิดสถานะของผู้ปกครองในฐานะ “เจ้าของที่ดิน” และผู้อยู่ใต้ปกครองในฐานะ “แรงงานข้าทาส” ที่อาศัยในที่ดินหรือใช้ประโยชน์จากที่ดิน นอกจากนี้พบว่าการจัดลำดับชั้นในสังคมของกลุ่มคนที่อาศัยในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ได้นำที่นามาเป็นส่วนระบุสถานะ โดยเฉพาะตัวอย่างเมื่อล้านนาเป็นประเทศราชของสยาม มีการกำหนดสถานะของชนชั้นปกครองล้านนา เช่น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ประกาศถือศักดินาให้พระเจ้าประเทศราช 15,000 ไร่ เจ้าประเทศราช 10,000 ไร่ พระยาประเทศราช 8,000 ไร่ เจ้าอุปราช 5,000 ไร่ เจ้าราชวงศ์ 3,000 ไร่ ฯลฯ (พระราชบัญญัติศักดินาเจ้านายพระยาท้าวแสนเมืองประเทศราช, 2442, น. 197)

ฉะนั้นด้วยวิธีคิดดังกล่าวนี้การจัดเก็บภาษีจึงกลายเป็นหนึ่งในวัตรปฏิบัติที่ผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความคุ้นเคย อนึ่งกรณีข้อยกเว้นการจัดเก็บภาษี หากต้องการพัวพันระยะที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน มักจะเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา ทั้งที่ดินและกำลังคนที่ได้รับกลบนาเข้ารับใช้พุทธศาสนานั้น จะได้รับการยกเว้นเก็บภาษีต่างๆ อันเนื่องมาจากการแสดงตนในฐานะองค์ศานูปถัมภกของผู้ปกครองแผ่นดิน (กรมศิลปากร, 2551, น. 19-22) นอกจากนี้ในกฎหมายเก็บภาษีที่ดินสมัยรัชกาลที่ 5 ค.ศ. 1900 ระบุการจัดการภาษีที่ดินของวัดไว้ว่า “...ถ้ามีผู้อ้างว่าที่นารายใดเป็นนาธาตุนาวัด ก็ให้เจ้าพนักงานไต่สวนดู ถ้าได้หลักฐานว่าเป็นนาธาตุนาวัดแล้ว ก็ให้นำเงินที่เก็บได้นำส่งเว่ยยาวจักรวัด หรือเจ้าพนักงานคลัง แล้วแต่เค้าสนามหลวงจะบัญชา...” (ข้อบังคับการเก็บเงินอากรที่ดิน มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทร์ ศก 119, 2443, น. 75)

มณฑลพายัพก็เช่นเดียวกันที่มีลักษณะร่วมของวัฒนธรรมการถือครองที่ดิน กระทั่งสามารถใช้จำแนกบทบาทและสถานะของคนในสังคม ในอดีตผู้คนที่อาศัยในหัวเมืองล้านนาจะเก็บภาษีที่ดินจากการเรียกเก็บผลผลิตที่ได้จากผืนแผ่นดิน เช่น ข้าว ผลไม้ ฯลฯ กระทั่งเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปเริ่มเก็บภาษีที่ดินในรูปแบบเงินตรา ความเปลี่ยนแปลงที่ถือเป็นจุดเปลี่ยนในการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลสยามในมณฑลพายัพ เกิดขึ้นหลังจากการยกเลิกสถานะประเทศราชของมณฑลพายัพ พร้อมกับการนำรูปแบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลและระบบมหาดไทยเข้ามาใช้ เพื่อรวมอำนาจจากเจ้านายพื้นเมืองให้ไปอยู่ที่รัฐบาลกรุงเทพฯ ส่งผลให้การจัดเก็บภาษีที่ดินเป็นหน้าที่และผลประโยชน์โดยตรงต่อรัฐบาลสยาม เนื่องจากได้ลดบทบาทของเจ้านายพื้นเมืองลง โดยใช้ระบบราชการและการจัดสรรเงินตอบแทนเป็นรายเดือนให้แก่เจ้านายในมณฑลพายัพ เงินที่ใช้สำหรับจ่ายทดแทนการเก็บภาษีส่วยอากรที่เจ้านายพื้นเมืองเสียอำนาจให้แก่รัฐบาลสยาม เป็นเงินที่มาจากการเรียกเก็บภาษีในท้องที่

หลายรูปแบบ หนึ่งในนั้นมาจากการเก็บภาษีที่ดิน โดยเฉพาะพื้นที่ไร่นาและพื้นที่เพาะปลูก โดยตราเป็นกฎหมายข้อบังคับอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการส่วนมณฑล ที่จะเป็นกลไกปฏิบัติหน้าที่เก็บภาษีจากท้องถิ่นส่งเข้าสู่ส่วนกลางอีกด้วย

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดเก็บอากรที่ดินในมณฑลพายัพ ถือว่าค่อนข้างได้รับการศึกษาไว้อย่างจำกัด โดยเฉพาะงานชิ้นสำคัญที่ศึกษามณฑลพายัพ คือ หนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ล้านนา” (สร้อยดี อ่องสกุล, 2557) และ “เปิดแผนยึดล้านนา” (เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว, 2559) งานทั้งสองชิ้นให้ข้อมูลต่อการศึกษาด้านมณฑลพายัพในเชิงความเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่กระนั้นก็พบว่าลักษณะร่วมของงานศึกษาที่เกี่ยวกับมณฑลพายัพมักให้ความสำคัญแก่วิธีการจัดการปกครองและโครงสร้างการปกครองของรัฐบาลสยาม และให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมณฑลพายัพเป็นภาพองค์รวม ซึ่งเมื่อศึกษาไปถึงประเด็นเศรษฐกิจไม่ได้ศึกษาเฉพาะประเด็นในด้านการจัดการกับภาษีและที่ดินในมณฑลพายัพ การสำรวจพรมแดนความรู้ทำให้ผู้เขียนบทความตระหนักได้ว่าประเด็นการศึกษาด้านการจัดเก็บอากรที่ดินในมณฑลพายัพในบทความนี้ จะมีส่วนช่วยเติมเต็มมณฑลความรู้ด้านล้านนาคติศึกษา ฉะนั้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาค้นคว้าในประเด็นดังกล่าว โดยเล็งเห็นว่าสามารถขยายขอบเขตและศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีอากรที่ดินมณฑลพายัพ ในลักษณะมุ่งศึกษาเฉพาะประเด็นลงไปเฉพาะด้าน

กระบวนการศึกษา

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะของการดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดินของรัฐบาลสยามที่มีต่อมณฑลพายัพ โดยใช้กลไกข้าราชการในระบบการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล
- 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการกับที่ดิน และเกณฑ์สำหรับจัดแบ่งประเภทที่ดิน รวมไปถึงการจัดแบ่งขอบเขตพื้นที่ในการกำหนดอัตราภาษีในท้องที่มณฑลพายัพ

ขอบเขต

ขอบเขตการศึกษาสามารถจัดแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ขอบเขตเชิงพื้นที่ และขอบเขตเชิงเวลา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ขอบเขตเชิงพื้นที่ (Space) ศึกษาการออกกฎระเบียบในการจัดเก็บภาษีที่ดินโดยรัฐบาลสยาม ในพื้นที่มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ หรือมณฑลพายัพภายใต้ขอบเขตอธิปไตยของรัฐบาลสยาม โดยมุ่งศึกษาการดูแลและการเรียกเก็บผลประโยชน์ด้านภาษีจากที่ดินของราษฎรภายในมณฑลพายัพ ซึ่งเป็นหัวเมืองที่มีความสำคัญในฐานะแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นดินแดนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

2) ขอบเขตเชิงเวลา (Time) โดยเริ่มศึกษาในช่วงการจัดการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจ และการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลในการบริหารราชการแผ่นดิน ตั้งแต่การออกประกาศพระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดิน ค.ศ. 1900 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์สยามดำเนินนโยบายการปฏิรูปการปกครองส่วนมณฑลอย่างเข้มข้น ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการปฏิรูปการจัดเก็บภาษีที่ดิน และสิ้นสุดการศึกษาใน ค.ศ. 1925 โดยเป็นปีที่สิ้นสุดรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กรอบคิด

กรอบคิดในการศึกษากำหนดแนวทางด้านภาษีที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและเอกชน (ราษฎร) โดยนักเศรษฐศาสตร์ได้ให้นิยามเกี่ยวกับภาษีอากรไว้พอสังเขป สำหรับกำหนดแนวทางการศึกษาการจัดเก็บอากรที่ดินมณฑลพายัพโดยรัฐบาลสยาม มีกรอบคิด 3 ลักษณะ ได้แก่ งานศึกษาของอรัญ ธรรมโน นำเสนอกรอบคิดเกี่ยวกับการอาศัยอำนาจรัฐเข้าบังคับ กล่าวว่า ภาษีอากรเป็นสิ่งที่รัฐบาลบังคับเก็บจากราษฎร โดยไม่จำเป็นต้องให้สิ่งอื่นใดตอบแทนแก่ผู้เสียภาษีโดยตรง ภาษีอากรจึงมีลักษณะของการบังคับเพื่อเรียกเก็บ ไม่ใช่ความสมัครใจของผู้เสียภาษีอากร (2507, น. 18) นิยามที่ได้รับการกำหนดไว้ใน “Concise Oxford English Dictionary” นำเสนอกรอบคิดเกี่ยวกับการจูงใจรายจ่ายของรัฐบาล กล่าวว่า ภาษีอากรเป็นเงินที่รัฐบาลเรียกเก็บจากบุคคล ทรัพย์สิน ธุรกิจ สำหรับสนับสนุนกิจการของรัฐ (2011) และงานศึกษาของรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ นำเสนอกรอบคิดเกี่ยวกับกลไกทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวว่า ภาษีอากรเป็นเงินส่วนที่รัฐไหลจากภาคเอกชนไปสู่ภาครัฐบาล เพื่อลดการใช้จ่ายของภาคเอกชนลง (2516, น. 9)

รูปแบบการจัดเก็บอากรที่ดินของรัฐบาลสยามในมณฑลพายัพสอดคล้องกับกรอบคิดข้างต้นของอรัญ ธรรมโน ฉะนั้นในบทความนี้จะได้นำเสนอภายใต้กรอบคิดที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ระหว่างรัฐบาลสยามที่มีต่อราษฎรมณฑลพายัพ ในฐานะผู้เรียกเก็บภาษีอากรที่ดิน ภายใต้แนวคิดของพันธะหน้าที่ของราษฎรที่จำเป็นต้องแสดงความอนุเคราะห์สนับสนุนเงินให้แก่กิจการของรัฐตามกรอบคิดที่นิยามไว้ในพจนานุกรมฉบับออกซฟอร์ด ดังนั้นจึงจะยึดเป็นกรอบคิดสำคัญในประเด็นศึกษาของบทความ

1. พัฒนาการจากประเทศราชสู่มณฑลพายัพ

หัวเมืองที่อยู่ต้นแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมเป็นที่ตั้งของกลุ่มวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งกระจายตัวอยู่ตามที่ราบระหว่างหุบเขา หัวเมืองล้านนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในพระราชอาณาเขตของกษัตริย์สยาม ตั้งแต่ช่วงการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีแห่งใหม่ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งผู้นำล้านนาในช่วงดังกล่าว คือ พระเจ้ากาวิละ ผู้มีเชื้อสายเมืองลำปาง เป็นผู้นำกำลังเข้ามาขอความช่วยเหลือจากสยามในการขับไล่พม่าจากล้านนา (พื้นม่าน) กระทั่งได้รับการสถาปนาแต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกให้เป็น “พระยามังรายชิรปราการ” พระเจ้าประเทศราชเมืองนครเชียงใหม่ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วิทยาจ, 2547, น. 152) ได้รับยศเทียบเท่าสัปตปฎลเศวตฉัตร ถือศักดินา 15,000 ไร่ (พระราชบัญญัติศักดินาเจ้านายพระยาท้าวแสนเมืองประเทศ

ราช, 2442, น. 197) ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญด้านความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง 2 ดินแดน โดยตั้งแต่นั้นมาส่งผลให้สถานะของหัวเมืองล้านนาเป็นประเทศราชของสยาม

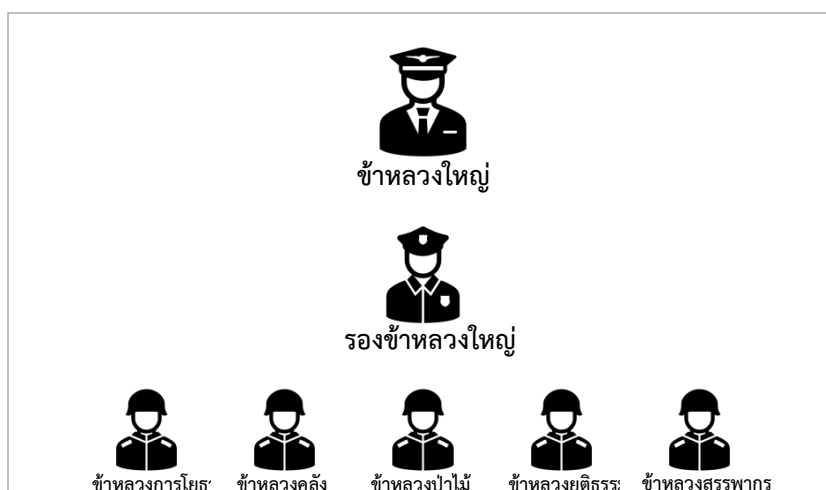
ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการยอมรับอำนาจสยาม ส่งผลให้หัวเมืองล้านนาต้องแสดงการเป็นส่วนหนึ่งในฐานะผู้ยอมรับอำนาจผู้ปกครองสยาม โดยการส่งเครื่องราชบรรณาการแสดงความสวามิภักดิ์อย่างต่อเนื่อง (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วัยอาจ, 2547, น. 157) นับตั้งแต่ ค.ศ. 1782 กระทั่งถึงในช่วงปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ผู้ปกครองล้านนายังคงส่งบรรณาการครั้งสุดท้ายในรอบปี ค.ศ. 1906 รูปแบบความสัมพันธ์แบบจารีตยุติบทบาท เนื่องจากถูกแทนที่ด้วยระบบราชการ ซึ่งสามารถถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลสยามเข้ามายังมณฑลพายัพได้โดยผ่านกองข้าหลวงเทศาภิบาล อีกทั้งได้รับการกำหนดอำนาจหน้าที่จากรัฐบาลโดยตรง ส่งผลให้ในทางปฏิบัติข้าหลวงมีอำนาจแทนที่เจ้านายพื้นเมือง ระบบเทศาภิบาลได้เข้ามาจัดระเบียบโครงสร้างอำนาจของรัฐให้ครอบคลุมท้องถิ่นมณฑลพายัพ ดังพระนิพนธ์ของสมเด็จพระปรมัยยิกายะราชานุภาพ เกี่ยวกับหน้าที่ข้าหลวงมาจากคำสั่งของรัฐบาล ความว่า

“...เป็นผู้บัญชาการและตรวจราชการทั่วทั้งปวง และราชการในมณฑลบรรดามีบทบัญญัติของรัฐบาล มอบให้เป็นหน้าที่ของเทศาภิบาล รับข้อเสนอและสั่งราชการที่จังหวัดจะบอกเข้ามายังกระทรวง และคอยฟังคำสั่งจากกรุงเทพฯ...จึงปรากฏว่าการปกครองโดยมีมณฑลเทศาภิบาลนั้นได้แบ่งเบาภาระจากกระทรวงการในกรุงเทพฯ ได้หลายสิบเท่า และเป็นการอนุเคราะห์แก่อาณาประชาราษฎร์ ซึ่งต้องพึ่งราชการให้ได้รับความสะดวกและรวดเร็วเป็นอุปถัมภ์ความสุขแก่ประชาชนโดยแท้ เทศาภิบาลได้มีหน้าที่สอดส่องควบคุมความประพฤติ และปฏิบัติงานของข้าราชการโดยใกล้ชิดและ โดยลำดับชั้น ให้สังวรระวังต่อความสุจริตยุติธรรมและอุตสาหะพยายามบำเพ็ญกรณียกิจโดยเคร่งครัด...” (ดำรงราชานุภาพ, 2495, น. 116, 118)

การเรียกเก็บภาษีที่ดินซึ่งเคยจ่ายให้แก่เจ้านายพื้นเมือง เริ่มเปลี่ยนแปลงตั้งแต่การออกพระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119 (ค.ศ. 1900) สะท้อนว่าเจ้าแผ่นดินที่แท้จริง คือ กษัตริย์สยาม ดังนั้นจึงมีอำนาจที่จะเรียกเก็บเงินภาษีจากราษฎรที่ใช้ประโยชน์ในที่ดิน และภาษีที่ดินจะได้รับการเรียกเก็บโดยกำหนดอัตราตามประกาศที่ข้าหลวงใหญ่จะแจ้งให้ทราบ ข้าราชการท้องถิ่นดำเนินการจัดเก็บภาษีแล้วนำเงินส่งเข้าพระคลังหลวงเพื่อนำไปใช้จ่ายในราชการของประเทศ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับมณฑลพายัพส่วนหนึ่งก็มาจากผลความงอกเงยของภาษี จะเห็นได้ว่ามณฑลพายัพล้วนได้รับการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคจากรัฐบาลส่วนกลางที่กรุงเทพฯ เช่น การสร้างถนน รถไฟ ไปรษณีย์ โทรเลข สถานที่ราชการ ฯลฯ ซึ่งความเจริญของบ้านเมืองเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเมืองการปกครองและการเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมท่ามกลางการล่าอาณานิคมจากชาติตะวันตก

การปรับสถานะจากประเทศราชสู่ส่วนหนึ่งของประเทศสยาม สะท้อนได้จากรูปแบบการยึดโยงกับศูนย์กลางอำนาจหรือกรุงเทพฯ โดยทรงสนพระทัยของผู้ปกครองสยามใช้ระบบจักรวาลสำหรับมองส่วนต่างๆ ภายใน

พระราชอาณาเขต ดังจะเห็นได้จากการขนานนามชื่อเรียกมณฑล ซึ่งสะท้อนตำแหน่งแห่งที่ว่าเป็นส่วนที่ตั้งอยู่ทางทิศใดของกรุงเทพฯ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงชื่ออยู่หลายครั้งแต่ยังสามารถสื่อถึงวิถีคิดของรัฐบาลสยาม ได้แก่ มณฑลลาวเฉียง มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ มณฑลพายัพ (ข้อบังคับสำหรับการปกครองมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119, 2443, น. 178, กฎข้อบังคับ เรื่อง เปลี่ยนชื่อมณฑล 4 มณฑล, 2444, น. 620) สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ระบุได้ว่าตำแหน่งของพื้นที่ของมณฑลพายัพ อยู่คล้อยไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของกรุงเทพฯ การกำหนดชื่อเรียกดังกล่าวยังสะท้อนถึงอำนาจและสิทธิขาดของสถานะความเป็นเจ้าผู้ปกครอง ฉะนั้นจึงจะเห็นได้ว่าสถานะของหัวเมืองล้านนา เริ่มได้รับความสนใจและถูกจัดวางตำแหน่งแห่งที่ในแผนที่ตามโลกทัศน์ของชนชั้นนำสยาม

ภาพที่ 1 โครงสร้างกองข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลพายัพ

ที่มา: ดัดแปลงจาก ข้อบังคับสำหรับการปกครองมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119, 2443, น. 178

จากแผนภาพข้างต้นเป็นการจัดลำดับโครงสร้างสายบังคับบัญชาแก่ข้าหลวงประจำมณฑลพายัพ ซึ่งข้าหลวงใหญ่ คือ ผู้ที่จะได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลให้มาปฏิบัติหน้าที่ ในฐานะผู้แทนต่างพระเนตรพระกรรณสำหรับศาลาว่าการรัฐบาลมณฑลพายัพตั้งอยู่ที่เมืองเชียงใหม่ และเป็นที่ตั้งศาลระหว่างประเทศอีกด้วย ฉะนั้นความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายในมณฑลพายัพ ส่วนใหญ่จึงสัมพันธ์กับเมืองเชียงใหม่เป็นสำคัญ

2. การจัดเก็บภาษีที่ดินในมณฑลพายัพ

การดำเนินนโยบายจัดเก็บอากรที่ดินในมณฑลพายัพ เริ่มมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นและสามารถปฏิบัติได้กับราษฎร อันเนื่องมาจากผลของการบังคับใช้กฎหมายที่ประกาศใช้โดยรัฐบาล ผ่านกลไกการปฏิบัติหน้าที่โดยข้าราชการในระดับมณฑล ฉะนั้นประเด็นศึกษาในด้านการจัดเก็บภาษีที่ดินในมณฑลพายัพ จึงเป็นผลมาจากกระบวนการ 2 ลักษณะ ซึ่งเป็นประเด็นในการศึกษาโดยจะได้อภิปรายใน 2 ประเด็นดังกล่าว ได้แก่ 1) รัฐบาล

สยามกับการออกกฎหมายเก็บภาษีที่ดิน และ 2) การกำหนดความรับผิดชอบและหน้าที่ของข้าราชการในการเก็บภาษีที่ดิน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 รัฐบาลสยามกับการออกกฎหมายเก็บภาษีที่ดิน

การดูแลจัดเก็บภาษีที่ดินจากรัฐบาลโดยผ่านการมอบหมายหน้าที่ให้แก่ข้าหลวงเทศาภิบาลเป็นฝ่ายปฏิบัติการ รัฐบาลสยามได้รับแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เข้ามาดำเนินแนวทางจัดเก็บภาษีที่ดินแก่ราษฎรในมณฑลพายัพ โดยพระองค์มีพระราชดำริว่า การจัดเก็บภาษีและอากรจากที่ดิน หมายถึงการเรียกเก็บ ค่านา ภาษียาสูบ หมากรุก มะพร้าว พลุ เป็นต้น ภายในพื้นที่มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ (พายัพ) ยังไม่ได้รับการจัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เนื่องจากสภาพของที่ดินสำหรับเพาะปลูกในมณฑลไม่เอื้ออำนวย บางเมืองสร้างเหมืองฝายกักเก็บน้ำ สามารถใช้น้ำในการเพาะปลูกจึงได้ผลผลิตจำนวนมาก บางเมืองพึ่งพาเฉพาะน้ำฝนตามฤดูกาลเท่านั้น จึงได้ผลผลิตที่ไม่มากพอหรือยังไม่สมบูรณ์ ถ้าหากจัดเก็บภาษีภายในมณฑลในอัตราเดียวกันจะสร้างความเดือดร้อนให้แก่ราษฎรเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกลุ่มของผู้ที่เก็บผลผลิตได้น้อย (พระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทร ศก 119, 2443, น. 69)

นอกจากนี้การงดเว้นเก็บภาษีที่ดินและอากรผลผลิต ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมที่ปรากฏว่าสามารถทำได้ แต่ทว่ากลับยังไม่ได้มีการประกาศอย่างเป็นทางการ โดยจะยกเว้นเรียกเก็บจากผู้ที่ไม่สามารถเพาะปลูกได้ ด้วยเหตุที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเหตุสุดวิสัย เช่น ภัยธรรมชาติ เกิดการจลาจล เกิดสงคราม ฯลฯ ฉะนั้นในฐานะเจ้าแผ่นดินสยามจึงโปรดฯ ให้ยกเลิกเก็บภาษีสำหรับผู้ที่ไม่สามารถเพาะปลูกเพื่อความยุติธรรม นอกจากนี้ภาษียาสูบที่เคยเรียกเก็บตามจำนวนต้น รัชกาลที่ 5 มีพระราชดำริโดยให้เปรียบเทียบอัตราที่เรียกเก็บภาษีค่อนข้างแพง อีกทั้งยังสร้างความไม่สะดวกแก่เจ้าพนักงานราชการที่เดินทางไปตรวจตราเก็บภาษี

นอกจากนี้การเก็บภาษีในเขตเมืองนครเชียงใหม่และนครลำพูน จัดเก็บภาษีมะพร้าวต้นละ 2 อัฐ ภาษีหมากต้นละ 1 อัฐ และภาษีพลูมัดละ 1 โสฬส รัฐบาลสยามพิจารณาเห็นว่าเป็นการเรียกเก็บในราคาแพงเนื่องจากพืชที่กล่าวมาข้างต้น ถือว่าเป็นพืชสวนครัวสำหรับปลูกไว้ใช้สอยในครัวเรือน อีกทั้งไม่สามารถผลิตได้จำนวนมากพอสำหรับเป็นสินค้าส่งออก แต่ทว่าไม่สามารถยกเลิกเก็บภาษีให้ได้ เนื่องจากเข้าเกณฑ์ภาษีจำพวกที่เรียกเก็บจากพืชสวนและไม้ล้มลุกเรียกว่า “อากรสมพัตสร” เช่น มะม่วง มะพร้าว ขนุน ส้มโอ หมาก ฯลฯ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2528, น. 215)

สาเหตุที่ทั้งปวงที่รัฐบาลสยามได้ยกมาประกอบการตัดสินใจข้างต้น เพื่อจะจัดการปฏิรูปการจัดเก็บภาษีที่ดินในหัวเมืองมณฑลพายัพใหม่ทั้งหมด และจัดการให้เป็นระเบียบแบบแผนเดียวกัน ซึ่งเน้นความเป็นเหตุเป็นผลและไม่กระทบชุดรีดราษฎรมากเกินไป ฉะนั้นในวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1900 จึงได้ออกประกาศ “พระราชบัญญัติการเก็บภาษีอากรที่ดิน มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทร ศก 119” บังคับใช้ในเดือน

ถัดไป หรือในวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1900 ขึ้นต้นจึงให้ยกเลิกการจัดเก็บภาษีจากมะพร้าว หมาก และพลู พร้อมทั้งกำหนดอัตราการจัดเก็บอากรค่านาใหม่ ดังต่อไปนี้

การจัดเก็บภาษีที่ดินหรืออากรค่านาในแตกต่างกันไปตามพื้นที่ 1) เขตเมืองเชียงใหม่ บริเวณ “หลังแม่ปิง” หมายถึง พื้นที่ซึ่งน้ำไหลลงสู่แม่น้ำปิง ให้เรียกเก็บภาษีที่ดินกำหนดอัตราไร่ละ 32 อัฐ และบริเวณ “หลังแม่คง” หมายถึง พื้นที่ซึ่งน้ำไหลลงสู่แม่น้ำคงหรือแม่น้ำสาละวิน ให้เรียกเก็บภาษีที่ดินกำหนดอัตราไร่ละ 16 อัฐ 2) เขตเมืองลำพูนให้เรียกเก็บภาษีที่ดินกำหนดอัตราไร่ละ 32 อัฐ 3) เขตเมืองน่าน บริเวณที่น้ำไหลลงสู่แม่น้ำน่านและแม่น้ำยม ให้เรียกเก็บภาษีที่ดินกำหนดอัตราไร่ละ 24 อัฐ และบริเวณน้ำไหลลงสู่แม่น้ำโขง ให้เรียกเก็บภาษีที่ดินกำหนดอัตราไร่ละ 16 อัฐ 4) เขตเมืองแพร่ ให้ลดการจัดเก็บภาษีที่ดินลง โดยเรียกเก็บเพียงไร่ละ 24 อัฐ 5) เขตเมืองลำปาง ให้ลดการจัดเก็บภาษีที่ดินลง โดยเรียกเก็บเพียงไร่ละ 16 อัฐ และ 6) เขตเมืองเถิน ให้ลดการจัดเก็บภาษีที่ดินลง โดยเรียกเก็บเพียงไร่ละ 16 อัฐ ส่วนพื้นที่ซึ่งราษฎรเข้าไปหักล้างางพงในเขตป่าและภูเขาเพื่อทำไร่ข้าว ให้เรียกเก็บเป็นภาษีชื่อ “อากรค่าไร่กรง” กำหนดให้จ่าย 16 อัฐ ต่อการปลูกข้าว 1 สัต ทั้งนี้พื้นที่ได้เก็บภาษีที่ดินแล้ว จะไม่ต้องเสียภาษีข้าวเพิ่มอีก หรือที่เรียกเก็บในชื่อ “อากรทางข้าว” (พระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทร ศก 119, 2443, น. 70-17)

ผู้ที่ครอบครองที่ดินเพื่อทำนามีหน้าที่ต้องเสียภาษีที่ดินให้แก่รัฐบาล แต่ทว่ามีบางกรณีที่สามารถยกเว้นได้เป็นต้นว่า การเป็นผู้ที่ได้รับพระบรมราชานุญาตยกเว้นการจัดเก็บภาษี ซึ่งจะต้องมีหนังสือรับรองแสดงต่อเจ้าพนักงานที่ไปเก็บภาษีที่ดิน โดยจะยกเว้นเฉพาะส่วนที่ได้รับการกำหนดตามหนังสือนั้น นอกจากนั้นยังมีกรณีที่เจ้าของที่นาซึ่งไม่สามารถทำนาได้ เนื่องจากสัตว์ที่ใช้ทำนานั้นล้มตาย หรือเกิดจากประสบภัยแล้งไม่สามารถหาน้ำมาทำนาได้ รวมถึงเหตุสุดวิสัยที่เกินกำลังเจ้าของที่นา และกรณีสุดท้ายเมื่อได้ลงมือปลูกข้าว แต่กลับได้ผลผลิตที่เน่าเสียส่วนหนึ่งหรือเสียทั้งหมด ทั้งที่เกิดจากสาเหตุภัยธรรมชาติ ฝนแล้ง น้ำท่วม มีสัตว์มารบกวน ฯลฯ ถ้าส่งผลกระทบต่อจำนวนผลผลิตข้าวแต่ยังถือว่ามีผลผลิตอยู่ ยังคงให้เรียกเก็บภาษีที่ดินหรืออากรค่านา

นอกจากนี้ได้กำหนดวิธีการลดค่าภาษีนา ได้แก่ กรณีถ้าผลผลิตข้าวในนาเสียหายทั้งหมด หรือเสียเกือบหมดให้ยกเว้นการจัดเก็บภาษีในที่นา และได้เพิ่มสัดส่วนการคิดคำนวณค่าภาษีนา โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ถ้าหากข้าวเสียหาย 1 ส่วน จะงดเว้นไม่เก็บเฉพาะในส่วนที่เสียหาย แต่ทว่าถ้าคำนวณแล้วเสียหายไม่ถึง 1 ส่วน จะยังคงเก็บภาษีที่ดิน นอกจากนี้ยังมีกรณีของภาษีอากรจากเดิมที่จัดเก็บเฉพาะต้นนั้น ได้เปลี่ยนมาจัดเก็บภาษีตามขนาดเนื้อที่เพาะปลูกแทน โดยเก็บภาษีที่ดินไร่ยาสูบไร่ละ 4 บาท อนึ่งจะสังเกตได้ว่าการออกประกาศจัดเก็บภาษีของรัฐบาลสยามที่กำหนดอัตราภาษีตามความเป็นจริง สะท้อนถึงการเรียนรู้และสามารถเข้าสำรวจตามสภาพพื้นที่จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการกำหนดภาษีที่ดินตามหัวเมืองในอัตราที่แตกต่างกัน แม้กระทั่งภายในเขตเมืองเดียวกันยังสามารถจำแนกประเภทการเก็บภาษีได้อย่างสมเหตุสมผล โดยได้รับอนุเคราะห์ข้อมูลส่วนหนึ่งมาจากกลุ่มเจ้านายพื้นเมืองที่ได้ทำหน้าที่เป็นข้าราชการของรัฐบาล และข้อมูลอีกส่วนหนึ่งได้มาจากคณะทำงานกอง

ข้าหลวงเทศาภิบาล ซึ่งรัฐบาลสยามเริ่มส่งมาประจำการในมณฑลพายัพ ตั้งแต่หลังลงนามสนธิสัญญาเมืองเชียงใหม่กับอังกฤษใน ค.ศ. 1874

2.2 การกำหนดความรับผิดชอบและหน้าที่ของข้าราชการในการเก็บภาษีที่ดิน

หลังจากออกกฎหมายกำหนดอัตราการเก็บภาษีที่ดินจากรัฐบาลส่วนกลางที่กรุงเทพฯ แต่ทว่ายังขาดการกำหนดความรับผิดชอบให้แก่ข้าราชการในมณฑลพายัพ ฉะนั้นรัฐบาลจึงต้องออกระเบียบและกำหนดความรับผิดชอบให้แก่ข้าราชการที่จะดำเนินการจัดเก็บภาษีที่ดิน ผ่านกฎหมายโดยออกประกาศ “ข้อบังคับการเก็บเงินอากรที่ดิน มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119” ลงวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 1900 วันเดียวกับการออกพระราชบัญญัติฯ ซึ่งจากการสำรวจบทบาทและหน้าที่สำคัญเหล่านี้ ทางรัฐบาลกำหนดให้เป็นหน้าที่ของข้าราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และนายอำเภอ เป็นเจ้าพนักงานที่เป็นฝ่ายลงพื้นที่ปฏิบัติการ ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวมอบหมายให้ในฐานะผู้ปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับราษฎร จึงสามารถรับรู้และเข้าใจได้ว่าใครเป็นเจ้าของผืนนาหรือที่ดิน และทราบถึงแนวอาณาเขตตามพื้นที่จริง (ดำรงราชานุภาพ, 2495, น. 120) อีกทั้งผู้นำฝ่ายท้องถิ่นได้รับการรับรองสถานะว่าเป็นข้าราชการของรัฐบาลอย่างเป็นทางการ ตั้งแต่ออกประกาศพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ค.ศ. 1897 (พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่, 2440, น. 110, 114, 124)

รัฐบาลสยามกำหนดหน้าที่เคาสนามหลวง (ฝ่ายบริหารระดับจังหวัด) ออกคำสั่งให้นายแขวงหรือนายอำเภอ จะเป็นพนักงานสำรวจจริงวัดที่ดิน โดยออกกำหนดให้ออกสำรวจจริงวัดที่ดินทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ 1) ที่ดินทำนาเพาะปลูกข้าว และ 2) ที่ดินทำไร่ยาสูบ จะเริ่มปฏิบัติงานตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคมของทุกปี และควรจัดเก็บเงินภาษีที่ดินให้แล้วเสร็จภายในเดือนมีนาคม ส่วนในขั้นตอนการลงมือจริงวัดกับพื้นที่จริงนั้น นายอำเภอจะมอบหมายให้กำนันเป็นผู้ออกพื้นที่เพื่อจริงวัด แต่ถ้ากรณีที่ยกานันไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวด้วยเหตุประการใดก็ตาม นายอำเภอจะต้องแต่งตั้งเจ้าพนักงานออกไปจริงวัดที่ดินแทน นอกจากนี้ขั้นตอนในการออกเดินสำรวจต้องนัดประชุมชี้แจงรายละเอียดเรื่องงานอย่างพร้อมเพรียง นายอำเภอจะชี้แจงวิธีการและกำหนดวันให้กำนันทราบ และให้สมุหบัญชีทำหน้าที่ตรวจรายการที่ดินที่กำนันจะออกไปจริงวัด พร้อมกับมอบแบบจริงวัดให้แก่กำนัน

ขั้นตอนการสำรวจที่ดินจะประกอบไปด้วยกำนันในฐานะข้าราชการปฏิบัติการ และจะมีพนักงานซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งให้มาตรวจราชการ เพื่อให้การจริงวัดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ขณะทำการออกสำรวจจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องออกเดินจริงวัดพร้อมกับเจ้าของที่ดิน พร้อมทั้งจะบันทึกรายละเอียดเป็นหลักฐานในใบนำจริงวัดแบบฟอร์มที่ 1 โดยรายละเอียดข้อมูลดังนี้ ชื่อเจ้าของที่ดิน ขนาดความกว้างและความยาวของที่ดิน ลงชื่อกำนันเป็นเจ้าพนักงาน และลงชื่อเจ้าของที่ดิน ถ้าหากว่าเจ้าของที่ดินเขียนหนังสือไม่เป็น ให้ใช้นิ้วหัวแม่มือข้างขวาประทับขาดลงบนตำแหน่งลงชื่อเจ้าของที่ดิน เพื่อป้องกันการพิพาทโต้แย้งในอนาคต ถ้าหากเจ้าของที่ดินติดธุระหรือไม่ส่งผู้แทนมาชี้เขตแดน มีบทลงโทษปรับเงินไม่เกิน 20 บาท จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือทั้งจำและปรับ (กฎเสนาบดีเพิ่มเติมการเก็บเงินอากรที่ดินในมณฑลพายัพ, 2444, น. 880) หลังจากนั้นให้กำนันนำใบต้นขั้วมามอบให้

สมุห์บัญชี เพื่อให้คำอนุญาตให้ที่ดินเป็นหน่วย ไร่ และงาน หลังจากได้ข้อมูลให้สมุห์บัญชีทำรายงาน ข้อมูลส่งไปยังเจ้าสนามหลวง เพื่อที่จะส่งรายงานไปยังเจ้าพนักงานนาประจำเมือง

เจ้าพนักงานนาจะออกสำรวจที่ดินตามที่มีรายงานมาให้ในภายหลัง เมื่อพิสูจน์ได้ว่าข้อมูลรายงานถูกต้อง ตรงกับสภาพที่ดินจริง จะกรอกใบเสร็จเก็บเงินแบบฟอร์มที่ 3 ส่งมอบต่อให้กรมการอำเภอทำการเรียกเก็บเงิน ที่ดินหรือที่นา ขณะจัดเก็บภาษีที่ดินให้นายอำเภอทำบันทึกบัญชีเงินสตราวันแบบฟอร์มที่ 7 และแจกจ่ายจำนวน เงินทั้งหมดที่เรียกเก็บไว้เป็นเล่มเฉพาะตามประเภทของที่ดินต่างหาก พร้อมทั้งออกใบเสร็จรับเงินโดยสามารถจ้าง วานคนมาช่วยเขียนใบเสร็จได้เพื่อให้ออกทันเวลา ในขั้นตอนการออกเก็บเงินราษฎรให้เตรียมบัญชีรายชื่อราษฎรที่ ต้องเสียภาษีที่ดินตามแบบฟอร์มที่ 4 ส่งไปยังที่ว่าการอำเภอให้นายอำเภอมอบแก่นำนสำหรับแจ้งจำนวนเงินที่ ต้องเสียภาษีแก่ราษฎร โดยจะต้องประกาศให้ทราบก่อนล่วงหน้าอย่างน้อย 15 วัน เพื่อเปิดโอกาสให้จัดเตรียม ทรัพย์สิน เมื่อถึงวันกำหนดนั้นกำนันจะต้องติดตามให้เสียภาษีได้ครบหมดทุกรายตามยอดรวมที่ต้องจ่าย

กรณีที่ราษฎรไม่สามารถนำเงินมาจ่ายภาษีที่ดินได้ นายอำเภอจะต้องออกหนังสือติดตามตัวผู้นั้น เพื่อนำ ตัวมาส่งต่อให้เจ้าสนามหลวง พร้อมกับต้นข้าวใบเสร็จที่จะเรียกเก็บภาษีที่ดิน ปรับค่าติดตามตัวเพิ่มจากภาษีที่ต้อง เก็บอีก 1 บาท (พระราชบัญญัติเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเก็บเงินอากรค่าที่ดินมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119, 2452, น. 67) รวมทั้งนายอำเภอสามารถออกประกาศยึดที่ดินของผู้ที่ยังไม่เสียภาษี และห้ามให้มีกิจกรรม การใช้ที่ดินทั้งเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์จนกว่าจะได้เสียภาษี นายอำเภอต้องส่งรายงานว่าจะเก็บเงินภาษีที่ดินแก่ เจ้าสนามหลวงตามแบบฟอร์มที่ 5 และเมื่อเก็บเงินภาษีเรียบร้อยแล้วให้นำบัญชีแนบมากับแบบฟอร์มที่ 6 พร้อมต้น ข้าวส่งให้เจ้าสนามหลวง กรณีที่มีผู้ที่ยังไม่ได้จ่ายภาษีให้นำตัวกลับไว้กับต้นข้าวในหน้าที่เจ้าของยังไม่จ่ายเงิน ซึ่งจะ อนุโลมได้ใน 4 กรณี ได้แก่ 1) ไม่ทราบว่าเจ้าของที่ดินอยู่ที่ใด 2) สถานะซ้ำจากการรังวัดซ้ำซ้อนกัน 3) นาอยู่ ระหว่างพิพาทคดี และ 4) เจ้าของที่ดินอพยพไปอยู่ที่อื่น (ข้อบังคับการเก็บเงินอากรที่ดิน มณฑลตะวันตกเฉียง เหนือ รัตนโกสินทร์ ศก 119, 2443, น. 73) นอกจากนี้รัฐบาลสยามกำหนดบทบาทและหน้าที่ของข้าราชการ ระดับเมืองหรือจังหวัด 2 ส่วน ได้แก่ 1) เจ้าพนักงานนาประจำเมือง และ 2) เจ้าสนามหลวง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) หน้าที่เจ้าพนักงานนาประจำเมือง

1.1) กำหนดความรับผิดชอบในการเก็บเงินภาษีที่ดินหรือที่นาภายในเมืองนั้น เมื่อกรมการอำเภอส่งสมุด บัญชีข้อมูลการสำรวจที่ดินมาแล้ว จะต้องตรวจสอบดูให้เรียบร้อยอย่างละเอียดถี่ถ้วน หลังจากนั้นมอบหมายงาน ให้เสมียนทยอยเขียนใบเสร็จ เพื่อนำเสนอต่อไปยังเจ้าสนามหลวงประจำเมืองตรวจสอบ ก่อนที่จะมอบหมายงาน ให้กรมการอำเภอเป็นผู้ทำหน้าที่จัดเก็บภาษีที่ดิน ส่วนบัญชีใบนำรังวัดที่ดินที่นายอำเภอรับมาจากกำนันแล้วเคย ส่งมอบเจ้าพนักงานนา ให้คืนบัญชีใบนำรังวัดที่ดินไปเก็บรักษายังที่ว่าการอำเภอ ส่วนเจ้าพนักงานนาเก็บไว้เฉพาะ บัญชีข้อมูล

1.2) ก่อนที่จะส่งใบเสร็จที่จะให้กำนันไปเก็บเงินให้กรรมการอำเภอ ต้องแจ้งนายอำเภอให้ทราบก่อน 20 วัน อีกทั้งเจ้าพนักงานนาจะทำใบยืมเงินเป็นสมมติไว้ ก่อนที่จะออกใบเสร็จให้ไปเรียกเก็บเงินจากราษฎร โดยจะต้องกำหนดเวลาเรียกเก็บเงินภาษีที่ดินตามความเหมาะสม ในขั้นตอนที่นายอำเภอจะเรียกรวมเงินภาษีจากกำนัน กำหนดให้จำนวนเงิน 1,000 บาท สามารถใช้เวลาได้ 3 วัน จำนวนเงิน 2,000 บาท สามารถใช้เวลาได้ 7 วัน การเก็บเงินต้องให้กรรมการอำเภอแจ้งราษฎรโดยกำหนดวันที่จัดเก็บอย่างถี่ถ้วน ซึ่งการกำหนดระยะเวลาต้องผ่อนผันไว้ให้แก่กรรมการอำเภอรวบรวมเงิน แล้วนำเงินมาส่งมอบ โดยอนุโลมให้สามารถพักเงินหลังจากสิ้นสุดวันจ่ายภาษีที่ดิน 2-3 วัน ตามความเหมาะสมของระยะทางจากอำเภอมาสู่ศาลาว่าการเมือง ถึงจะอนุญาตให้ตำบลอื่นเก็บเงินต่อ หากอำเภอใดยังไม่นำเงินมามอบให้เจ้าพนักงานนาแจ้งเจ้าพนักงานนาหลวง เพื่อที่จะออกหนังสือเร่งรัดเก็บเงินหรือกำหนดโทษให้เป็นตัวอย่างแก่อำเภออื่น

1.3) เจ้าพนักงานนาประจำเมืองควรจะต้องออกเดินทางไปตรวจราชการในพื้นที่จริงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้ช่วยแนะนำและชี้แจงให้แก่พนักงานที่เก็บภาษีที่ดิน ให้การเก็บภาษีดำเนินไปอย่างเรียบร้อย อีกทั้งต้องตรวจสอบจำนวนข้อมูลที่ดินกับใบเสร็จให้ตรงกันด้วย

2) หน้าที่เจ้าพนักงานหลวง

2.1) ถ้าหากกำนันมาแจ้งความว่า มีผู้ที่ยังไม่นำเงินภาษีมาจ่ายค่าที่ดินหรือที่นา ให้จับตัวมาส่งกรรมการอำเภอ แล้วส่งตัวมายังเจ้าพนักงานหลวงโดยให้พิจารณา เมื่อเห็นถึงเจตนาที่เป็นความตั้งใจไม่เดินทางมาเสียภาษีที่ดิน ให้ใช้กฎหมายบังคับให้นำเงินมาจ่ายทั้งหมดตามใบเสร็จ และต้องปรับเงินราษฎรเป็นค่าอาญาเพิ่มเติมอีก 1 บาท ส่งเงินค่าปรับหักเข้าคลังเป็นเงินหลวง

2.2) เจ้าพนักงานหลวงมีหน้าที่ออกประกาศหาตัวเจ้าของที่ดินเป็นระยะเวลา 15 วัน หลังจากที่ได้รับรายงานจากกรรมการอำเภอว่า ไม่ทราบชื่อเจ้าของที่ดินที่ไม่มาเสียภาษี และไม่สามารถตามหาตัวเจ้าของที่ดินได้ รวมทั้งที่ดินซึ่งเจ้าของได้อพยพไปอยู่ต่างถิ่นด้วยสาเหตุใดก็ตาม ถ้าหากยังไม่มีผู้มาแสดงตนรับผิดชอบว่าเป็นที่ดินของตนตามกำหนดเวลา ให้ยึดที่ดินแปลงนั้นปล่อยให้คนเช่าแล้วเก็บเงินค่าเช่าส่งเข้าคลังหลวง คิดเป็นเงินรายได้ในส่วนของการค่านา

2.3) เจ้าพนักงานหลวงมีหน้าที่แก้ไขและอนุโลม กรณีที่กรรมการอำเภอไม่สามารถจัดเก็บภาษี หรือการนำส่งภาษีที่ดินมีความขัดข้อง ซึ่งได้แจ้งรายงานมายังเจ้าพนักงานหลวงพิจารณาแก้ไขโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ทว่ากรณีที่กรรมการอำเภอไม่นำเงินและต้นข้าวใบภาษีที่ดินมาส่งมอบให้ได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานหลวงมีหน้าที่ปรับไหมเงิน โทษฐานที่นายอำเภอละเมิดข้อบังคับตามศักดินา ส่งเงินค่าปรับนายอำเภอเข้าคลังหลวง

2.4) ถ้าหากจะสามารถจัดเก็บเงินภาษีที่ดินหรือที่นาได้จำนวนมากหรือน้อย กำหนดให้ยกมอบเป็นเงินเป็นส่วนลด ในส่วนของกำนันร้อยละ 2 และมอบเป็นเงินแก่ผู้ใหญ่บ้านร้อยละ 3 แต่กรณีที่จะให้เงินส่วนลดนี้ไม่จำเป็นต้องรอให้จัดเก็บภาษีครบถ้วนทั้งหมด สามารถหักเงินส่วนดังกล่าวเก็บไว้ได้เลย

2.5) กรณีได้รับเรื่องร้องเรียนว่าผืนดินบริเวณส่วนใดเป็นที่กลบนาให้แก่พระธาตุหรือวัด มอบหมายให้เจ้าพนักงานไปตรวจสอบไต่สวน เมื่อพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงตามที่ได้รับการร้องเรียนมา ให้นำเงินภาษีที่ดินส่วนที่เก็บได้มอบไว้แก่ไวยาวัจกรประจำวัด หรือมอบให้เจ้าพนักงานคลังตามดุลยพินิจของเจ้าสนามหลวง

การจัดเก็บภาษีที่ดินโดยมากจะเป็นที่ดินทางการเกษตรเป็นสำคัญ ซึ่งทางราชการมองว่าเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดผลผลิตและทุนทรัพย์สำหรับแผ่นดิน ฉะนั้นจึงมีการแยกประเภทที่ดินการเกษตรเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ที่ดินสำหรับทำไร่ยาสูบ และ 2) ที่ดินสำหรับเพาะปลูกข้าว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ที่ดินสำหรับทำไร่ยาสูบ

1.1) มอบหมายให้กรมการอำเภอตรวจสอบรังวัด เพื่อเก็บเงินภาษีที่ดินปลูกยาสูบ ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม ของทุกปี และควรตรวจสอบและจัดเก็บภาษีให้เสร็จภายในเดือนมีนาคม

1.2) กำหนดให้ใช้ใบนำอย่างแบบฟอร์มที่ 16 ใบบัญชีสำรวจแบบฟอร์มที่ 17 ใบเสร็จแบบฟอร์มที่ 18 ให้เจ้าพนักงานนาประจำเมืองเตรียมบัญชีรายชื่อราษฎรที่ต้องเสียภาษีที่ดินตามแบบฟอร์มที่ 4 ส่งไปยังที่ว่าการอำเภอ ให้นายอำเภอมอบให้กำนันสำหรับจะได้ชี้แจงต่อแก่ราษฎรให้ทราบถึงอัตราภาษี โดยจะต้องแจ้งให้ราษฎรก่อนเก็บจริง 15 วัน เมื่อถึงวันเก็บภาษีที่ดินเสร็จสิ้น นายอำเภอจะส่งรายงานการเก็บภาษีให้เจ้าสนามหลวงตามแบบฟอร์มที่ 5 พร้อมทั้งทำสรุปค่าที่ปลูกยาสูบตามแบบฟอร์มที่ 19 ส่งให้เจ้าสนามหลวง

1.3) การจัดเก็บภาษีที่ดินไร่ยาสูบ กรณีที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นทั้งพนักงานปฏิบัติการรังวัด และเป็นพนักงานเก็บภาษี จะได้รับเงินส่วนลดกำนันร้อยละ 2 และผู้ใหญ่บ้านร้อยละ 3

2) ที่ดินสำหรับเพาะปลูกข้าว

2.1) กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นพนักงานสำรวจนาข้าว จะได้รับเงินส่วนลดเช่นเดียวกัน

2.2) ให้กรมการอำเภอทำหน้าที่ออกสำรวจในเดือน 10 เหนือ (ประมาณเดือนกรกฎาคม) และควรให้เสร็จภายในเดือนตุลาคมของทุกปี

2.3) กำหนดให้ใช้ใบนำอย่างแบบฟอร์มที่ 13 ใบบัญชีสำรวจแบบฟอร์มที่ 14 ใบเสร็จแบบฟอร์มที่ 15 ให้เจ้าพนักงานนาประจำเมืองเตรียมบัญชีรายชื่อราษฎรที่ต้องเสียภาษีที่ดินตามแบบฟอร์มที่ 4 ส่งไปยังที่ว่าการอำเภอ ให้นายอำเภอมอบให้กำนันสำหรับจะได้ชี้แจงต่อแก่ราษฎรให้ทราบถึงอัตราภาษี โดยจะต้องแจ้งให้ราษฎรก่อนเก็บจริง 15 วัน เมื่อถึงวันเก็บภาษีที่ดินเสร็จสิ้น นายอำเภอจะส่งรายงานการเก็บภาษีให้เจ้าสนามหลวงตามแบบฟอร์มที่ 5 พร้อมทั้งทำสรุปค่าที่ปลูกข้าวตามแบบฟอร์มที่ 20 ส่งให้เจ้าสนามหลวง

2.4) กรณีที่เป็นราษฎรซึ่งอาศัยในเขตป่าและภูเขา นิยมทำไร่ข้าวบนที่สูง ประกาศห้ามไม่ให้จัดเก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกแก่ราษฎรจำพวกนี้ เนื่องจากปริมาณผลผลิตข้าวได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการบริโภค อีกทั้งยังไม่เหลือพอที่จะจำหน่ายซื้อขาย

2.5) ในมณฑลพายัพมักจะประสบปัญหาที่ดิน เมื่อราษฎรต้องการที่จะทำไร่เพาะปลูกพืชต่างๆ นิยมเข้าไปหักล้างถางพงในพื้นที่ป่าซึ่งเต็มไปด้วยต้นไม้มีค่า หรือเป็นต้นไม้ที่ประกาศสงวนไว้เนื่องจากสร้างรายได้ให้แก่ทางราชการ บางแห่งพบว่ามี การล้มต้นไม้ทั้งทางสัญจรหรือถนนหลวง สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ใช้ถนน รวมถึงกรณีที่เกิดข้อพิพาทกันเองในการหาพื้นที่ทำนา สร้างความเดือดร้อนให้แก่บ้านเมือง ทางรัฐบาลจึงพิจารณาเห็นสมควรที่จะต้องออกข้อบังคับใหม่ให้เรียบร้อย 8 ประการ ดังต่อไปนี้ (ข้อบังคับการเก็บเงินอากรที่ดิน มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทร์ ศก 119, 2443, น. 76-77)

1) ถ้าหากราษฎรคนใดต้องการที่จะเข้าไปตัดไม้ถางป่า เพื่อสร้างเป็นที่ดินเพาะปลูกข้าวและพืชอื่นๆ ถ้าเป็นท้องที่เขตรับผิดชอบของตำบลใด ราษฎรมีหน้าที่ไปแจ้งความจำนงค์ต่อกำนันก่อน จึงจะสามารถเข้าไปตัดฟันไม้ถางเป็นไร่ได้

2) ถ้าหากมีราษฎรที่จะมาขออนุญาตตัดฟันป่าไม้ กำนันมีหน้าที่ตรวจสอบและไต่สวน ถ้าไม่มีลักษณะต้องห้าม สามารถออกใบอนุญาตให้ได้ตามแบบฟอร์มที่ 10

3) กำนันมีหน้าที่พิจารณาตัดสินกรณีที่ดินป่าแห่งเดียวกันแต่มีผู้มาขออนุญาตซ้ำกัน โดยต้องพิจารณาโดยใช้หลักการตั้งบ้านเรือนของผู้ขออนุญาตในตำบลนั้นก่อน แต่ถ้าเป็นราษฎรในตำบลเดียวกัน จะใช้หลักพิจารณาโดยมอบสิทธิให้แก่ผู้ที่มาขออนุญาตก่อน

4) กำนันทุกคนจะต้องมีทะเบียนที่ดินสำหรับเพาะปลูกข้าวตามแบบฟอร์มที่ 21 ซึ่งได้อนุญาตให้ราษฎรทำไว้ เมื่อครบกำหนดเดือนหนึ่งให้นายอำเภอคัดลอกสำเนาบัญชีทะเบียนที่ดินสำหรับเพาะปลูกข้าว ส่งไปให้เจ้าสนามหลวง เพื่อให้เจ้าพนักงานนาประจำเมืองเตรียมบัญชีอนุญาตให้ราษฎรทำการเพาะปลูก สำหรับเป็นบัญชีประจำเมืองนั้น

5) การออกใบอนุญาตแก่ราษฎรเพื่อตัดฟันป่าไม้ทำไร่ นา กำหนดห้ามกำนันเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมอื่นเพิ่มเติมอีก และห้ามใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ในการห้ามปรามราษฎรที่หักล้างถางพงที่ได้รับอนุญาตถูกต้อง

6) ห้ามไม่ให้ราษฎรทำไร่ นาเพาะปลูกคร่อมถนนหลวง ซึ่งจะสร้างความลำบากในการสัญจรแก่สาธารณชน หากจะตัดไม้บริเวณริมทางหลวง กำหนดให้เว้นระยะห่างจากทางหลวงเข้าไปไม่น้อยกว่า 40 วา และห้ามตัดฟันป่าไม้ใกล้เขตที่อยู่อาศัยของราษฎรต้องให้ห่างชุมชนไม่น้อยกว่า 100 วา รวมทั้งต้องไม่ใช้ป่าไม้สัก ป่า

ไม้สี่เสียด ป่าไม้กวาว และไม้ไผ่เรือนที่อยู่อาศัยซึ่งอาจก่อให้เกิดไฟไหม้จากการเผาป่า กำหนดสามารถออกใบอนุญาตในพื้นที่ซึ่งไม่เป็นที่ดินต้องห้ามดังกล่าวมานี้ ให้ราษฎรประกอบอาชีพได้ตามปกติ

7) กำหนดมีหน้าที่ตรวจตราและดูแลอย่างขาดผู้ใดที่ยังไม่ได้รับหนังสืออนุญาตตัดฟันเขตป่าจากกำหนด จะต้องห้ามปรามไม่ให้ราษฎรผู้ใดทำไร่เพาะปลูกข้าวอีกต่อไป กรณีที่ยังขัดคำสั่งกำหนดนี้ผู้ทำการเกษตร สามารถจับตัวแล้วนำมาส่งต่อนายอำเภอ เพื่อที่จะลงโทษตามข้อกฎหมาย

8) กำหนดให้ใช้รูปแบบใบอนุญาตสำหรับทำไร่ข้าวตามแบบฟอร์มที่ 10 และให้กำหนดส่งต้นข้าวใบอนุญาตกลับมาให้ว่าการอำเภอ ภายในเดือนเมษายนของทุกปี

ดังนั้นจะสังเกตได้ว่าการจัดเก็บภาษีที่ดินในช่วงรัฐบาลสยามสมัยรัชกาลที่ 5 มีการออกข้อบังคับและกฎระเบียบอย่างครอบคลุมให้แก่เจ้าของที่ดิน และเจ้าพนักงานราชการในการปฏิบัติหน้าที่ของตน ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบในฐานะราษฎรชาวสยามและข้าราชการของรัฐ อีกทั้งการเรียกเก็บภาษีในรูปแบบของตัวเงินมีความสะดวกและรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับภาระที่เก็บจากผลผลิตในอดีต ฉะนั้นกระบวนการ ขั้นตอนออกสำรวจที่ดิน และเก็บภาษีตามจริงจึงสามารถตรวจสอบได้โดยผ่านระบบการจัดทำบัญชี ซึ่งได้รับการถ่วงดุลและตรวจสอบผ่านสายบังคับบัญชา อีกทั้งยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการด้านการบริหารและงานสารบรรณในระบบราชการ ที่เริ่มนำแบบฟอร์มเข้ามาเป็นเอกสารส่วนหนึ่งในการจัดเก็บภาษีที่ดินได้อย่างสะดวก

3. การเปลี่ยนแปลงอัตราจัดเก็บภาษีที่ดิน

หลังจากที่รัฐบาลสยามได้ประกาศพระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ค.ศ. 1900 มาบังคับใช้สำหรับจัดการปกครองด้านภาษีที่ดิน ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญในการเปลี่ยนระบบเก็บภาษีจากส่วนภูมิภาคเข้ามายังกรุงเทพฯ แต่ทว่า ผลจากการเข้ามากำหนดอัตราการจัดเก็บภาษีรวมระยะเวลาเกือบ 2 ทศวรรษ รัฐบาลสยามพบว่าราษฎรในมณฑลพายัพได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก เนื่องจากว่าอัตราภาษีนั้นบังคับใช้ทั่วทั้งมณฑล อนึ่งควรพิจารณาว่ามณฑลพายัพนั้นมีพื้นที่ขนาดกว้างใหญ่มาก ประกอบกับมีความลำบากในการสัญจร รวมทั้งความเป็นอยู่อาศัยของราษฎรนั้นก็ได้รับการบังคับจากสภาพภูมิศาสตร์ การตั้งบ้านเรือนทำได้เฉพาะในเขตที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา ซึ่งมีขนาดไม่กว้างมากและเป็นที่ดินซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้รัฐบาลสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) พิจารณาการเก็บภาษีที่ดินในมณฑลพายัพใหม่ให้เป็นธรรมมากขึ้น

ข้อสังเกตประการหนึ่งคือการเก็บภาษีที่ดินในอัตราเดียวกับมณฑลชั้นใน ซึ่งมีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา สามารถเพาะปลูกและใช้ศักยภาพจากที่ดินและน้ำให้ได้ผลผลิตออกมามาก แต่ทว่ามณฑลพายัพไม่ได้มีลักษณะทางภูมิประเทศเช่นเดียวกับมณฑลชั้นใน รัฐบาลสยามช่วงแรกได้จัดเก็บภาษีจากพื้นที่หวงห้ามต่างๆ เทียบเท่ากับ “นาคูโค” หมายถึง ผืนนาที่สามารถเพาะปลูกข้าวได้อย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ขัด

กับสภาพความเป็นจริง เนื่องจากพื้นที่ไร่นาของราษฎรจนทพวยังคงเป็นพื้นที่ป่าโดยส่วนใหญ่ และยังไม่ถูกปรับบรรนาบเป็นพื้นที่ราบเรียบเตียนเทียบเท่ากับมณฑลชั้นใน

ถ้าหากยังคงจัดเก็บภาษีที่ดินในรูปแบบเดิม ก็ไม่อาจช่วยแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของราษฎรได้อย่างแท้จริง ฉะนั้นรัชกาลที่ 6 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกเลิกพระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ค.ศ. 1900 รวมถึงข้อบังคับ ประกาศ หรือเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติฯ ฉบับดังกล่าวในมณฑลพายัพ ตั้งแต่ ค.ศ. 1917 เป็นต้นไป และได้ปรับสถานะของที่ดินมณฑลพายัพให้เป็น “นาพางลอย” หมายถึง ฝืนนาที่สามารถเพาะปลูกได้เป็นบางครั้งบางคราว และกำหนดให้ใช้อัตราและการจัดเก็บภาษีที่ดินซึ่งกำหนดขึ้นมาใหม่ ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1917 (ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติการเก็บอากร, 2460, น. 398) โดยจำแนกรายละเอียดตามแต่ละเมือง และตามสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยทุกตำบลของอำเภอสารภี, สันทราย, ดอยสะเก็ด, แม่ริม, สันมหาพน, หางดง, จอมทอง, สะเมิง, ช่างเค็ง, พร้าว และบ้านแม่ กำหนดให้เก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกทำนา ไร่ละ 60 สตางค์ ส่วนอำเภอเมืองเชียงใหม่ว้ไปเก็บไร่ละ 60 สตางค์ ยกเว้นตำบลช้างคลาน, แม่เหียะ, ป่าแดด และสุเทพ จะเรียกเก็บไร่ละ 40 สตางค์ ส่วนอำเภอสันกำแพงว้ไปเก็บไร่ละ 60 สตางค์ ยกเว้นตำบลแม่ปู้คา, ทราญมูล, แซ่ช้าง, ห้วยทราย, สันกำแพง และบวกค่าง จะเรียกเก็บไร่ละ 40 สตางค์ ส่วนอำเภอฮอดว้ไปเก็บไร่ละ 60 สตางค์ ยกเว้นตำบลแม่ตื่น, อดก้อย และดอยเต่า จะเรียกเก็บไร่ละ 40 สตางค์ ส่วนอำเภอเชียงดาวว้ไปเก็บไร่ละ 60 สตางค์ ยกเว้นตำบลเมืองนะ, แกนน้อย และเมืองแหง จะเรียกเก็บไร่ละ 40 สตางค์ (เรื่องเดียวกัน, น. 399-402)

2) เมืองเชียงราย ประกอบด้วยทุกตำบลของอำเภอเมืองเชียงราย, พะเยา, แม่สรวย, เชียงคำ, เชียงของ, เวียงป่าเป้า, เชียงแสน, เมืองฝาง, เมืองพาน และเทิง กำหนดให้เก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกทำนา ไร่ละ 40 สตางค์ (เรื่องเดียวกัน, น. 402-403)

3) เมืองลำพูน ประกอบด้วยในทุตำบลของอำเภอเมืองลำพูน, ปากบ่อง และลี้ กำหนดให้เก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกทำนา ไร่ละ 60 สตางค์ (เรื่องเดียวกัน, น. 403-404)

4) เมืองลำปาง ประกอบด้วยทุกตำบลของอำเภอเมืองลำปาง, สบปราบ, เกาะคา, แม่ทะ, เมืองเกิน, เมืองลอง, หางสัตว์, แจ้ห่ม และเมืองงาว กำหนดให้เก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกทำนา ไร่ละ 40 สตางค์ (เรื่องเดียวกัน, น. 405-406)

5) เมืองแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วยทุกตำบลของอำเภอม่วยต้อ, แม่สะเรียง, ขุนยวม และปาย กำหนดให้เก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกทำนา ไร่ละ 40 สตางค์ (เรื่องเดียวกัน, น. 403)

6) เมืองน่าน ประกอบด้วยทุกตำบลของอำเภอเมืองน่าน, บุญยืน, นาน้อย, และ, บ้านม่วง, ปัว และท่าปลา กำหนดให้เก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกทำนา ไร่ละ 40 สตางค์ (เรื่องเดียวกัน, น. 406)

7) เมืองแพร่ ประกอบด้วยทุกตำบลของอำเภอเมืองแพร่ และร้องกวาง กำหนดให้เก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกทำนา ไร่ละ 40 สตางค์ ส่วนอำเภอสูงเม่น กำหนดให้เก็บภาษีที่ดินสำหรับเพาะปลูกทำนา ไร่ละ 40 สตางค์ จะยกเว้นเฉพาะตำบลบ้านปง ซึ่งจะเรียกเก็บไร่ละ 60 สตางค์ (เรื่องเดียวกัน, น. 405)

การปรับเปลี่ยนอัตราจัดเก็บภาษีที่ดินจากเดิมในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เก็บภาษีเท่ากันทั่วทั้งพระราชอาณาจักร จัดประเภทให้ที่นาในมณฑลพายัพเป็นนาประเภทนาคูโค ชั้นพิเศษ ซึ่งรัฐบาลจะเรียกเก็บภาษีอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเข้าใจว่าเป็นพื้นที่สามารถให้ผลผลิตได้เท่ากับมณฑลชั้นใน ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการร้องเรียนจากข้าหลวงเทศาภิบาล เกี่ยวกับปัญหาภาษีที่นาจำนวนมาก สะท้อนได้ว่ารัฐบาลยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของพื้นที่มณฑลพายัพ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าเขา และไม่สามารถใช้ที่ดินเพาะปลูกข้าวได้ทุกฤดู ฉะนั้นจึงปรับเปลี่ยนมาจัดเก็บภาษีในอัตราที่ถูกกลงในประเภทนาฟางลอย โดยจัดแบ่งศักดิ์ของที่นาเป็น 2 ชั้น ได้แก่ ชั้นจัตวา จะเสียภาษีไร่ละ 60 สตางค์ และชั้นเบญจจะ เสียภาษีไร่ละ 40 สตางค์

ดังนั้นการปรับเปลี่ยนดังกล่าวเกิดขึ้นบนเงื่อนไขของความพร้อมด้านการจัดการปกครอง และการขยายอิทธิพลอำนาจของรัฐบาลสยามเข้าไปยังส่วนท้องถิ่น ทำให้สามารถรับทราบสภาพทางภูมิศาสตร์ ข้อจำกัด และเงื่อนไขภายในมณฑลพายัพ การจัดเก็บภาษีที่ดินนอกจากจะสร้างรายได้ใหม่แก่รัฐบาลสยามแล้ว ยังเป็นกลไกสำคัญในการสำรวจสภาพบ้านเมืองของหัวเมือง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีความจำเป็นในการบริหารรัฐกิจ สำหรับใช้วางแผนกิจการด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และภัยพิบัติธรรมชาติ ความสำเร็จของรัฐบาลสยามจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ถ้าหากปราศจากกลไกข้าราชการของรัฐในระบบมณฑลเทศาภิบาล และการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปลี่ยนผู้นำท้องถิ่นให้เป็นข้าราชการของรัฐ

และการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เป็นระบบที่นำข้าราชการจากรัฐบาลสยามเข้ามาปกครองยังมณฑลพายัพ โดยมีประสิทธิภาพในการดูแลและปกครองในการบริหารรัฐกิจส่วนหัวเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกเก็บภาษีที่ดินโดยรัฐบาลสยาม การออกพระราชบัญญัติจัดเก็บอากรที่ดินมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ค.ศ. 1900 โดยมีหมายเหตุหน้าที่ให้ข้าราชการส่วนท้องถิ่น เข้าไปดูแลตรวจตราที่ดินของราษฎรในปกครองของตน เพื่อจัดเก็บภาษีตามอัตราที่รัฐบาลสยามกำหนด ข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่จัดเก็บภาษีมีความคุ้นเคยอย่างยิ่งต่อราษฎรในท้องถิ่น และการกำหนดหน้าที่ของเจ้าพนักงานตรวจรังวัดที่ดิน อีกทั้งการกำหนดระเบียบวิธี รวมถึงขั้นตอนเก็บภาษีอย่างเคร่งครัด ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการท้องถิ่น เนื่องจากสร้างความสัมพันธ์โดยตรงที่เชื่อมโยงข้าราชการกับสายบังคับบัญชา ดังจะเห็นได้จากการกำหนดบทลงโทษ กรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความรับผิดชอบ

ภาษีที่ดินส่วนใหญ่ที่ได้รับจะถูกถ่ายโอนไปยังหน่วยราชการ โดยจัดส่งไปรวบรวมให้กับรัฐบาลส่วนกลาง ส่งผลอย่างยิ่งต่อระบบการเงินการคลังของรัฐบาลสยาม ในช่วงจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล สามารถ

เรียกเก็บภาษีเข้าสู่ท้องพระคลังได้จำนวนมหาศาล ซึ่งระบบการเก็บภาษีเป็นเงินตรามีส่วนช่วยให้รัฐบาลสามารถนำเงินเหล่านี้ไปพัฒนาต่อยอดได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับ การเก็บภาษีในสังคมแบบจารีตดั้งเดิมที่จัดเก็บจากผลผลิต เช่น ข้าว ผลไม้ ฯลฯ ซึ่งจะต้องนำไปแลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้การเรียกเก็บภาษีที่ดินโดยรัฐบาล และการออกใบอนุญาตให้แก่ราษฎรในการบุกเบิกผืนดิน สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นระบบ เชื่อมโยงราษฎรในมณฑลพายัพให้เป็นผู้มีพันธะเกี่ยวข้องกับรัฐบาลสยาม อันนำมาสู่สำนักของการเป็นพลเมืองสังกัดรัฐสยาม

นอกจากนี้กฎหมายที่บังคับเก็บภาษีที่ดินนั้น ได้สะท้อนองค์ความรู้และความเข้าใจในพื้นที่มณฑลพายัพอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้ว่าแม้มีการประกาศพระราชบัญญัติเพื่อเก็บภาษีที่ดินใน ค.ศ. 1900 แต่ทว่ากลับประสบปัญหา เนื่องจากการเก็บภาษีในระนาบเดียวกันโดยใช้อัตราเดียวกันทั่วประเทศ ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของราษฎรมณฑลพายัพ จึงทำให้รัฐบาลสยามได้ปรับตัวและเรียนรู้ถึงข้อแตกต่าง ข้อจำกัด และเข้าใจถึงขีดความสามารถทั้งของราษฎร สภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมทางสังคมในการเพาะปลูก จึงได้ปรับเปลี่ยนข้อบังคับเรียกเก็บภาษีใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง โดยประกาศปรับแก้อัตราการจ่ายภาษีใหม่ใน ค.ศ. 1917 ซึ่งระบุอย่างชัดเจนที่กำหนดใหม่นี้ ผู้เขียนบทความมีทรรศนะว่ามีความสอดคล้อง และเกิดประโยชน์ต่อราษฎรอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่าการลดข้อเรียกร้องและปัญหาทางด้านกฎหมาย ซึ่งอัตราดังกล่าวนี้กำหนดใช้ไปกระทั่งสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

บทสรุป

การเข้ามาจัดการปกครองมณฑลพายัพของรัฐบาลสยาม มีส่วนสำคัญในการปฏิรูปการจัดเก็บภาษีอากรที่ดินเปลี่ยนถ่ายจากเจ้านายพื้นเมืองให้เป็นของรัฐบาลสยาม โดยเฉพาะการที่รัฐบาลได้ออกประกาศข้อบังคับการเก็บเงินอากรที่ดิน ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการดำเนินการด้านที่ดินอย่างจริงจัง โดยรัฐบาลสยามอาศัยโครงสร้างการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล กำหนดให้ข้าราชการมีส่วนทำหน้าที่จัดเก็บและรับมอบหมายคำสั่งจัดเก็บอากรที่ดินไปปฏิบัติ การเข้ามาดำเนินการจัดเก็บภาษีเข้าสู่รัฐโดยตรงเกิดขึ้นในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 นับเป็นจุดเปลี่ยนที่แสดงนัยยะทางอำนาจ และการยกระดับความเข้มข้นในการปกครองมณฑลพายัพ ดังจะเห็นได้ว่าการดำเนินการเป็นไปเพื่อจุดประสงค์ในการรวบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ฉะนั้นจึงพบว่าการจัดเก็บอากรที่ดินได้กำหนดไว้เป็นอัตราเดียวกันกับมณฑลในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (มณฑลชั้นใน พิเศษ) และเมื่อรัฐบาลสยามสามารถสถาปนาอำนาจการปกครองมณฑลพายัพได้อย่างมั่นคงแล้ว จึงเริ่มปรับเปลี่ยนอัตราการเก็บอากรที่ดินในสมัยรัชกาลที่ 6 เนื่องจากพบปัญหาความไม่เสมอภาคและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ราษฎร โดยปรับสถานะเป็นที่ดินเป็นประเภทขั้นจัดวาและเบญจจะ แต่ยังคงรูปแบบและวิธีการจัดเก็บอากรที่ดินเช่นเดิม ซึ่งตลอดช่วงเวลาแห่งการวางรากฐานด้านภาษีอากร พบว่ารัฐบาลสยามเผชิญกับปัญหาและพยายามปรับแก้ให้กลไกการจัดเก็บอากรที่ดินดำเนินต่อไปได้ ดังสรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปการดำเนินการจัดเก็บอากรที่ดินของรัฐบาลสยามในมณฑลพายัพ ค.ศ. 1900-1925

ข้อ	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางแก้ไข
1	ทรัพยากรบุคคล	อาศัยกลไกการปกครองมณฑลเทศาภิบาลให้ทำหน้าที่จัดเก็บและรวบรวมอากรที่ดิน โดยกำหนดเป็นหน้าที่หลักของ 2 หน่วยงาน คือ เจ้าพนักงานนาประจำเมือง และเจ้าสนามหลวง
2	ระเบียบ และวิธีเก็บภาษี	จัดทำแบบฟอร์มกำหนดการจัดเก็บอากรที่ดินในลักษณะบัญชีและต้นขั้ว ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการจัดเก็บ การตรวจสอบความถูกต้อง และป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวง
3	ประเภทของที่ดิน ทางการเกษตร	กำหนดจัดเก็บอากรที่ดินเฉพาะที่ดินทางการเกษตร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ตามลักษณะความนิยมของราษฎรมณฑลพายัพ ได้แก่ ที่ดินสำหรับเพาะปลูกข้าว และที่ดินสำหรับปลูกยาสูบ
4	อัตราภาษี ไม่สอดคล้องกับ ความเป็นจริง	ออกสำรวจและจัดทำอัตราภาษีใหม่โดยคำนึงถึง “ศักยภาพที่ดิน” โดยกำหนดเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ที่ดินที่ให้ผลผลิตได้มาก และที่ดินที่ให้ผลผลิตน้อย โดยเก็บภาษีสอดคล้องกันประกาศเป็นเฉพาะรายตำบล

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลสยามหลังจากที่ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้รับผลประโยชน์ด้านอากรที่ดินโดยตรง ได้ดำเนินการภาคสนามโดยผ่านข้าราชการในการสำรวจพื้นที่ เพื่อให้รับรู้ของปมปัญหาด้านที่ดินที่เกิดขึ้นกับราษฎรในมณฑลพายัพ โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายโน้มน้าวให้เกิดการขยายที่ดินโดยกำหนดเว้นจ่ายภาษี อนุญาตการตั้งถาวรจะส่งผลต่อการขยายขอบเขตความเป็นเมืองและสนับสนุนการตั้งรกรากของราษฎรเข้าไปยังพื้นที่ส่วนต่างๆ ที่ยังไม่ได้รับการบุกเบิก โดยสอดคล้องกับปริมาณอากรที่ดินที่รัฐบาลจะได้รับเพิ่มมากขึ้นไปด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการกำหนดให้ราษฎรมณฑลพายัพมีหน้าที่เสียอากรที่ดินให้แก่รัฐบาล นอกจากจะเป็นความรับผิดชอบในเชิงการสนับสนุนเงินรายรับให้แก่รัฐบาล ยังแฝงไปด้วยนโยบายของพันธะของความเป็นพลเมืองสยามที่ผูกโยงหน้าที่ต่อรัฐอย่างแน่นแฟ้นมากขึ้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กฎข้อบังคับ เรื่อง เปลี่ยนชื่อมณฑล 4 มณฑล. (2444, 23 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 17, ตอนที่ 44, น. 620)
- กฎเสนาบดีเพิ่มเติมการเก็บเงินอากรที่ดินในมณฑลพายัพ. (2444, 23 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 18, ตอนที่ 47, น. 880-881)
- กรมศิลปากร. (2551). *จารึกล้านนา ภาค 2 เล่ม 1: จารึกจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ข้อบังคับการเก็บเงินอากรที่ดิน มณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทร์ ศก 119. (2443, 27 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 17, ตอนที่ 9, น. 72-77)
- ข้อบังคับสำหรับการปกครองมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119. (2443, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 17, ตอนที่ 17, น. 177-194)

- แจ้งความมหาดไทย. (2443, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 17, ตอนที่ 17, น. 196-197)
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้า กรมพระยา. (2495). *เทศาภิบาล*. พระนคร: คลังวิทยา.
- เนื้ออ่อน ขวัญทองเขียว. (2559). *เปิดแผนยึดล้านนา*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประกาศยกเลิกพระราชบัญญัติการเก็บอากร. (2460, 12 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 34, ตอนที่ 0 ก, น. 397-406)
- พระราชบัญญัติการเก็บอากรที่ดินในมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ รัตนโกสินทร์ ศก 119. (2443, 27 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 17, ตอนที่ 9, น. 69-72)
- พระราชบัญญัติเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเก็บเงินอากรค่าที่ดินมณฑลตะวันตกเฉียงเหนือ ร.ศ. 119. (2452, 24 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 26, ตอนที่ 0 ก, น. 66-67)
- พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่. (2440, 30 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 14, ตอนที่ 9, น. 105-124)
- พระราชบัญญัติศักดินาเจ้านายพระยาท้าวแสนเมืองประเทศราช. (2442, 16 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. (เล่ม 16, ตอนที่ 16, น. 197)
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2516). *ทฤษฎีการภาษีอากร*. พระนคร: เคล็ดไทย.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2528). *ภาษีอากรในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย: คลังข้อมูลและบทสำรวจสถานะทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2557). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- อรุณ ธรรมโน. (2507). *การคลัง*. พระนคร : การพิมพ์พระนคร.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วัยอาจ. (2547). *ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์บู้คส์.
- Soanes, C. and Stevenson, A. (2011). *Concise Oxford English dictionary*. Oxford: Oxford University Press.

ชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชน

LEARNING COMMUNITY AND COMMUNITY DEVELOPMENT

ชุตินา ถวัลย์ปรีดา¹, ภัทรกันย์ ระเบียบดี², รัฐพงษ์ แซ่อย่าง³, วริศรา นบนอบ⁴,

สุเมธา ทັນเปรมสิน⁵, อัญเชิญพร ธิติยศศักดิ์⁶, จันทรีศม์ ภูติอริยวัฒน์⁷

Chutima Tawanpreeda¹, Pataragan Rabeabdee², Rattaphong Saeyang³,

Warisara Nobnop⁴, Sumatha Thasanapremsin⁵, Anchernphorn thitiyotsak⁶,

Jantarat Phutiriyawat⁷

Received: 27/04/2564

Revised: 02/11/2564

Accepted: 03/12/2564

บทคัดย่อ

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงการนำชุมชนแห่งการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นกระบวนการหนึ่งในการนำมาเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งด้วยการเรียนรู้และความรู้ของชุมชน โดยให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และนำความรู้ ทักษะ ความสามารถต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลักสำคัญ ส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้ตลอดเวลา ด้วยการจัดบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตามศักยภาพของแต่ละคน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยยกตัวอย่างชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3 ชุมชนที่อยู่ใน 3 ภูมิภาคต่างของประเทศไทยมาเป็นกรณีศึกษา

คำสำคัญ : ชุมชนแห่งการเรียนรู้, การพัฒนาชุมชน

¹ นิสิตสาขาการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² นิสิตสาขาการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ นิสิตสาขาการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ นิสิตสาขาการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁵ นิสิตสาขาการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁶ นิสิตสาขาการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹⁻⁶ Student of Education for Community Development, Faculty of Education, Srinakharinwirot University

⁷ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษาและการอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁷ Lecturer of Department of Educational Administration and Higher Education Faculty of Education Srinakharinwirot University

*Email: oeng.swu@gmail.com

ABSTRACT

This article aims to evince bringing the Learning Community to use with Community Development. Learning community is the one process to develop community to be strong through learning and community knowledge by people participation in the development of their communities. The learning process, thinking, analyzing, rational problem solving, skills and abilities are used for community development by adhering to the areas and demands of the communities as the main priority. Encouraging people in the community to learn all the time by setting the atmosphere and context contributing to the continuous learning of people in the community according to the potential of each will lead to strong and sustainable community development by examples, 3 Learning Communities in 3 different regions of Thailand as a case study.

Keywords: Learning Community, Community Development

บทนำ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โลกเกิดการพัฒนายู่ตลอดเวลาภายใต้กระแสการพัฒนาที่เน้นการเจริญเติบโตของโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรม โดยพื้นฐานของสังคมไทยนั้นเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนเป็นพื้นฐานการผลิตทางการเกษตร แต่ขาดต้นทุนทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยในการผลิต ส่งผลให้เกิดช่องว่างทางสังคมที่นำไปสู่ปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2562-2564) มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ร่วมกับสังคมโลก และได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศ ในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ซึ่งอยู่ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเด็นที่ 16 เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล อีกทั้งในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ประเด็นที่ 11 เรื่องการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต “มีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ ให้เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทยตลอดทุกช่วงชีวิต” จะเห็นได้ว่าภาครัฐได้มีการวางนโยบายในการพัฒนาชุมชนมากมาย แต่การที่รัฐเป็นผู้คิดแทนและกำหนดแนวทางของการพัฒนาไว้แล้วไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ เนื่องจากการที่จะพัฒนาชุมชนใดชุมชนหนึ่งได้นั้น ผู้ที่สามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบว่าชุมชนต้องการอะไรคือ คนในชุมชนเอง ดังนั้นแนวคิด “การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้” จึงเป็นแนวคิดที่สามารถแก้ปัญหาได้ตามความ

ต้องการของชุมชน โดยการให้คนในชุมชนเป็นผู้คิดและมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจากกระบวนการกำหนดปัญหา ตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหาและขั้นตอนสุดท้ายในการติดตามผล เพื่อให้คนในชุมชนมีทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา และนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเองและชุมชน

1. ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นการบริหารจัดการองค์ความรู้แก่ชุมชนที่เป็นลักษณะของหลักการพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) โดยที่มองว่าประชาชนเป็นผู้มีความรู้ ความคิด มีประสบการณ์ มีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนของตนและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากผู้ที่ทราบถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนคือคนในชุมชน

1.1 ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้

สุชาติ น้าใจดี (2552, น. 9) ได้กล่าวถึงความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ว่า หมายถึง ชุมชนที่สนับสนุนและผลักดันเพื่อก่อให้เกิดการสร้าง การถ่ายทอดและการใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน อาจจะเกิดในด้านการปรับปรุงการทำงาน การสร้างอาชีพใหม่เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ อันก่อให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ชุมชนการเรียนรู้ต้องมีบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายตามศักยภาพ และโอกาสแต่ละคน ส่งผลให้คนในชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้ ช่วยยกระดับความรู้และทักษะของคนในชุมชน การสร้างความรู้ใหม่ ๆ ให้กับชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ครุฑิต พุทธิโกษา (2554, น. 1) ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ การพัฒนาที่เน้นให้สมาชิกชุมชนรู้จักคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล และใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ก็เช่นเดียวกัน ผลจากการพัฒนาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแสดงให้เห็นแล้วว่าการนำความรู้จากภายนอกในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปยึดเยียดให้กับชุมชน จะเป็นประโยชน์ก็เพียงแค่ชั่วคราวเท่านั้น ไม่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และไม่อาจนำพาประเทศไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ในทิศทางที่ต้องการได้ หากแต่การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์

เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล (2554, น. 38) กล่าวว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง ชุมชนที่มีการดำรงชีวิตเพื่อส่วนรวมอันเกิดจากการคิดและปฏิบัติร่วมกัน เป็นชุมชนที่ทำงานไปพร้อมๆ กับการเรียนรู้ การสั่งสมความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่เพื่อนำไปพัฒนางานชีวิต ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การปฏิบัติ การทบทวนและการประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา

อัศวิน หนูจ้อย (2559, น. 54) ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มคนที่ตระหนักถึง ความสำคัญของการเรียนรู้ มีทักษะและกระบวนการติดตาม และคิด วิเคราะห์ โดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เป็นชุมชนที่มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการฝึกฝนการเรียนรู้อย่าง

กระตือรือร้น มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถยกระดับความรู้ และทักษะจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดการทำงานอย่างบูรณาการ

สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มคนหรือชุมชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ มีการสนับสนุนและผลักดันเพื่อก่อให้เกิดการสร้าง การถ่ายทอดและการใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้สมาชิกในชุมชนรู้จักคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุผล ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้คนในชุมชนฝึกฝนทักษะต่างๆ และการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาโดยให้มีบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายตามศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งเมื่อคนในชุมชนมีความรู้และทักษะแล้วจะสามารถพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้

1.2 องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้

องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ (กรองทิพย์ นาควิชิต, 2560, น.72 ; สุชาติ น้าใจดี, 2552 , น. 9-18 ; สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2563) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. คน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของชุมชนการเรียนรู้ เพราะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนของชุมชน โดยคนควรมีลักษณะดังนี้ 1.1) เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ มีโอกาสในการเรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจ ความถนัด และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และสามารถก่อให้เกิดสังคมมีจุดมุ่งหมายร่วมกันปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายด้วยความพอใจร่วมกัน 1.2) เป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ การประสานงาน และการกระตุ้นให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา 1.3) เป็นกรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี การมีกรรมการชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีคุณธรรมจริยธรรม บริหารงานโปร่งใส และ 1.4) เป็นสมาชิกชุมชนที่มีคุณภาพและมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เข้ามาร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบในทุกกระบวนการ

2. ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน หมายถึง สภาพบริบททางสังคมมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ ขยายศักยภาพได้ต่อเนื่อง สร้างผลงานตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ รวมถึงก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ ที่หลากหลายที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ประกอบไปด้วย 2.1) มีการสร้างระบบการจัดเก็บและนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี 2.2) มีระบบการเก็บความรู้ที่มีอยู่ภายในชุมชนและความรู้ภายนอกชุมชน รวมทั้งต้องรู้จักสร้างและนำความรู้ที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ และ 2.3) มีสภาพการณ์ที่สนับสนุนทั้งด้านกายภาพ โครงสร้างการติดต่อสื่อสาร เวลา สถานที่ที่เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3. การถ่ายทอดความรู้ในการพัฒนาไปสู่ชุมชนการเรียนรู้ คือ กลไกและกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ในลักษณะสองทางของชุมชน ทำให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาหรือสร้างความรู้ใหม่ได้ ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ในชุมชน มีลักษณะดังนี้ 3.1) การถ่ายทอดความรู้ของชุมชนสู่สมาชิกในชุมชน คือ การถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชน สืบทอดความรู้ของชุมชนโดยผู้นำ ปราชญ์ชาวบ้านหรือครูภูมิปัญญา ตลอดจนคนในชุมชนจะทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชน มีการเรียนรู้ร่วมกันและประยุกต์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ของ

ทุกคน 3.2) การถ่ายทอดความรู้ของชุมชนสู่ภายนอกชุมชน เป็นการนำเสนอประวัติความเป็นมา ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนแก่คนในชุมชน อื่นๆ และ 3.3) การนำความรู้จากภายนอกถ่ายทอดสู่คนในชุมชน เป็นการนำความรู้จากการที่ผู้นำ ประชาชนชาวบ้านหรือครูภูมิปัญญา ตลอดจนคนในชุมชนได้ไปเรียนรู้จากภายนอกชุมชนและนำมาถ่ายทอดให้คนในชุมชน

จากองค์ประกอบข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ การถ่ายทอดความรู้ของชุมชนสู่ภายนอกชุมชน และ การนำความรู้จากภายนอกถ่ายทอดสู่คนในชุมชนนั้น ต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและนอกชุมชน ต้องมีความร่วมมือในด้านทุน กิจกรรม วิชาองค์ความรู้ การตลาด และอื่น ๆ มีการจัดการกลุ่มและเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพให้เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ประสานเกี่ยวเนื่อง ครอบคลุมการพัฒนาในทุกบริบทและนำแนวทางมาปฏิบัติที่ดีร่วมกัน นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน

1.3 กระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้

กระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนารวมกัน (สุชาติ น้าใจดี, 2552, บทคัดย่อ ; ครรชิต พุทธิโกษา, 2554, น. 1-4 ; สนอง โลหิตวิเศษ, 2559, น. 37) สรุปได้ดังนี้

1. รวมคน คือ การทำความเข้าใจทั้งในตนเองและร่วมกันกับคนในชุมชนในเรื่องราว เป้าหมาย ปัญหา หรือความต้องการเดียวกัน ตรวจสอบว่าขณะนี้เรามีความรู้เรื่องใดอยู่แล้วบ้าง เพื่อให้เกิดการระดมทุนจากสังคมภายใน และทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

2. ร่วมคิด ค้นหาความต้องการหรือปัญหา คือ การร่วมกันเสนอความต้องการหรือปัญหา จัดกลุ่มปัญหา ความจำเป็นของปัญหานั้น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และโอกาสอย่างรอบด้าน

3. เสาะหาและเรียบเรียงข้อมูล คือ เมื่อรู้ว่ามีปัญหาหรือความต้องการใด และมีความรู้ต้นทุนอะไรอยู่บ้าง จากนั้นจึงทำการเสาะหาความรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการค้นหา และ จัดเรียงความรู้ทุกอย่างให้เป็นระเบียบ

4. ร่วมทำและออกแบบการแก้ปัญหา คือ การเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมสร้างความเข้าใจ สร้างวิสัยทัศน์ และแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เพื่อร่วมกันวิธีการแก้ปัญหา

5. ร่วมปฏิบัติ คือ การร่วมมือกันนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติในพื้นที่จริง โดยมีการแบ่งการจัดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ

6. ร่วมกันสะท้อนผล คือ การอภิปรายผลการแก้ปัญหา แลกเปลี่ยน เสนอแนะแนวทางการพัฒนา และชื่นชม ให้กำลังใจคนที่ทำงานให้กับชุมชนเพื่อทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงาน

สรุปได้ว่า ชุมชนแห่งการเรียนรู้ หมายถึง กลุ่มคนหรือชุมชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ มีการสนับสนุนและผลักดันเพื่อก่อให้เกิดการสร้าง การถ่ายทอด และการใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้สมาชิกในชุมชนรู้จักคิด วิเคราะห์ด้วยเหตุผล ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้คนในชุมชนฝึกฝนทักษะต่าง ๆ และการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยให้มีบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายตาม

ศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งเมื่อคนในชุมชนมีความรู้และทักษะแล้วจะสามารถพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้

2. การพัฒนาชุมชน (Community Development)

การพัฒนาชุมชน คือ การยึดคนเป็นศูนย์กลาง โดยเชื่อว่าคนจะต้องมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน การปฏิบัติ บำรุงรักษา และสามารถพึ่งตนเองได้ต้องใช้วิถีประชาธิปไตย โดยความคิดริเริ่มต้องมาจากคนในชุมชน เป็นความต้องการของชุมชน เป็นกระบวนการของชุมชน เป็นการศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนสู่ชุมชน

2.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

องค์การสหประชาชาติ (UN. 1955, p. 6) ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการรวมกำลังระหว่างประชาชนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้นและผสมผสานเข้าเป็นชีวิตของชาติ ทำให้ประชาชน สามารถอุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2526, น. 10) อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของชุมชนจากสภาพที่เป็นอยู่ (สภาพที่ไม่พึงปรารถนาไม่ดั่งใจ) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ (สภาพที่พึงปรารถนาที่ดั่งใจหรือเจริญ) กล่าวคือเป็นการจูงใจเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ในชุมชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชน จากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่ สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็นเป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ กล่าวโดยสรุปการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงชุมชนที่มีการวางแผน (Planned Community Change)

กรมการพัฒนาชุมชน (2527, น. 1) ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อบ้าน และชุมชน ให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นวิธีการที่นำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ใช้พัฒนาความรู้ของคนในชุมชนโดยการรวมกำลังระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมมือกันที่มีการวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

2.2 ปรัชญาการพัฒนาชุมชน

ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์ (2558, น. 125) สรุปเกี่ยวกับปรัชญาของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาในศักยภาพหรือพลังความสามารถของมนุษย์ คนแต่ละคนมีความสามารถในการพัฒนาตนเองได้ถ้ามีโอกาส การพัฒนาชุมชนจึงต้องพัฒนาบุคคลให้มีความคิดและความสามารถเพิ่มขึ้น ให้บุคคลได้รับความยุติธรรม มีอิสรภาพ เสรีภาพและความเสมอภาคในการดำรงชีวิต

ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนนี้มีความสอดคล้องกับปรัชญาทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้นำไปใช้และเผยแพร่ปรัชญาทั้งสองนี้ควบคู่กันไป จึงทำให้การพัฒนาชุมชนได้รับความนิยมนอย่างกว้างขวาง

พระมหาสมศักดิ์ อีรวโส (2561, น. 16) สรุปไว้ว่า ปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนานั้นต้องตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวคนว่า เป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นได้ถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลสำเร็จ ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีพรสวรรค์ที่ถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้น

กรมพัฒนาชุมชน (2563, น. 25) ปรัชญาการพัฒนาชุมชน เป็นหลักความเป็นจริงแห่งชีวิตที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในมนุษยชาติว่ามนุษย์ทุกชีวิตมีคุณค่า มีความหมาย มีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ มีฐานะแห่งความเป็นมนุษย์ ที่ไม่ควรได้รับการเหยียดหยาม ดูหมิ่น และเหยียดหยามจากมนุษย์ด้วยกันเอง มีความสามารถจากการเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการยอมรับ และทำให้ปรากฏเป็นจริงในทางปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง โดยทุกคนสามารถพัฒนาได้ถ้าได้รับโอกาส

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ปรัชญาพัฒนาชุมชนนั้น เป็นหลักที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนนั้นมีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ มีความรับผิดชอบ มีเอกลักษณ์ และสำคัญที่สุดมนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ พึ่งพาตนเอง และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาสการพัฒนานั้นจะปราศจากผลสำเร็จ หากมองข้ามในการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคลให้มีพรสวรรค์ที่ถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้น ดังนั้นปรัชญาการพัฒนาชุมชน จึงต้องยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา และให้บุคคลได้รับความยุติธรรม มีอิสรภาพ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการดำรงชีวิต

2.3 หลักการพัฒนาชุมชน

ในการศึกษาหลักการพัฒนาชุมชนนั้นพบว่าหลักการที่หลากหลาย (องค์การสหประชาชาติ, 1960 : 8-13 ; กรมการพัฒนาชุมชน 2527, น. 55 ; อัสวิน หนูจ้อย, 2559, น. 25 ; กรมการพัฒนาชุมชน, 2563, น. 4) จึงสรุปได้ว่าหลักการพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องยึดหลักที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาชุมชนต้องตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน
2. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ และยึดหลักการมีส่วนร่วมกับประชาชน ในการช่วยกันคิดวางแผน แก้ไขปัญหา ด้วยตัวของประชาชนเอง โดยที่นักพัฒนานั้นเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ และส่งเสริม
3. ยึดหลักการพึ่งพาตนเอง โดยยึดหลักการสำคัญว่า ต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองโดยการสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน เพราะผลการพัฒนานั้นตกอยู่ที่ประชาชนโดยตรง ประชาชนเป็นผู้รับผลของการพัฒนานั้น
4. ต้องเป็นโครงการอเนกประสงค์ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาได้หลายด้าน และวางแผนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพทุกระดับ ให้เกิดความเจริญแก่ชุมชนที่สอดคล้องกับความเจริญในระดับชาติ

5. ยึดหลักประชาธิปไตยในการทำงานพัฒนาชุมชน จะต้องเริ่มด้วยการปรึกษาหารือร่วมกัน คิดร่วมกัน ตัดสินใจและทำร่วมกัน รวมถึงรับผิดชอบร่วมกันภายใต้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยอมรับสตรีและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

6. ต้องแสวงหาผู้นำท้องถิ่น สนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน

7. สนับสนุนให้องค์กรภาคเอกชน อาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมกับการสนับสนุนของภาครัฐ

3. ชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชน (Learning Community and Community Development)

3.1 กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาชุมชน

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ชุมชนที่ใช้กระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้สู่การพัฒนาชุมชน และสามารถพัฒนาชุมชนได้จริง จะเห็นได้จากกรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีศึกษาชุมชนตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และกรณีศึกษาชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง มีรายละเอียดดังนี้

1.1 กรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ชุมชนไม้เรียง เป็นตำบลขนาดเล็กแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ในอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ประมาณ 45 ตารางกิโลเมตร คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนยางพารามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ชุมชนไม้เรียงเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาที่เข้มแข็งด้วยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเอง สร้างกระบวนการเรียนรู้และความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ของชุมชนอย่างยั่งยืน ให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ก็มีทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการสนับสนุนช่วยให้กระบวนการเรียนรู้บังเกิดผล ชุมชนไม้เรียงมีเครือข่ายการเรียนรู้มากมาย ตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับประเทศ นอกจากนี้ชุมชนไม้เรียงยังเป็นแหล่งศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็งให้กับชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศอีกด้วย

วารุณี ชินวินิจกุล (2549) ได้มีการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียง สามารถสรุปได้ดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไม้เรียง เกิดจากการรวมตัวของผู้นำชุมชนที่มีการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อที่จะศึกษาข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความเห็นรวมของชุมชน

2) ชุมชนไม้เรียงใช้กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน เป็นการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา รวมไปถึงการตัดสินใจกำหนดแผนหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนมุ่งการแก้ไขปัญหาด้วยการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ

3) ผู้นำชุมชนใช้กระบวนการการขับเคลื่อนที่นำพาไปสู่การสร้างชุมชนแบบองค์รวมที่มีความหลากหลายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในชุมชนและภายนอกชุมชนในลักษณะเครือข่าย มีการใช้

กระบวนการพึ่งพาตนเองเป็นหลักในการร่วมกันพัฒนาชุมชน ใช้กระบวนการเรียนรู้ และระบบการจัดการ ซึ่งทุกระบบต้องประสานกันเป็นอย่างดีถึงจะเกิดผล มีการติดตามและประเมินผลเป็นระยะ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แล้วนำผลที่ได้ไปหาข้อสรุป เพื่อนำไปพัฒนาและดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ผู้นำชุมชนยังใช้กระบวนการสร้างปัญหาเป็นเครื่องมือการพัฒนาและให้โอกาสคนโดยมีความสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ด้วยการนำวิทยาการใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้นต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งด้านคน ความรู้ ทรัพยากร การฟื้นฟูความสัมพันธ์ในอดีตของชุมชนให้กลับคืนมา โดยพัฒนาไปตามครรลองตามธรรมชาติ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกิดความมั่นใจในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ใช้องค์กรชุมชนและเครือข่ายเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนในทุกด้านอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้แล้ว ชุมชนไม่เรี่ยยังมีศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรี่ย เพื่อเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชาวชุมชนไม่เรี่ย ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเกษตรกรรมยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข ชุมชน ด้านธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชน และด้านกองทุนชุมชน ทั้งนี้ มีสภาผู้นำชุมชนไม่เรี่ยที่มาจากตัวแทนของหมู่บ้าน ทั้งหญิงและชายและคนรุ่นหนุ่มสาว รุ่นผู้ใหญ่วัยกลางคนและรุ่นอาวุโส เพื่อการทำหน้าที่บริหารและร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชนขึ้น

สุจิตรา วิจิตร (2550) ได้มีการศึกษาศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรี่ย และสรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรี่ย มีปรัชญา คือ เรียนในสิ่งที่ต้องรู้ เรียนในสิ่งที่ควรรู้ มาจากการที่ชุมชนควรจะต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะรับมือและดำรงอยู่ได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นจุดเด่นของชุมชนไม่เรี่ย คือ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม่เรี่ยได้นำความรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและภายนอกชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในการสร้างเสริมอาชีพ จัดการความรู้ให้เกิดหลักสูตรการฝึกอบรมเกษตรกรทั่วไปในตำบลไม่เรี่ย เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนด้วยรูปแบบของศูนย์เรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน

1.2 กรณีศึกษาชุมชนตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

ชุมชนตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดนครราชสีมา ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 17 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 60,971 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตร 48,189 ไร่ และเป็นที่อยู่อาศัย 1,782 ไร่ คนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมและทำนา บริเวณริมฝั่งแม่น้ำในพื้นที่บางช่วงที่คดเคี้ยวทำให้เกิดลำน้ำแยกออกจากลำน้ำเดิม โดยลำน้ำที่แยกออกมาจะเรียกว่า ตะกุด เมื่อถึงเวลาน้ำหลากถ้าเกิดตะกอนดินเหนียวสะสมกับแร่ธาตุ กลายเป็นดินเหนียวที่มีคุณลักษณะพิเศษเมื่อนำไปเผาแล้วผิวเครื่องปั้นลักษณะมันวาว เนื้อแกร่งและอุ้มน้ำได้ดี จากสภาพแวดล้อมที่กล่าวมา จึงถือเป็นทรัพย์สินสำคัญของชุมชนบ้านด่านเกวียนทำให้คนในชุมชนสามารถนำความรู้เรื่องเครื่องปั้นดินเผามาใช้ประกอบอาชีพได้ ดังนั้นชุมชนตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จึงเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผาอย่างยาวนาน คนในชุมชนสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพของคนในชุมชนทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ราคาเดียวกันชุมชนก็สามารถรักษาและต่อยอดความรู้ การทำเครื่องปั้นดินเผาไว้ได้ด้วยการใช้ความรู้ดังกล่าวในการประกอบอาชีพ (สุดาชา ใจน้ำดี,

2552, น. 211-225) ศึกษาการพัฒนาไปสู่ชุมชนการเรียนรู้ของชุมชนด้านเกรียน สามารถสรุปพัฒนาการของชุมชนตามการเปลี่ยนแปลงได้เป็น 3 ระยะ คือ

พัฒนาการระยะที่ 1 (ก่อน พ.ศ.2470)

แต่เดิมคนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเช่น ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ต่อมาได้มี ชาวข่า ซึ่งเป็นคนนอกชุมชนได้เข้ามาในชุมชน เพื่อสร้างโบสถ์และได้นำความรู้เรื่องการทำเครื่องปั้นดินเผามาทำภาชนะใช้สอยในชีวิตประจำวันเมื่อคนในชุมชนเห็นชาวข่าทำเครื่องปั้นดินเผาเองได้โดยไม่ต้องหาซื้อแลกเปลี่ยน จึงเกิดความสนใจและเรียนรู้การทำเครื่องปั้นดินเผาจากชาวข่าเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และมีการถ่ายทอดความรู้ภายในครัวเรือนโดยผ่านการทำงานภายในสถานที่ที่ใช้ทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นการถ่ายทอดจากปฏิบัติการงานจริงจากรุ่นสู่รุ่นทำให้การทำเครื่องปั้นดินเผาต่อเนื่องมาอย่างไม่ขาดตอน

พัฒนาการระยะที่ 2 (พ.ศ.2470-2530)

ในช่วงนี้เป็นการพัฒนาจากชุมชนเดิมสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน การเปลี่ยนแปลงเริ่มขึ้นเมื่อมีพ่อค้าคนจีนเข้ามาตั้งร้านค้าในชุมชน มีการรับซื้อและแลกเปลี่ยนชิ้นบ้านดินเผาของชาวบ้านกับสินค้าอื่น ๆ ทำให้แต่เดิมที่ผลิตเพื่อยังชีพ กลายเป็นการผลิตเพื่อเข้าสู่ระบบตลาดเพื่อการซื้อขายและแลกเปลี่ยน โดยอาศัยความรู้ที่สืบทอดกันมาในครอบครัว ต่อมาเมื่ออาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคนครราชสีมาได้เข้ามาในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ในด้านการออกแบบและการผลิตเครื่องปั้นดินเผาโดยที่ชาวบ้านมีความรู้เรื่องการปั้นการเผา ส่วนอาจารย์และนักศึกษามีความรู้ด้านการออกแบบทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่สวยงามและมีมูลค่าสูงกว่าเครื่องปั้นดินเผาแบบเดิม ซึ่งสังเกตได้ว่ามีจุดเปลี่ยนคือมีการดึงความรู้จากภายนอกเข้ามาใช้เดี่ยวเกิดการผสมผสานทั้งความรู้เดิมและความรู้ใหม่โดยมีการถ่ายทอดกันภายในชุมชนโดยไม่มีการหวงแหน

ต่อมาเมื่อมีการตัดถนนทำให้การคมนาคมสะดวกสบายและมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมสินค้าทำให้เกิดความต้องการเครื่องปั้นดินเผามากขึ้น หลายครอบครัวจึงเปลี่ยนการทำเครื่องปั้นดินเผาจากอาชีพเสริมมาเป็นอาชีพหลัก และมีการคิดค้นเทคนิควิธีใหม่ ๆ ในการปั้นการเผาเพื่อลดความเสียหายและให้ได้รูปแบบที่สวยงาม โดยมีทั้งสินค้าจะเป็นของระลึกตกแต่งบ้านมากกว่าจะเป็นภาชนะใช้สอยในครัวเรือนแบบเดิม

พัฒนาการระยะที่ 3 (พ.ศ.2530-ปัจจุบัน)

เป็นช่วงที่เครื่องปั้นดินเผาด้านเกรียนได้เข้าสู่ระบบผลิตแบบอุตสาหกรรมตามกระแสทุนนิยมอย่างเห็นได้ชัด เช่น การผลิต การขายในตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ การผลิตที่ตอบสนองความต้องการตามสมัยนิยม และการผลิตตามใบสั่ง เป็นต้น ทำให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงเพื่อการผลิตสินค้ารูปแบบใหม่ใหม่ที่สอดคล้องต่อความต้องการ มีการแสวงหาความรู้จากภายนอกโดยการส่งบุตรหลานไปเรียนทั้งในและต่างประเทศเพื่อนำความรู้เกี่ยวกับการออกแบบ การปั้น การบริหารธุรกิจ เพื่อนำมาใช้ในธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาของครอบครัวขณะเดียวกัน โรงเรียนก็มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนด้วยการ

เชิญครูภูมิปัญญาของชุมชนมาถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียน ซึ่งเป็นคนรุ่นหลังตระหนักถึงความสำคัญของเครื่องปั้นดินเผาและมีความภาคภูมิใจกับเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อย่างไรก็ตามการผลิตแบบอุตสาหกรรมทำให้ทรัพยากรดินและไม้ จากที่หาได้ทั่วไปนั้นลดลงมาก จึงเกิดอาชีพขายดินและไม้พื้นสำหรับเครื่องปั้นดินเผา รวมไปถึงการเกิดอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเครื่องปั้นดินเผา เช่น คนตกแต่งงานปั้น คนนำเครื่องปั้นเข้าเตา ช่างเผาเครื่องปั้นช่างทำสีเจ้าของโรงงาน หรือเจ้าของร้าน เป็นต้น ทำให้ในปัจจุบัน ธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนจึงเป็นแหล่งรายได้หลักของคนในชุมชนและเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ

เมื่อสังเกตจากประสบการณ์ของการพัฒนาของชุมชนด้านเกวียนจะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนไปสู่ชุมชนแห่งการเรียนรู้ไม่ได้เริ่มที่ตัวบุคคลหรือประชาชนแต่ต้องเริ่มจากการหาจุดสนใจร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งจุดสนใจนั้นจะต้องมีผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรมต่อชุมชนและสมาชิกในชุมชน ซึ่งผลกระทบเหล่านี้จะทำให้คนหันมาให้ความสนใจกับสิ่งนั้น ๆ เช่น ในกรณีของชุมชนด้านเกวียน คือความรู้ ในเรื่องเครื่องปั้นดินเผาที่เป็น มรดกหรือวัฒนธรรมที่ทำให้ประชาชนในชุมชนด้านเกวียนสามารถใช้ทำมาหากินได้ ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีอยู่มีกิน รวมทั้งสามารถนำรายได้ใช้สอยตามความพอใจ ดังนั้นคนทุกคนในชุมชนจึงหันมาสนใจที่จะเรียนรู้และสร้างความเชี่ยวชาญให้กับตนเอง เพราะฉะนั้นในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์หาความรู้หรือจุดแข็งเป็นอื่นที่คนในชุมชนมีความสนใจร่วมกันและได้ประโยชน์จากความรู้หรือจุดแข็ง

1.3 กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามขา จ.ลำปาง

นายบุญเรือน เฒ่าคำ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 บ้านสามขา เป็นกลุ่มนักคิดที่ไม่ได้มีตำแหน่งทางการ แต่เป็นนักก่อการที่ช่วยกันพลิกบ้านสามขา จากหมู่บ้านที่เผชิญเรื่องหนี้สินและการขาดแคลนน้ำมาสู่การทำแผนแม่บทของชุมชน ที่บูรณาการงานต่าง ๆ ที่ช่วยพัฒนาบ้านสามขามาสู่การเป็นชุมชนต้นแบบ นักคิดเหล่านี้ ได้แก่ คุณพ่อหนาน ทองสุข วงศ์ชากัน อดีตเจ้าอาวาสวัดสามขา ผู้เชี่ยวชาญภาษาล้านนา หนานชาญ อุทัยยะ นักวิจัยชาวบ้าน ผู้นำในการแก้ปัญหาหนี้สินชาวบ้านโดยใช้กระบวนการวิจัย และต่อมาได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งสถาบันแผนพัฒนา โดย ร.ต.ชัย วงศ์ตระกูล และครูศรีนวล วงศ์ตระกูลผู้เป็นอดีตครูโรงเรียนบ้านสามขา ที่มีบทบาททุกกระบวนการพัฒนาบ้านสามขา โดยเฉพาะครูศรีนวลที่วางรากฐาน “หลักสูตรห้วยสามขา” เพื่อสร้างเยาวชนบ้านสามขา

ชุมชนบ้านสามขา จ.ลำปาง มีการนำกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1) การรวมกลุ่มของชุมชนในการประชุม เพื่อการแก้ปัญหานำโดยผู้นำชุมชน นายบุญเรือน เฒ่าคำ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 บ้านสามขา เป็นกลุ่มนักคิดของบ้านสามขาที่ไม่ได้มีตำแหน่งทางการ แต่เป็นนักก่อการที่ช่วยพลิกบ้านสามขา ให้เกิดการแก้ปัญหาและพัฒนา

2) ประชุมร่วมกันของชุมชน จัดกลุ่มปัญหา จัดลำดับความจำเป็นของปัญหา โดยปัญหาหลักของชุมชนบ้านสามขา คือปัญหาหนี้สินและปัญหาการขาดแคลนน้ำ

3) ผู้นำและคนในชุมชนร่วมกันคิดวิธีการแก้ไขปัญหานี้ เริ่มจากการแก้ไขปัญหานี้สิน โดยมีโจทย์ว่า “เราจะลดหนี้สินกันอย่างไร” ทั้งนี้มีหน่วยงานได้เข้ามาช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหานี้สิน ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อให้คนในชุมชนได้ลุกขึ้นมาค้นหาคำตอบนั้น

ด้วยตนเอง หลังลงมือทดลองกิจกรรมระยะหนึ่ง ชุมชนบ้านสามขาจึงได้รูปแบบการแก้ไขปัญหา คือ 3.1) การแก้ปัญหาหนี้สินระดับครัวเรือน คือ การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อรู้จักตนเองและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตอย่างรู้เท่าทัน และ 3.2) การแก้ปัญหาหนี้สินระดับชุมชน คือ การหาแนวทางการปรับโครงสร้างหนี้โดยการไถ่ถอนหนี้สิน

4) เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติ การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน สามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การใช้จ่ายทำให้คนในชุมชนสามารถวิเคราะห์ตัวเองผ่านบัญชีรายรับ-รายจ่าย ส่งผลที่เป็นรูปธรรมทั้งในระดับบุคคลและครัวเรือน ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น และเมื่อคนในชุมชนเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายแล้ว ก็นำไปสู่การพัฒนากลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน ซึ่งได้มีการปรับแก้ระเบียบการใหม่ จนสามารถช่วยไถ่ถอนหนี้ให้กับสมาชิกบางส่วนที่เป็นลูกหนี้ของแหล่งทุนภายนอกได้

5) เมื่อได้จัดการกับปัญหาหนี้สินแล้ว มีการสรุปผลและร่วมกันพัฒนาชุมชนต่อไป โดยชุมชนได้มีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ เริ่มจากการศึกษาป่าและแหล่งน้ำ และร่วมกันฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนได้ร่วมกันสร้างฝายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทำให้ชุมชนเกิดความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งของทรัพยากรน้ำและป่าไม้ ซึ่งเมื่อมีน้ำก็นำไปสู่การทำการเกษตร และนำผลผลิตทางการเกษตรไปบริโภคเองในครัวเรือน นำสู่การจำหน่าย เสริมสร้างรายได้แก่ครัวเรือนและชุมชน เป็นพื้นฐานที่ทำให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง

จากการใช้กระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้นั้น ชุมชนบ้านสามขา ช่วยกันแก้ไขปัญหาและเรียนรู้ด้วยตนเองในการพัฒนาชุมชน โดยมีหน่วยงานและภาครัฐให้การสนับสนุน ชุมชนจะเริ่มจากการให้รู้จักตนเอง ศึกษาประวัติรากเหง้าของชุมชน ช่วยกันหาจุดเด่นที่ควรพัฒนาและอนุรักษ์ต่อ และหาจุดด้อยในการพัฒนาให้ดีขึ้น โดยเน้นการสร้างความตระหนักรู้และปลูกฝังให้กับเยาวชน เพื่อช่วยในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

ชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชน

การนำชุมชนแห่งการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน ช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนได้ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ มีการสนับสนุนและผลักดันเพื่อก่อให้เกิดการสร้าง การถ่ายทอดความรู้ และการใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยร่วมมือกันระหว่างสมาชิกในชุมชน มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการก่อให้เกิดกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ จะเริ่มจากการให้ชุมชนรู้จักตนเอง รู้ความเป็นรากเหง้าของตนเอง ศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนตนเอง แล้วหาจุดเด่นและจุดด้อยที่ควรนำมาพัฒนา ต่อยอด หรือการอนุรักษ์เพื่อการสืบสานต่อ มุ่งการสร้างความตระหนักและปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของชุมชน ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเกิดความมั่นใจในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ใช้องค์กรชุมชนและเครือข่ายเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนจะช่วยสร้างความเข้มแข็งอันเป็น

พลังของชุมชนในการขับเคลื่อนชุมชนได้ นำไปสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งที่เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้ จะเห็นได้จากกรณีศึกษาชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช หรือกรณีศึกษาชุมชนตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และ กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามขา จ.ลำปาง มีการนำกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1) ชุมชนไม้เรียง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนที่มีจุดเด่นคือ ศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนไม้เรียง เพื่อใช้เป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชาวชุมชนไม้เรียงในด้านต่าง ๆ เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนด้วยรูปแบบของศูนย์เรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน มีการพัฒนาที่เข้มแข็งด้วยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเอง สร้างความกระตือรือร้นและความตระหนักที่จะเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชน โดยจัดบริบทหรือบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของสมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนร่วมกันแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนด้วยการคิดวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและการวางแผนอย่างมีเหตุผล มีการใช้กระบวนการพึ่งพาตนเองเป็นหลักในการพัฒนา มีผู้นำที่สามารถนำพาชุมชนไปสู่เป้าหมายได้ด้วยกระบวนการสร้างปัญญาเป็นเครื่องมือการพัฒนา ซึ่งต้องมีความสอดคล้องบริบทและสภาพของชุมชน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งในและนอกชุมชนในลักษณะเครือข่าย นำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้

2) ชุมชนตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา การพัฒนาชุมชนโดยใช้กระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ไม่ได้เริ่มที่ตัวบุคคลหรือประชาชนแต่ต้องเริ่มจากการหาจุดสนใจร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งจุดสนใจนั้นจะต้องมีผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรมต่อชุมชนและสมาชิกในชุมชน ซึ่งผลกระทบเหล่านี้จะทำให้คนหันมาอยากรู้หรือมาให้ความสนใจกับสิ่งนั้น ๆ เช่น ในกรณีของชุมชนด่านเกวียน คือความรู้ ในเรื่องเครื่องปั้นดินเผาที่ทำให้ประชาชนในชุมชนด่านเกวียนสามารถใช้ทำมาหากินได้ ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีอยู่มีกิน รวมทั้งสามารถนำมาไว้ใช้สอยตามความพอใจ ดังนั้นคนทุกคนในชุมชนจึงหันมาสนใจที่จะเรียนรู้ เพราะฉะนั้นในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์หาความรู้หรือจุดแข็งเป็นอื่นที่คนในชุมชนมีความสนใจร่วมกันและได้ประโยชน์จากความรู้หรือชุดแข็งนั้น

3) ชุมชนบ้านสามขา จังหวัดลำปาง มีการใช้กระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มาใช้ในการแก้ปัญหาของชุมชนได้สำเร็จเพราะ ผู้นำชุมชน หรือกลุ่มแกนนำในการพัฒนาชุมชนมีความเป็นผู้นำที่ดี และการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ จนกลายเป็นชุมชนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบัน โดยเฉพาะชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการกับปัญหาในชุมชน โดยการนำกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ปัญหาขาดแคลนน้ำในชุมชนให้ดีขึ้น และสร้างความตระหนักรู้และปลูกฝังให้เยาวชนช่วยกันพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป ซึ่งจะเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการกับปัญหาในชุมชนบ้านสามขา

บทสรุป

ชุมชนแห่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สามารถนำไปใช้พัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเป็นสิ่งที่กลุ่มคนหรือชุมชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ มีการสนับสนุนและผลักดันเพื่อก่อให้เกิดการสร้าง การถ่ายทอดและการใช้องค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญในการทำให้เกิดกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ เมื่อนำองค์ประกอบต่างๆ ของชุมชนแห่งการเรียนรู้มาใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ทำให้สมาชิกในชุมชนรู้จักคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผล ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้คนในชุมชนฝึกฝนทักษะต่าง ๆ และการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา โดยจัดให้มีบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายตามศักยภาพของแต่ละคน โดยกระบวนการเหล่านี้เองคือ การพัฒนาชุมชน เพราะเป็นกระบวนการที่ใช้พัฒนาความรู้ของคนในชุมชน โดยการรวมกำลังระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงาน ต่าง ๆ ร่วมมือกัน มีการวางแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเมื่อคนในชุมชนนำกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ไปใช้นั้น ทำให้มีความรู้และทักษะแล้วจะสามารถพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน จะเห็นได้จากกรณีศึกษาที่กล่าวไปข้างต้น การที่จะพัฒนาชุมชนเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานแบบเดิม ๆ ได้นั้น ทำได้โดยนำแนวคิดการบูรณาการชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชนมาปรับใช้ โดยมองในภาพของความสัมพันธ์ของงานอย่างเป็นระบบ และทำให้งานด้านการพัฒนามีประสิทธิภาพมากกว่าเดิมได้ในการบริหารราชการของภาครัฐเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

กองแผนงานกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2563). *แผนปฏิบัติการราชการระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563*

- 2565) ของกรมการพัฒนาชุมชน. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2564, เข้าถึงได้จาก

<https://plan.cdd.go.th/cddplan3years>

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2563). *คู่มืออาสาพัฒนา(อสพ.) รุ่นที่ 71*. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม

2564, เข้าถึงได้จาก [https://chumchon.cdd.go.th/wp-](https://chumchon.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/106/2019/11/191028115255_เล่ม-1-คู่มือสำหรับ-อสพ.pdf)

[content/uploads/sites/106/2019/11/191028115255_เล่ม-1-คู่มือสำหรับ-อสพ.pdf](https://chumchon.cdd.go.th/wp-content/uploads/sites/106/2019/11/191028115255_เล่ม-1-คู่มือสำหรับ-อสพ.pdf)

ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์*. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2564,

เข้าถึงได้จาก [http://www.kruinter.com/file/29720141006205700-](http://www.kruinter.com/file/29720141006205700-%5Bkruinter.com%5D.pdf)

[%5Bkruinter.com%5D.pdf](http://www.kruinter.com/file/29720141006205700-%5Bkruinter.com%5D.pdf)

ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุบลวัฒน์. (2558). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2564, เข้าถึงได้จาก

<http://www.academy.rbru.ac.th/uploadfiles/books/58-2018-08-01-08-41-20.pdf>

วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

พระมหาสมศักดิ์ อัครวิโส. (2561). *กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ในอำเภอเชียงคำ*

จังหวัดพะเยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระนครศรีอยุธยา.

พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2563). ชุมชนท้องถิ่นรัฐ: ความสัมพันธ์ที่มีต่อการปกครองท้องถิ่น. *วารสารสังคมศาสตร์*

และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5 (8), 16-35.

พรนับพัน วงศ์ตระกูล. (2559). *บ้านสามขา จ.ลำปาง ชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืน [VDO file]*. สืบค้นเมื่อ 27

มีนาคม 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/watch?v=sw2Dxu2wrDY>

เยาวลักษณ์ พิพัฒน์จำเริญกุล. (2554). *การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ*

พอเพียง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ.

วนิดา เสร็จกิจ. (2563). การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาประเทศ. *วารสารเศรษฐศาสตร์*

การเมืองบูรพา, 8 (1), 73-98.

วารุณี ชินวินิจกุล. (2549). *กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนไม้*

เรียง อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สถาบันพัฒนาประชาสังคม. (2559). *ชุมชนไม้เรียง*. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2564, เข้าถึงได้จาก

<https://www.csdi.or.th/>

สนอง โลหิตวิเศษ. (2559). ชุมชนแห่งการเรียนรู้. ใน *สารานุกรมศึกษาศาสตร์ (Encyclopedia of Education)*.

(หน้า 31-40).

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2526). *การพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สุจิรา วิจิตร. (2550). *องค์กรชุมชนที่มีการจัดการความรู้และกระบวนการเรียนรู้: กรณีศึกษา ศูนย์ศึกษาและ*

พัฒนาชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ น้าใจดี. (2552). *กระบวนการพัฒนาไปสู่ชุมชนการเรียนรู้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2553). *คู่มือการสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้*. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม

2564, เข้าถึงได้จาก http://www.rpu.ac.th/Library_web/doc/e-book_T/T015.pdf

สำนักงานเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมพัฒนาชุมชน. (2559). *คู่มือการจัดการความรู้ของชุมชนพร้อมวิดีโอ*

ซีดี. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2564, เข้าถึงได้จาก KM_Book_final-16-05-2559.pdf

อัศวิน หนูจ้อย และคณะ. (2559). ผู้นำชุมชนแห่งการเรียนรู้. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 6(2), 49-64.

United Nations. (1987). *The Future we want*. Retrieved from <http://www.un-docu>

<ments.net/our-common-future.pdf>

คู่มือสำหรับผู้เขียนบทความ

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาตีพิมพ์บทความ

1. ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยเสนอหรือกำลังเสนอตีพิมพ์ในวารสารวิชาการใดมาก่อน
2. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
3. วารสารฯ รับผิดชอบบทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Academic Article) ที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคมศาสตร์
4. ผลงานที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ต้องไม่ได้ลอกเลียนหรือตัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่น โดยไม่ได้รับอนุญาตหรือปราศจากการอ้างอิงที่ถูกต้อง
5. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้จะต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากกองบรรณาธิการ และการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์และได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์บทความอย่างน้อย 3 คน จากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยผู้พิจารณาไม่ทราบผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-Blind Peer Review)
6. ผู้เขียนต้องจัดเตรียมต้นฉบับตามรูปแบบตามข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับอย่างเคร่งครัด
7. ผู้เขียนต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กองบรรณาธิการวารสารกำหนดและผู้พิมพ์ต้องยินยอมให้บรรณาธิการแก้ไขความสมบูรณ์ของบทความได้ในขั้นสุดท้ายก่อนเผยแพร่
8. การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ได้หรือไม่นั้น ผลการพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ถือเป็นที่สุด

ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับบทความ

การจัดพิมพ์ต้นฉบับ ผลงานที่เสนอพิจารณาตีพิมพ์ควรมีความยาวประมาณ 8-15 หน้ากระดาษ A4 บทความภาษาไทยพิมพ์ด้วย Font THSarabun PSK ขนาดตัวอักษร 16 Point บทความภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วย Font THSarabun PSK ขนาดตัวอักษร 16 Point

ส่วนประกอบของบทความ

บทความวิชาการ หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับ เนื้อหาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงมีการใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ โดยควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (สามารถมีหัวข้อหรือองค์ประกอบที่แตกต่าง)

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ความสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย การใช้คำศัพท์ทางวิชาการได้อย่างถูกต้องตามศัพท์ บัญญัติของแต่ละสาขาวิชา (discipline) และความสามารถในการสื่อสารได้อย่างชัดเจนในแวดวงวิชาการและวิชาชีพ

1.2 บทคัดย่อ (Abstract) สรุปเนื้อหาของบทความให้ได้ใจความชัดเจน และควรมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ให้มีจำนวนคำควรอยู่ระหว่าง 200-300 คำควรเป็นบทคัดย่อที่สั้น ใช้คำได้กระชับและให้สาระสำคัญตรงประเด็น

1.3 คำสำคัญ (Keywords) ระบุคำที่เป็นคำสำคัญของเนื้อหาเหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นในระบบฐานข้อมูล

1.4 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งระบุ ถึงขอบเขตเนื้อหาของบทความ

1.5 หัวข้อเนื้อเรื่อง (Body of Text) เป็นส่วนหลักของเนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นออกเป็นย่อยๆ และมีการจัดเรียงลำดับเป็นหัวข้อตามรายละเอียดของเนื้อหา

1.6 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน และกระชับ โดยมีการสรุป ปิดท้ายเนื้อหาที่เราได้นำเสนอว่ามีข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ผลดี หรือผลเสียเป็นอย่างไร

1.7 เอกสารอ้างอิง (Reference) เขียนบรรณานุกรมในรูปแบบ APA 6 th edition (American Psychological Association)

บทความวิจัย ควรมีการนำเสนอผลการวิจัยที่ได้รับอย่างเป็นระบบ โดยควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ชื่อควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและ ด้วยชื่อภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา ความสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย การใช้คำศัพท์ทางวิชาการได้อย่างถูกต้องตามศัพท์ บัญญัติของแต่ละสาขาวิชา (discipline) และความสามารถในการสื่อสารได้อย่างชัดเจนในแวดวงวิชาการและวิชาชีพ

2.2 ชื่อผู้เขียนและหน่วยงานสังกัด ให้ระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่ต้องระบุตำแหน่งหรือคำนำหน้าชื่อแต่ให้ระบุงานประจำและหน่วยงานสังกัดที่เชิงอรรถ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ควรมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 15 บรรทัด (การเขียนบทคัดย่อ คือการสรุปสาระสำคัญของเรื่องโดยเฉพาะวัตถุประสงค์ วิธีการ และผลการวิจัย)

2.4 คำสำคัญ (Keyword) ระบุคำที่เป็นคำสำคัญของเนื้อหาเหมาะสมสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นในระบบฐานข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นการอธิบายถึงที่มาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลที่นำไปสู่การวิจัยมีข้อมูลทางวิชาการสนับสนุนหรือโต้แย้ง รวมถึงแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.6 วัตถุประสงค์ (Research Objectives) ระบุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัย

2.7 วิธีการวิจัย (Research Methodology) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียดและชัดเจน ประกอบด้วยหัวข้อย่อยดังนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พื้นที่ศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

2.8 ผลการวิจัย (Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย การใช้ตารางหรือแผนภูมิไม่ควรเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิโดยมีการแปลความหมายและวิเคราะห์ผลที่ค้นพบอย่างชัดเจน

2.9 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ (Conclusion Discussion and Suggestions) สรุปสาระสำคัญของผลการวิจัย ผสมผสานเปรียบเทียบและตีความผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยนั้นไปใช้ประโยชน์

2.11 เอกสารอ้างอิง (Reference) เขียนบรรณานุกรมในรูปแบบของ APA (American Psychological Association)

จริยธรรมของการตีพิมพ์ (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้เขียน (Duties of Authors)

1. ผลงานของผู้เขียนต้องเป็นผลงานใหม่และไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจากที่ใดมาก่อน
2. ผู้เขียนต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น หากมีการนำข้อความใด ๆ มาใช้ประกอบการเขียนบทความของตนเอง รวมทั้งมีการจัดทำรายการอ้างอิงท้ายบทความให้ครบถ้วน
4. ผู้เขียนต้องเขียนบทความวิจัยให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในวารสาร
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ (ถ้ามี)
7. ผู้เขียนต้องไม่นำผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่กับวารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการไปตีพิมพ์หรือเผยแพร่กับแหล่งอื่นในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการ (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความ ทั้งรูปแบบ ความครบถ้วน และคุณภาพของบทความ ก่อนเริ่มกระบวนการประเมินบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ
2. บรรณาธิการต้องใช้เหตุผลทางวิชาการในการพิจารณาบทความโดยปราศจากอคติที่มีต่อผู้เขียนทั้งในด้านเชื้อชาติ เพศ ศาสนา วัฒนธรรม การเมือง และสังกัดของผู้เขียน
3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความ ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ ให้แก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
4. บรรณาธิการจะเป็นผู้ตัดสินใจคัดเลือกบทความเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์ โดยพิจารณาจากผลการประเมินของผู้ประเมินบทความ รวมทั้งความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาของวารสาร
5. บรรณาธิการต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจากที่อื่นมาแล้ว
6. บรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ ผู้ประเมินบทความ และทีมผู้บริหาร
7. บรรณาธิการต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานวิชาการของตนเอง
8. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง โดยใช้โปรแกรมที่มีความน่าเชื่อถือ โดยหากมีหลักฐานชัดเจนว่ามีการคัดลอกผลงานผู้อื่น บรรณาธิการต้อง

หยุดกระบวนการประเมิน และทำการติดต่อผู้เขียนเพื่อขอคำชี้แจงตามหลักวิชาการประกอบการพิจารณาตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์บทความนั้น

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับบทความที่ส่งมาแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ตลอดระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือรู้จักผู้เขียนเป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่นที่ทำให้ไม่สามารถประเมินบทความหรือให้ข้อเสนอแนะได้อย่างเป็นอิสระ
3. ผู้ประเมินบทความควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาจากเนื้อหาในบทความที่จะมีต่อสาขาวิชานั้น ๆ คุณภาพของการวิเคราะห์และความเข้มข้นของผลงาน ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความวิจัย
4. ผู้ประเมินบทความต้องระบุผลงานวิจัยที่สำคัญและสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมินในกรณีที่ผู้เขียนไม่ได้อ้างอิง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย
5. หากผู้ประเมินบทความตรวจสอบพบว่ามีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นโดยมีหลักฐานชัดเจน ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

JOURNAL OF LOCAL MANAGEMENT AND DEVELOPMENT

PIBULSONGKRAM RAJABHAT UNIVERSITY